

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra Společenských věd

Diplomová práce

Matice školská - spolek k podpoře českého
školství v Českých Budějovicích (k jejímu
vzniku, vývoji a činnosti)

Matice školská - association to support the
Czech educational system in České Budějovice
(about his origin, progression and activity)

Vypracoval: Bc. Gabriela Humlová
Vedoucí práce: PhDr. Helena Pavličíková, CSc.

České Budějovice 2018

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. V platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě pedagogickou fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním svého autorského práva k odevzdanému textu této diplomové práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. Zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby diplomové práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu své diplomové práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalení plagiátů.

V Českých Budějovicích dne.....

.....

Bc. Gabriela Humlová

Děkuji za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce paní PhDr. Heleně Pavličíkové, CSc.

V neposlední řadě děkuji své rodině za stálou podporu při mém studiu.

Anotace

Diplomová práce se zabývá spolkem Matice školské a následným vznikem Základní školy Matice školské v Českých Budějovicích.

První část diplomové práce pojednává o vzniku spolku Matice školské. Diplomová práce popisuje, za jakých okolností byl spolek Matice školské v Českých Budějovicích založen. Dále seznamuje s historickým kontextem doby, který je pro jeho činnost podstatný. Zabývá se funkcí spolku a jeho vlivem na život v Českých Budějovicích a jejich blízkém okolí.

Druhá část se zaměřuje na Základní školu Matici školskou. Na působení školy jako vzdělávací a výchovné instituce a její preferenci ve vzdělávacích a výchovných programech. Popisuje fungování a změny během více než jednoho století působení školy.

Klíčová slova: Spolek Matice školské, Základní škola Matice školské, menšinové školy, českobudějovické školství

HUMLOVÁ, G. *Matice školská - spolek k podpoře českého školství v Českých Budějovicích (k jejímu vzniku, vývoji a činnosti)*. Diplomová práce. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Pedagogická fakulta, 2018, 96 str., vedoucí diplomové práce PhDr. Helena Pavličíková, CSc.

Abstract

The diploma thesis is aimed at the Matice školská association and the subsequent establishment of the elementary school Matice školské in České Budějovice.

The first part of the diploma thesis deals with the establishment of the Matice školské association. This diploma thesis describes the circumstances in which the Matice školské association was founded in České Budějovice. Furthermore it also introduces the historical context of the period that is essential for this work. It is aimed at the function of the association and its influence on the life in České Budějovice and its surroundings.

The second part focuses on the elementary school Matice školská. The work of the school as an educational and upbringing institution and its preference in upbringing and educational programs. It describes functioning and changes during more than a century of school activity.

Key words: Matice školská Association, Elementary School Matice školské, Minority Schools, České Budějovice Education

Obsah

Úvod.....	8
1 Společensko-historický kontext českého školství v 19. století.....	10
1.1 Stanoviska vztahující se k českému jazyku.....	18
2 Specifika českobudějovického školství.....	20
2.1 Vymezení pojmu menšinové školství a jeho právní zakotvení.....	24
2.2 Školy vzniklé jako menšinové.....	30
2.3 Postavení českého učitele a jeho právní vymezení.....	31
3 Ústřední matice školská.....	34
3.1 Vývoj spolku Ústřední matice školské a její podpůrná činnost.....	35
3.2 Jednotlivé spolky Ústřední matice školské.....	37
4 Spolek Matice školské v Českých Budějovicích.....	40
4.1 Českobudějovické národnostní poměry v 19. století.....	40
4.1.1 Potřeba matečních škol v Českých Budějovicích.....	42
4.1.2 Vznik spolku Matice školské v Českých Budějovicích.....	43
4.2 Školy a jiná zařízení založené pomocí spolku Matice školské v Českých Budějovicích.....	46
4.2.1 Veřejná škola chlapecká.....	46
4.2.2 Vyšší dívčí škola.....	46
4.2.3 Opatrovny.....	48
4.2.4 Česká měšťanská škola chlapecká a česká měšťanská škola dívčí.....	49

4.2.5	Obecná škola smíšená pětiletá	51
4.2.6	Zátkova reálka.....	53
4.2.7	Učitelství	56
5	Základní škola Matice školské, její historie a současnost	58
5.1	Česká Obecná škola České Budějovice, Linecké předměstí.....	58
5.2	Český státní ústav učitelství v Českých Budějovicích	61
5.3	IV. obecná škola na Lineckém předměstí	65
5.4	IV. národní škola v Českých Budějovicích.....	70
5.5	Základní devítiletá škola	72
5.6	Základní škola Matice školské	75
	Závěr	83
	Seznam pramenů a použité literatury.....	86
	Seznam příloh	90
	Přílohy.....	91
	Zdroje příloh	96

Úvod

Tato diplomová práce si dává za cíl popsat českobudějovický spolek Matice školské a Základní školu Matici školskou. Pro uvedení do dané problematiky bylo nutné pojednat alespoň v základních rysech o spolku Ústřední matice školské vzniklé roku 1880 na podporu českého národního hnutí, o jeho konceptu a vlivu na odbory v jednotlivých městech. Popisuje vliv spolku Matice školské na život v Českých Budějovicích a okolí. Dále má za cíl vylíčit vznik a působení Základní školy Matice školské v Českých Budějovicích od jejích počátků až dodnes.

Dále se budu věnovat všeobecnému popisu a historii těchto institucí. Rozeberu i zákony týkající se školství obecně, ale zaměřím se především na zákony, pod které spadalo zřizování škol, a na ty, které určovaly pedagogickou činnost českého učitele. Dala jsem si za úkol popsat historický kontext doby vzniku spolku, abych upřesnila příčiny, které k němu vedly, a jejich právní zakotvení. Poté se zaměřím na samotný průběh vzniku spolku a osobnosti s ním spjaté. Následně předložím základní údaje o založení Základní školy Matice školské. Historie Základní školy Matice školské je bohatá. Než vznikla základní škola, kterou dnes známe, fungovalo v její budově několik školních ústavů. Tyto ústavy, a to zejména ty, které fungovaly v prvních letech od založení spolkem Matice školské, měly obrovský význam pro české obyvatelstvo, tenkrát ještě ve městě pod vlivem německého obyvatelstva. Během historie v budově dnešní základní školy sídlila elementární škola, která často měnila svůj název (Česká Obecná škola České Budějovice, Linecké předměstí, IV. obecná škola na Lineckém předměstí, IV. národní škola v Českých Budějovicích). Zřejmě se jednalo o politickou či administrativní záležitost, ale v podstatě se jednalo o tu samou školu, která vznikla již v roce 1897 za podpory spolku Matice školské v Českých Budějovicích. Dá se říci, že ona elementární škola byla předchůdcem dnešní základní školy.

Následně bylo mou snahou věnovat se empirickému šetření a heuristické práci, založených na archivním zpracování dat o činnosti, jak spolku, tak i základní školy, a studiu relevantních literárních zdrojů. V této části si kladu za cíl zjistit a zprostředkovat

vzdělávací koncept Základní školy Matice školské, popsat její zaměření a srovnat, zda se ve filozofii školy a školním vzdělávacím plánu neodráží kontext jejího vzniku.

Téma této diplomové práce jsem si vybrala na základě mého zájmu o historii města, ve kterém žiji, a jeho školství. O téma jsem se zajímala již v minulosti. S touto kapitolou historie českého školství, která mě velmi zaujala, jsem se setkala mimo jiné během mého předešlého bakalářského studia. Jednalo se o volitelný seminář „Prameny vědění a vzdělanosti“. Výběr tématu se odvíjel nejen od mého osobního zájmu, ale i od zájmu o společenskovední problematiku. Dnes se v koncepci českého školství setkáváme se spoustou témat, která čekají na změnu s příchodem změn společensko-kulturních. Společnost se poměrně často spoléhá na nové myšlenky a opomíjí tak starší, dobře zavedené systémy. Studium materiálů o činnosti spolku Ústřední matice školské a později založené Matice školské bych chtěla vyzdvihnout některé pozitivní školní koncepty předešlé doby.

V diplomové práci nebylo možno zpracovat období 2000-2010 z důvodů organizačních a administrativních. Přesto tato skutečnost podle mého názoru, neovlivnila celkové vyznění historie školy.

1 Společensko-historický kontext českého školství v 19. století

Poměry v Evropě 19. století byly plné politických konfliktů. Vývoj Evropy určovaly události z 18. století, kdy Evropou otřásla Velká francouzská revoluce a napoleonské války, jež měly vliv na tehdejší systém dědičných mocností. Po Velké francouzské revoluci nastaly výrazné změny. Rovnováhu do tehdejšího světa měl přivést zpět Vídeňský kongres, konaný v letech 1814-1815. Cílem kongresu bylo pragmaticky obnovit poměry v Evropě do doby před napoleonskými válkami. Zástupci jednotlivých mocností spatřovali řešení ve vybudování nových mezinárodních vztahů, které zavedli na státovním uspořádání.¹ Z tohoto kongresu nejpříznivěji vplynuly okolnosti pro německé národně-sjednocovací hnutí. To mělo podstatný vliv na další utváření vztahů mezi Čechy a Němci přibližně na další století. Od té doby se německé národnostní hnutí začalo stále více prosazovat. Německý spolek se roku 1815 proměnil z mezinárodní organizace, zahrnující sverchované panovníky a svobodná města, v kompaktní Německý spolkový stát. Vznik Německého spolkového státu se opíral o dohodu mezi Rakouskem a Pruskem, která byla v rámci uznávaných mezinárodně-právních ustanovení. Německý spolek byl brán jako idea, která byla z jedné strany nástrojem pro dorozumění a mír v Evropě a ze strany druhé ho německé národní hnutí chápalo jako základnu velkoněmectví. Německé hnutí ve velkoněmectví uplatňovalo myšlenku začlenění obyvatelstva rakouských zemí Německého spolku do německého národa, který měl tím pádem zahrnovat i České země. Idea velkoněmectví byla téměř bez odporu respektována na mezinárodním poli. V podstatě jediný odpor vůči této ideji se projevil před rokem 1948, a sice z řad publicistů českého národního hnutí. České národní hnutí otevřeně odmítalo myšlenku začlenění Čech do geograficko-politického Německa. Ve velkoněmeckém pojetí byla Čechům přisuzována jen etnická příslušnost k německé národnosti, takže by Češi postrádali charakter národa. V tomto případě by byla jejich politická svébytnost nevhodná. V letech 1848-1849, kdy se v Evropě projevilo opět

¹ [Srov.] Vídeňský kongres: Historie.cs. *IVysílání* [online]. Česká televize, 2014 [cit. 2017-11-20]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10150778447-historie-cs/214452801400032>

revoluční hnutí, a poté při znovuoobnovení ústavního pořádku v Rakousku v roce 1860 až 1861, bylo zřejmé, že myšlenka spojeného etnického češství s národně politickým němečtvím není uskutečnitelná. Události spjaté s napoleonskými válkami a Vídeňským kongresem měly samozřejmě nepřímý vliv i na podobu školství v oblastech národnostně smíšených, kde německé obyvatelstvo bojovalo o svá práva.²

Nelze opomenout jeden z nejdůležitějších mezníků či nejdůležitější ze všech. Tím je reforma školství z roku 1774, jejímž základem byl tzv. Allgemeine Schulordnung für die deutschen Normal-, Haupt- und Trivialschulen in den sämtlichen Kaiserlichen Erbländern³, v češtině Všeobecný školní řád pro německé normální, hlavní a triviální školy všech c. k. dědičných zemích. Znění zákona se zabývalo pouze německými školami a o jiných než německých školách a výuce v mateřském jazyce se nezmiňovalo. To určoval zákon, ale v praxi výuka na triviálních a hlavních školách v Čechách a na Moravě probíhala v českém jazyce. Tento fakt závisel na složení obyvatelstva na daném území.⁴ Otázka vyučování v mateřském jazyce, tj. v německém či českém jazyce, závisela i na jiných faktorech. Jedním z nich mohlo být postavení českých obyvatel, kteří dali přednost německému jazyku, a kteří si od toho slibovali postup v jejich veřejném, ale i soukromém životě. Dalším faktorem bylo, že čeští rodiče dávali své děti do německých škol s vidinou lepší budoucnosti a větších možností dalšího vzdělávání.⁵ Mohlo se jednat i o zásadní existenciální důvod, jelikož v mnoha oblastech, kde fungovaly německé podniky, bylo vyžadováno, aby pracovníci mluvili v jejich prostorách německy a dávali své děti do německých škol. Neposlechnutí mohlo znamenat ztrátu zaměstnání.⁶

V otázce českého jazyka ve školství přišel první náznak zlepšení s císařským rozhodnutím ze dne 8. dubna 1848, který zrovnoprávnil češtinu s němčinou jak ve státní

² [Srov.] KOŘALKA, J. *Češi v habsburské říši a v Evropě 1815-1914: sociálněhistorické souvislosti vytváření novodobého národa a národnostní otázky v českých zemích*. Praha: Argo, 1996. S. 29-33.

³ [Srov.] PODLAHOVÁ, L. *1+100 osobností pedagogiky a školství v českých zemích*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2001. S. 53.

⁴ [Srov.] MORKES, F. *Největší reforma školství v dějinách, 230. výročí Všeobecného školního řádu: 230. výročí Všeobecného školního řádu* [online]. Pedagogické muzeum J. A. Komenského v Praze, 2004(33) [cit. 2017-12-26]. Dostupné z: <http://www.ucitelskenoviny.cz/?archiv&clanek=4731>

⁵ [Srov.] Tamtéž.

⁶ [Srov.] VONDRA, Václav. *Německo-česká ekonomická konkurence v Českých Budějovicích na přelomu 19. a 20. století*. Výběr. 2005, 42(2). S. 91.

sféře, tak i ve veřejném školství. Používání jazyků ve veřejném školství posléze určoval výnos vydaný ministerstvem vyučování 14. dubna téhož roku. Tento výnos zavedl tzv. jazykový utrakvismus, což na školách znamenalo zavedení výuky v jazycích, jenž je pro děti navštěvující danou školu mateřský. Ve stejném roce se konala konference ve Vídni, na které se jednalo o podobě obecných škol, které měly dostat praktickou formu. Pod otázku obecných škol patřily školy opakovací a školy měšťanské. Měšťanské školy měly zaujímat své místo ve větších obcích. Tyto školy se dále dělily na dvoutřídní a trojtřídní podreálky, které byly připojovány ke školám hlavním. Zásadní výnos vyšel 18. května 1848, který určoval, že obecná škola je ústavem obecním a tudíž zřizování a úhrada škol závisí pouze na obci.⁷ Výnos později ovlivnil situaci v národnostně smíšených obcích, jako českobudějovická obec, ve které se na jejím řízení podíleli převážně Němci a tedy určovali podobu českobudějovického školství podle svých představ. Zrovnoprávnění češtiny s němčinou uzákoněné v roce 1848 trvalo pouhé tři roky, než byla odvolána ústava. Odvolání ústavy mělo za následek postupnou germanizaci školství.⁸ Obecnou školu výnos z roku 1869 vyhlásil jako školu povinnou, kterou má absolvovat každé dítě daného obvodu.⁹

Vyučování v mateřském jazyce záviselo na další okolnosti. Upřednostnění českého nebo německého jazyka záleželo na druhu a stupni školy. Pro upřesnění celkové situace školství v 19. století nelze vyzdvihnout jen pár okamžiků, ale je nutné seznámit se s celým vývojem školství obecně za doby Rakouska a posléze Rakouska-Uherska. Až v popisu těchto okolností lze lépe pochopit kontext českého školství a české národní určování. Kdybych se měla vrátit k tereziánské reformě školství, ta se na zákonné úrovni věnovala pouze školství německému, ale jelikož do jisté míry byl mateřský jazyk českého obyvatelstva na českých školách používán, je zjevné, že situace byla složitější. Školskou reformou byl pověřen zaháňský opat Jan Ignác Felbiger, který se při utváření školské reformy inspiroval pruským školstvím. Na základě těchto pruských vzorů vypracoval *Všeobecný školní řád pro německé normální, hlavní a triviální školy ve všech rakouských dědičných zemích*. Řád byl schválen a vyhlášen Marií Terezií 5. 12. 1774, stal se

⁷ [Srov.] DROBIL, E. *Národní školství v pohraničních okresech jihočeských: historicko-statistický nástin*. Č. Budějovice: E. Drobil, 1928. S. 54-55.

⁸ [Srov.] Tamtéž. S. 63.

⁹ [Srov.] Tamtéž. S. 56.

základem elementárního školství a platil s několika úpravami do roku 1869, kdy byl vydán Hasnerův říšský školní řád.^{10 11} Definoval elementární školství do tří podob: triviální, hlavní a normální škola. Elementární školství bylo rozděleno do tří druhů, jelikož tereziánský model školství vycházel z představy, že děti se vychovávají podle příslušnosti ke společenskému stavu. Na triviální škole, tzv. Trivialschule či obecné škole, která se skládala z jedné nebo dvou tříd, se vyučovalo trivium a náboženství, doplněné o nauku hospodářství na venkově či nauku o průmyslu nebo ručních pracích ve městech. Žáci se v nejvyšším oddělení učili zeměpisu a dějepisu. Tyto školy byly zřizovány především na venkově, městech nebo městysech. V triviálních školách, pokud byly v oblastech s českým obyvatelstvem, se vyučovalo v českém jazyce. Důvodem byl prostý fakt, že v těchto oblastech žáci a učitelé německy nemluvili. Je možné, že právě proto byla výuka v českém jazyce akceptována.¹² Hlavní školy, tzv. Hauptschule, měly rozsáhlejší zaměření. Skládaly se ze tří tříd (Mrzena¹³ uvádí i třídy čtyři), byla zde zřízena funkce ředitele, působil zde učitel náboženství, tzv. katecheta, a tři či čtyři učitelé. Vyučovalo se opět trivium, dále základům latiny, přírodopisu, zeměpisu, dějepisu, kreslení, geometrii i základům hospodářství a průmyslu. Rozsáhlejší zaměření hlavní školy mělo žákům buď zajistit potřebné znalosti pro další studium na střední škole, nebo připravit žáky na budoucí povolání v oblasti zemědělství, živnosti či umění. Hlavní škola se nacházela v každém krajském městě. Pokud město bylo české, výuka zde probíhala v mateřském jazyce převážně pouze v první třídě, poté dvojjazyčně a ve třetí třídě již německy. Fungovala i městská škola, která byla spravována podle vzoru hlavní školy, otevírala však pouze dvě nebo tři třídy. Třetí druh školy, tzv. Normalschule, tj. normální škola, byla zřizována v hlavním městě země/provincie a učební obsah takové školy tvořil směrodatnou normu i pro hlavní školy. Normální škola měla rozšířené osnovy škol hlavních, výuka zde probíhala ve čtyřech třídách a byla přípravou jak pro gymnázia, tak

¹⁰ [Srov.] NEČESANÝ, Josef, Marie KRÁLÍKOVÁ a Václav SPĚVÁČEK. *Nástin vývoje všeobecného vzdělání v českých zemích*. Vyd. 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1977. Dějiny školy a výchovy. S. 26.

¹¹ [Srov.] MRZENA, Jan a Vladimír ŠTVERÁK. *Felbiger a Kindermann: reformátoři lidového školství*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, n.p., 1986. Z dějin pedagogiky. S. 21.

¹² [Srov.] Tamtéž. S. 24.

¹³ [Srov.] Tamtéž. S. 21.

i pro učitelství či občanská povolání. V normálních školách výuka probíhala pouze v německém jazyce.^{14 15}

Zásadní jazyková změna přišla se zákonem schváleným 14. května 1869, tzv. Hasnerovým zákonem, v jehož znění se vyskytoval bod, který zrovnoprávnil češtinu s němčinou. Školství první poloviny 19. století bylo charakterizováno diferenciací školství zaměřením na sociální vrstvy obyvatelstva. Přestože byla zavedena od roku 1774 povinná školní docházka, v některých oblastech Rakouska, především v takových, kde se děti musely podílet na práci, děti školu často nenavštěvovaly (zejména v době sklizní atd.). V době zavedení zákona část laické i odborné společnosti a církve nevnímaly vzdělávání dětí jako důležité, takže zavádění povinné školní docházky bylo postupné. České země v tomto ohledu měly výhodu, jelikož jejich přístup ke vzdělávání dětí byl odlišný než ve většině zemí Rakouska.¹⁶

Hasnerův zákon dal novou podobu základnímu školství, které spadalo pod nově vytvořenou soustavu národního školství. Do soustavy národního školství patřily obecní a měšťanské školy. Změna nastala i v době trvání školní docházky, která byla nově stanovena ze šesti na osm let. Zákon prosazoval tyto zásady: „1. *Věda a vyučování jsou svobodné.* 2. *O náboženské vyučování pečuje církev, státu pak náleží vrchní dozor.* 3. *Všechny hlavní jazyky v zemi/v případě českých zemí jazyk německý a český/jsou si rovny.* 4. *Jako administrativní a dozorní orgány se zřizují zemské, okresní a místní školní rady.* 5. *Učitelé se vzdělávají na čtyřletých učitelských ústavech/pedagogických/ jednotně pro národní školy.*“¹⁷ Triviální šestileté školy nahradily osmileté obecné školy a čtyřleté hlavní školy nahradily tříleté měšťanské školy jako pokračující vyšší stupeň obecné školy. Měšťanské školy též nahrazovaly místy i nesamostatné dvouleté reálné školy. Žáci se tedy mohli rozhodnout, jestli chtějí po pěti letech školní docházky přestoupit na vyšší stupeň obecné školy nebo zda chtějí nadále pokračovat na škole obecné. Tato změna

¹⁴ [Srov.] NEČESANÝ, Josef, Marie KRÁLÍKOVÁ a Václav SPĚVÁČEK. *Nástin vývoje všeobecného vzdělání v českých zemích*. Vyd. 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1977. Dějiny školy a výchovy. S. 26-27.

¹⁵ [Srov.] MRZENA, Jan a Vladimír ŠTVERÁK. *Felbiger a Kindermann: reformátoři lidového školství*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, n.p., 1986. Z dějin pedagogiky. S. 21-22.

¹⁶ [Srov.] ŠTVERÁK, Vladimír. *Dějiny pedagogiky II. díl*. Vyd. 2. v SPN 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1983. S. 121-122.

¹⁷ ŠTVERÁK, Vladimír. *Dějiny pedagogiky II. díl*. Vyd. 2. v SPN 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1983. S. 123.

nebyla pouze povrchová ve struktuře škol, ale též upravila a rozšířila záběr triviálního vzdělání. Hasnerův zákon dále umožňoval zřizování dalších ústavů. K obecným školám mohly být zřizovány školy pro opatrování, vychovávání a vyučování dětí, které ještě nemohly chodit do školy. Byla také možnost k obecným a měšťanským školám připojit nepovinné vzdělávací ústavy, jako byly večerní kurzy. Zákon stále dovoloval zřizování církevních a soukromých škol.¹⁸

Hasnerův zákon ovlivnil české školství bezděčně v sociální sféře. Novým městským školám a jejich směru porozuměli Němci. Využili své příležitosti a nevědomosti Čechů, kteří se drželi stranou a ve školních radách nezasedali. Němečtí obyvatelé byli prvními, kteří zřizovali měšťanské školy, a jejich chování jim v budoucnu, kdy byl ustanoven nový zákon roku 1870, zaručil výhodu. Jednalo se o zákon, který určoval, že v každém okrese, kde není reálná škola, musí být zřízena aspoň jedna měšťanská škola. V oblastech s německými měšťanskými školami měli Češi problém zřídit své školy. Češi se nemohli odvolávat ani na zákon, jelikož nespecifikoval jazyk měšťanských škol. Absolventi měšťanských škol měli výhodu, jelikož se díky znalosti němčiny snadno dostávali do odborných škol, od čehož se odvíjelo lepší postavení v budoucím povolání v různých oborech. Pokud české děti nechtěly nastoupit na německou školu, museli se smířit s tím, že je čeká podřadnější zaměstnání, než žáky německých měšťanských škol. Rodiče tedy své děti – s vidinou lepší budoucnosti – dávali do německých škol, kde ovšem tyto děti ztrácely své češství. Takové chování se projevilo například v Prachaticích, Českých Budějovicích, Českém Krumlově či v Kaplici. První dvě české měšťanské školy v Českých Budějovicích vznikly až roku 1893. Na druhou stranu, když se v českých městech přetvářely školy hlavní na měšťanské, odstranily se tím zbytky německého jazyka jako vyučovacího.¹⁹

Konec první poloviny 19. století a druhá polovina 19. století pro českou společnost a školství znamenalo změnu. Změnu přinesl přechod společnosti k buržoaznímu centralismu v rámci kapitalistického řádu. Habsburská monarchie se v této době začala bouřlivě přetvářet, nastal vývoj v hospodářství a sociální a politické

¹⁸ [Srov.] Tamtéž. S. 123-124.

¹⁹ [Srov.] DROBIL, Emanuel. *Národní školství v pohraničních okresech jihočeských: historicko-statistický nástin*. Č. Budějovice: E. Drobil, 1928. S. 70-73.

sféře, který utvářel novou kapitalisticky zaměřenou společnost. Bouřlivý vývoj zasáhl i české země, ze zemí agrárních se přeměnily na agrárně-průmyslové země. Tato rychlá obměna habsburské monarchie a českých zemí zapříčinila růst i české buržoazie, která začala bojovat o svá práva.²⁰

V Českých zemích se německému školství dařilo lépe a rozvíjelo se rychleji, než české školství, i když německé tvořilo menšinu. Lepší rozvoj německého školství se týkal převážně měšťanských škol, jelikož české školy zejména v pohraničních oblastech bývaly hůře vybaveny, většinou umístěné i v nevyhovujících budovách. Horšímu stavu a pomalejšímu rozvoji českého školství nahrával fakt, že mnoho českých rodičů dávalo své děti do německých škol.²¹

Českému školství v národnostně nejednotných částech Českého království s převažující německou národností měl pomoci zemský zákon ze dne 19. 2. 1870. Zákon určoval, že v každém správním okrese musí být alespoň jedna měšťanská škola. Pro okresy s vícejazyčným obyvatelstvem zákon zaručoval vyhovění potřeb těmto národnostem.²²

Národnostní poměry byly dlouho vládou přehlíženy, ale po úpravě zemského zákonodárství se měla situace zlepšit. Zlepšení mělo zaručit rozdělení podle národnosti ve smíšených obcích, a tak byl umožněn od roku 1873 vznik českých a německých školních rad v jedné obci. To samé se dělo i v okresech. Tyto smíšené okresy se utvářely především v pohraničních oblastech. V českobudějovickém okrese, ačkoli patřil k okresům smíšeným, nebylo možné popřít převahu vlivu německého. Ve všech obcích v českobudějovickém okrese fungovaly školy německé a české, přesto ale okres spadal pod německý vliv a německá školní okresní rada rozhodovala i o českém školství a českých učitelích.²³

Roku 1883 vstoupila v platnost novela školského zákona nazvaná Taafova, která popřela určité změny z roku 1869. Novela ustoupila hlasům, ať z řad církve či buržoazie,

²⁰ [Srov.] ŠTVERÁK, Vladimír. *Dějiny pedagogiky II. díl*. Vyd. 2. v SPN 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1983. S. 121-122.

²¹ [Srov.] Tamtéž. S. 125.

²² [Srov.] PROCHÁZKOVÁ, Jaroslava. *České školství v Českých Budějovicích v 2. polovině 19. století*. České Budějovice: s.n., 1993. S. 9.

²³ [Srov.] DROBIL, Emanuel. *Národní školství v pohraničních okresech jihočeských: historicko-statistický nástin*. Č. Budějovice: E. Drobil, 1928. S. 77.

kteře měly své zájmy.²⁴ Novela upravovala podobu docházky, do níž zavedla časové úlevy pro pracující děti, nově osnovy sledovaly nižší cíle než dříve a také se kladl nižší důraz na učiteřské vzdělání. Nejenže učitelé měli sníženou kvalifikaci, ale zároveň jim bylo přiděleno více žáků.²⁵ Například na venkovských školách bylo zavedeno jen polodenní vyučování a uznávaly se úlevy v době trvání školní docházky, kdy v některých případech mohli žáci ukončit vzdělání už po šesti letech školní docházky.²⁶ Zemská školní rada roku 1885 nařídila kontrolu školních knihoven a usnesla se, že se v nich nesmí nacházet žádné knihy, v nichž by se vyskytoval náboženský, vlastenecký či mravně závadný obsah.²⁷

Do školství se nepromítaly jen národnostní poměry, ale také změny v sociálním uspořádání společnosti. O středním školství v Českých zemích lze hovořit od konce 18. století. Tehdy u nás existovala gymnázia s pěti či šesti třídami, někde i s připojeným jednoletým nebo dvouletým filozofickým studiem. Gymnázia zaručovala vyšší všeobecné vzdělání pro budoucí kněze, lékaře či úředníky. Vývoj obchodu a buržoazie dopomohl ke vzniku nového typu středních škol, tzv. reálek, které se původně zaměřovaly na vzdělání budoucích řemeslníků a technických pracovníků. Snaha zákonodárně podchytit středoškolské vzdělání přišla již roku 1848, kdy Fr. Exner a H. Bonitze vypracovali Nástin organizace gymnázií a reálek, tzv. *Entwurf der Organisation der Gymnasien und Realschulen in Österreich*. Události roku 1848 však zapříčinily, že se začalo o Nástinu Fr. Exnera a H. Bonitze jednat až o pár let později. Schválení dokumentu pro reálky přišlo roku 1851 a pro gymnázia až roku 1854. Tento krok byl významným pro střední školství, jelikož Rakousko v tomto ohledu bylo zaostalé. Podle tohoto dokumentu se v rakouských zemích budovalo střední školství dalších šedesát let. S Nástinem organizace gymnázií a reálek nastaly změny zrušením připojených filozofických tříd ke gymnáziím. Dále gymnázium bylo rozděleno na osmitřídni nižší gymnázium a na čtyřleté vyšší gymnázium a studium ukončovala maturitní zkouška, která zároveň podmiňovala přijetí

²⁴ [Srov.] ŠTVERÁK, Vladimír. *Dějiny pedagogiky II. díl*. Vyd. 2. v SPN 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1983. S. 125.

²⁵ [Srov.] DROBIL, Emanuel. *Národní školství v pohraničních okresech jihočeských: historicko-statistický nástin*. Č. Budějovice: E. Drobil, 1928. S. 78.

²⁶ [Srov.] ŠTVERÁK, Vladimír. *Dějiny pedagogiky II. díl*. Vyd. 2. v SPN 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1983. S. 125.

²⁷ [Srov.] DROBIL, Emanuel. *Národní školství v pohraničních okresech jihočeských: historicko-statistický nástin*. Č. Budějovice: E. Drobil, 1928. S. 78.

na vysokou školu, a změna nastala i v obsahu učiva. Na gymnáziích byla zrušena latina jako vyučovací jazyk, ale nadále panoval boj o postavení německého a českého jazyka jako vyučovacího. Reálné školy od roku 1851 měly studenty připravovat na technická studia a pro práci v průmyslu, řemeslech a živnosti. Státní zákon z roku 1867 určil reálné školy jako přípravu na studium vysoké školy v technických, zemědělských, hornických a lesnických oborech.²⁸

Elementární školství ke konci 19. století vlivem společenských událostí zažívalo stagnaci. V této době se rozvíjelo sociálnědemokratické hnutí a zároveň se radikalizovala situace v dělnické třídě. Dělnická třída bojovala o všeobecné hlasovací právo a mnozí nespokojení učitelé měšťanských škol se s ní spojovali z důvodu vynucených úsporných opatření, která se týkala existenčního postavení učitelů a fungování obecných a měšťanských škol. Zhoršující se stav školství zapříčinil, že se obecné a měšťanské školy staly ústavami pro sociálně slabé žáky. Stav středního školství však byl příznivější a tradiční pojetí středního školství splňovalo nároky tehdejší doby.²⁹

1.1 Stanoviska vztahující se k českému jazyku

Snahy zavést češtinu jako vyučovací jazyk do škol jsou zaznamenány již v roce 1832. Tehdy čeští stavové požadovali, aby se alespoň náboženství na středních školách vyučovalo česky. Čeští představitelé měli dojem, že německá výuka má za následek sníženou kvalitu vzdělání. Proto v roce 1832 muzejní sbor předložil vládě memorandum sepsané Vinařickým a Jungmannem. V memorandu se psalo o tom, že výuka v německém jazyce má dopad na kvalitu vzdělání, které všeobecně upadalo. Signatáři proto pokládali za nutné, aby se na nižších školách učilo jen v českém jazyce. Na hlavních a středních školách požadovali českou výuku alespoň do určité míry a na univerzitách žádali, aby byla stolice literatury české. Signatáři memoranda nebyli jediní, kteří cítili potřebu se k situaci vyjádřit, a v roce 1843 předložili podobné prohlášení

²⁸ [Srov.] NEČESANÝ, Josef, Marie KRÁLÍKOVÁ a Václav SPĚVÁČEK. *Nástin vývoje všeobecného vzdělání v českých zemích*. Vyd. 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1977. Dějiny školy a výchovy. S. 34-35.

²⁹ [Srov.] ŠTVERÁK, Vladimír. *Dějiny pedagogiky II. díl*. Vyd. 2. v SPN 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1983. S. 151-152.

i J. A. Smetana, následně Šafařík, Tomek, Havlíček, Čupr a Vocel. Na zmíněné memorandum Vinařského a Jungmanna vídeňská vláda odpověděla zamítavě a až po třech letech. Vídeňská vláda argumentovala svým stanoviskem, že není možné v posledních letech na hlavních školách studovat jinak než německy, jelikož jsou střední školy určeny pro studenty z celé země, nikoli pouze pro žáky jednotlivých krajů.³⁰

Podobná stanoviska zastávali i čeští nacionálně liberální politici. Tyto požadavky v roce 1845 zveřejnili ve svém programu. Program zahrnoval požadavek, aby českému národu bylo umožněno provozovat národní a vyšší školy, a požadavek na zrovnoprávnění češtiny ve školách a na úřadech vůbec. U českých politiků sílilo přesvědčení zdárného výsledku, jelikož nedlouho před tím, v roce 1840, se podobné stanovisko podařilo prosadit.³¹

V neposlední řadě prosazoval požadavek zrovnoprávnění češtiny a němčiny Brauner. Zrovnoprávnění češtiny s němčinou si představoval jak ve školství, tak na úřadech. Brauner roku 1848 poukazuje na skutečnost, že princip zrovnoprávnění má oporu i platnost v dokumentu starém přes dvě století. Jednalo se o dokument *Obnovení zřízení zemského* z roku 1627. V březnovém dopisu adresovaném císaři byl příznivě vyřízen pouze jediný bod, a to právě zrovnoprávnění obou jazyků na obecných a středních školách. Bod nabyl platnosti 14. dubna roku 1848.³²

³⁰ [Srov.] JANDA, Bohumil. *Československá vlastivěda. Díl X. Osvěta*. Pod protektorátem Masarykovy akademie práce. Praha: Sfinx, 1931. S. 28-29.

³¹ [Srov.] Tamtéž. S. 29.

³² [Srov.] Tamtéž. S. 29-30.

2 Specifika českobudějovického školství

Českobudějovické školství ovlivňovalo národnostní složení obyvatelstva a převážně jeho historickou podmíněnost. České Budějovice již od svého založení byly německým městem. Doba po Bílé hoře a celkový hospodářský stav měly vliv na podobu složení obyvatelstva, které se během historie podstatně nezměnilo. Německou strukturu obyvatelstva podporovala skutečnost, že nově příchozí obyvatelé českého původu byli ochotni se plně přizpůsobit německému životu.³³ Německý život se tudíž odrážel i ve školství, které bylo převážně německé. V průběhu 19. století se struktura obyvatelstva začala měnit. Se zvyšujícím se množstvím českého obyvatelstva a jeho podílu na hospodářském rozvoji města se Češi domáhali svých práv, což se nejvíce projevovalo politickým životem. Sílicí české obyvatelstvo města bylo pro Němce ohrožující, jak na poli hospodářsko-ekonomickém, tak i na poli politickém. Kroky, které Němci ve městě činili, jim měly zachovat jejich historickou podmíněnost.³⁴

Německé obyvatelstvo Českých Budějovic si i přes svůj slábnoucí počet neustále dokázalo udržet svůj vliv na politickém chodu města a ovlivňovat tak i podobu českobudějovického školství. Dokladem toho může být skutečnost, že po zavedení ústavy v platnost roku 1860 se dvojjazyčnost ve školství nedodržovala.³⁵ Další doklad německé iniciativy je přesunutí české pobočky nižšího gymnázia z Budějovic do Třeboně.³⁶

Pro českobudějovické školství z konce 18. století a první poloviny 19. století bylo charakteristické zakládání škol při farních osadách. Zásadní vliv na školství zde v Českých Budějovicích mělo založení biskupství v roce 1783, které mělo 426 farních osad, další se zřizovaly a po nich posléze i nové školy. Dále vznikaly triviální a hlavní školy. Střední školství nezůstávalo pozadu a reorganizovalo gymnázia, jelikož studium na gymnáziích do té doby zaručovalo pouze přípravu na budoucí studium na právnických,

³³ [Srov.] ZÁTKA, August. *Naše postavení na českém jihu, zejména v Č. Budějovicích: řeč, kterou Aug. Zátka měl ve schůzi, pořádané Nár. Jednotou Pošumavskou v Praze dne 5. března 1899.* České Budějovice: Nákladem časopisu Budivoje, 1899. S. 1.

³⁴ [Srov.] Tamtéž. S. 1.

³⁵ [Srov.] Tamtéž. S. 1.

³⁶ [Srov.] PROCHÁZKOVÁ, Jaroslava. *České školství v Českých Budějovicích v 2. polovině 19. století.* České Budějovice: s.n., 1993. S. 5.

lékařských či teologických fakultách. Tato skutečnost měla za důsledek nedostatky účelné přípravy pro vstup do občanského života a působení v oblastech živností a řemesel. Zakládání hlavních a měšťanských škol tuto propast nedostatků ve vzdělání a výchově vyřešilo. Na Českobudějovicku do devadesátých let 18. století bylo zřízeno 134 triviálních škol.³⁷

V Čechách střední školství vystihovalo nesouměrnost v typech škol a s tím související preference studentů při výběru další studijní cesty. Poměr gymnázií a reálných škol byl značně nesouměrný. Zatímco v Čechách existovalo 31 českých gymnázií, německých bylo 22 a tento stav určoval, že studovat na gymnáziích měly větší možnost děti české. Stav reálných škol se vyvíjel opačným směrem. Před koncem 19. století v Čechách fungovalo 7 českých reálek a německých 9. Nedostačující počet českých reálných škol, který nebyl delší dobu řešen, způsobil, že české děti pokračovaly cestou gymnazijní a rozvoj a vzdělání v oblasti středního průmyslového školství zahálel. Tento stav středního školství také platil zvláště na Českobudějovicku a na jihu Čech, protože se zde reálné školy nenacházely. České děti, pokud se ony a jejich rodiče nerozhodli pro německou školu, musely nastoupit na gymnázia.³⁸

Po uvedení ústavy v platnost říjnovým diplomem roku 1860 se začali Češi domáhat svých práv ohledně rovnoprávnosti češtiny s němčinou, kterou ústava zaručovala. Pro gymnázium v Českých Budějovicích se jevila situace jasná, neboť už odedávna zde studovalo v poměru více Čechů. Skutečnost byla ovšem jiná, dvojjazyčnost se na gymnáziu nedodržovala a ve vyšších ročnících gymnázia čeština již nebyla slyšet vůbec. Pokrok v této věci byl učiněn roku 1862, kdy byly postupně zřizovány české pobočky gymnázia a později, roku 1866, měli Češi v Českých Budějovicích celé české nižší gymnázium. České obyvatelstvo města se tehdy nechtělo spokojit jen s pobočkami a domáhalo se nižšího českého gymnázia, a tak biskup prohlásil, že zdarma poskytne potřebné místnosti. August Zátka popisoval onu dobu jako nakloněnou ke starým pořádkům, kdy se tehdejší vláda v těchto otázkách chovala úzkostlivěji a bezohledněji a snažila se zachovat německý ráz Českých Budějovic. Toto Zátkovo tvrzení bylo

³⁷ [Srov.] MRZENA, Jan. *Počátky povinného všeobecně vzdělávacího školství v jižních Čechách*. Vyd. 1. České Budějovice: Pedagogická fakulta, 1980. S. 69-71.

³⁸ [Srov.] *Roční zpráva české reálné školy "Matice školské" v Českých Budějovicích za školní rok 1897*. S. 3-4.

potvrzováno chováním vlády, která se pokoušela o přesunutí českých poboček gymnázia do Třeboně pro údajný nedostatek prostor v Českých Budějovicích. Tento pokus o přesunutí českého gymnázia do Třeboně se vládě zdařil a byl chytrý, jelikož byl hlavní proud českého žactva odsunut jinam. Proti tomuto se však ostře ohradil biskup Jirsík a učinil kroky k zachování gymnázia v Českých Budějovicích. Biskup Jirsík byl první českobudějovickou osobností, která dokázala prosadit české ideje o vlastní škole a proměnit je ve skutečnost, za což byl později finančně potrestán. V první polovině roku 1868 Jirsík začal s budováním nového nižšího gymnázia, aby vládě mohl nabídnout ony prostory, které ve městě tolik chyběly. I přes nabídku prostor od biskupa se vláda opět vyjádřila negativně a dala najevo, že jej v žádném případě nebude jakkoli podporovat a biskup si musí gymnázium zřídit sám. Na tento krok vlády Jirsík reagoval zřízením rovnou vyššího českého gymnázia. Po dvou měsících otevřel pět tříd, do kterých bylo zapsáno 286 žáků. Počin Jirsíka znamenal úspěch pro českobudějovické Čechy, jelikož v Třeboni v gymnáziu podporovaném vládou bylo ve čtyřech třídách zapsáno pouhých 51 žáků. Jirsíka roku 1869 říšská rada potrestala odebráním ročního příspěvku 3000 zlatých.³⁹

Budějovice – již z velké většiny české – neměly pro děti jedinou českou školu. Jak německé tak i české obyvatelstvo platilo daně, školní plat a přirážky na školy, jež zde byly německé. Ony peníze vložené do vzdělání přišly nadarmo z toho důvodu, že čeští žáci na německých školách nemohli prospívat stejně dobře jako žáci němečtí. Dalším negativním vlivem německé výuky se stalo pohrdání svým mateřským jazykem⁴⁰, nemluvě o tom, že mnozí žáci ve vyšších ročnících neuměli český jazyk správně používat.⁴¹

V 60. letech 19. století byly v Českých Budějovicích pouhé tři školy. Městská škola pro chlapce a dívky, škola staroměstská a škola piaristická pro chlapce. Všechny tři školy byly německé, ale děti, které neuměly německy, byly vyučovány v českém jazyce. Z oněch škol si českých dětí nejvíce všímala piaristická škola. Ve staroměstské škole,

³⁹ [Srov.] ZÁTKA, August. *O svépomocném kulturním dile Čechů č.-budějovických: řeč dra Aug. Zátky, promluvená dne 29. června 1906 na Žofíně v Praze.* [S.l.: s.n., 1906.]

⁴⁰ [Srov.] MAYSL, Albert. *Třicet let činnosti Matice školské v Č. Budějovicích: 1872-1902.* Č. Budějovice: Albert Maysl, 1902. S. 3.

⁴¹ [Srov.] Tamtéž. S. 3

považované za méněcennou, byla situace ve vzdělávání horší. Sice se zde mluvilo s českými dětmi česky (málokteré dítě dokázalo na německy položenou otázku odpovědět v němčině), ale to se změnilo s novým nařízením z roku 1865, kdy se na školách zakázalo mluvit česky.⁴² Do té doby platil tzv. utrakvismus, což znamenalo dvojjazyčnost ve školství a všeobecně ve veřejném životě.⁴³ Situace se zhoršovala až do takových podob, že mnozí z městských zastupitelů stav na školách špehovali, zda se nařízení dodržuje. Jediná piaristická škola se nařízení nepodřídila a zůstalo vše při starém. Škola nařízení nedodržovala rok, dokud nebyl dne 18. ledna 1866 č. 1. z. z. vydán zemský zákon, jehož § 2 stanovil, že vyučovacím jazykem na veřejných školách obecných v Čechách bude jeden z obou jazyků. Situace se dále zhoršila, když se obec ustanovila jako samostatný školský okres a již nemusela ve správě škol dbát ohled na národnostní poměry ve městě. Vyučovacím jazykem se stala němčina a na školy byli dosazováni němečtí učitelé a odrodilci.⁴⁴ Zemský zákon nemohl být striktně dodržován, neboť ne všichni žáci uměli německy a výuka náboženství byla v onom jazyce nemožná. Katecheti tedy vyučovali náboženství stále v českém jazyce.⁴⁵ Čechům byla odepřena poslední možnost vstřícné školy, když se ve školním roce 1870-1871 na základě zrušených subvencí, které škola dostávala od obce, musela piaristická škola zavřít.⁴⁶

Z výše uvedených důvodů se v Českých Budějovicích začaly formovat síly z řad uvědomělých rodičů a vlasteneckých osobností, kteří na základě spolkové činnosti pracovali na zlepšení situace školství ve městě. Jejich ideou bylo zřízení českých škol, první učiněné kroky však byly obecním zastupitelstvem zamítnuty a zástupcům Čechů bylo jasné, že cestou pokusů o zřizování českých veřejných škol se jim problém vyřešit

⁴² [Srov.] Tamtéž. S. 3.

⁴³ [Srov.] DROBIL, Emanuel. *Národní školství v pohraničních okresech jihočeských: historicko-statistický nástin*. Č. Budějovice: E. Drobil, 1928. S. 70.

⁴⁴ [Srov.] MAYSL, Albert. *Třicet let činnosti Matice školské v Č. Budějovicích: 1872-1902*. Č. Budějovice: Albert Maysl, 1902. S. 3.

⁴⁵ [Srov.] *Dějiny české vyšší reálné školy v Českých Budějovicích a seznam příspěvků na stavbu nové školní budovy*. Č. Budějovice: Nákladem české reálné školy, 1894. S. 4-5.

⁴⁶ [Srov.] MAYSL, Albert. *Třicet let činnosti Matice školské v Č. Budějovicích: 1872-1902*. Č. Budějovice: Albert Maysl, 1902. S. 3.

nepodaří. Další snahou, jak podpořit české školství, se stal pokus zřídit soukromé školy a tato cesta vycházela ze zákona o menšinovém školství.⁴⁷

2.1 Vymezení pojmu menšinové školství a jeho právní zakotvení

Co si vůbec představit pod pojmem menšinové školství? Pojem menšinového školství se netýkal jen jednoho typu škol určitého stupně, nýbrž zahrnuje více oblastí. V 80. letech 19. století se podle tehdejšího správního soudu a politických sil ustálil názor o pojetí menšinových škol, podle něhož jsou menšinové školy takové veřejné obecné či měšťanské školy, které byly zřízeny školními obcemi. Menšinové školy byly v oblastech, kde se mísily národnosti, a zřizovaly se pro tu národnost, pro niž zde dosud škola s daným jazykovým zastoupením chyběla. Jednalo se o zařízení od opatroven, přes mateřské školy až po školy vysoké a zahrnovaly jak školy veřejné, které financovala veřejná správa, tedy obce, okresy, země či stát, tak i školy soukromé, zakládané soukromě z řad spolků či jiných organizací. Menšinovými školami bylo možné rozumět takové školy, které byly zřízeny v jiném jazyce, než byl jazyk ve správě obce. Tento výklad vychází z brožury *Obecná národní škola menšin de lege lata* napsané JUDr. K. Polákem.⁴⁸ Pojem menšinová škola se sice ustálil již v 80. letech 19. století, ale podle právního hlediska je význam pojmu potvrzen až v novele zákona z roku 1890. V tomto zákoně se píše, že českému království je přiděleno zřizování „škol menšin“.⁴⁹

Než popíši právní zakotvení menšinových škol, nastíním jazykové poměry dané zákony před rokem 1867. K zavedení menšinových škol vedly jazykové poměry, školy tudíž byly logickým vyústěním nespokojenosti českého lidu. Od roku 1615 platilo usnesení z generálního sněmu království Českého z doby předsednictví krále Matyáše, podle něhož byla výhradním jazykem na úřadech čeština. Doslovné znění je následující: „*cizozemci aby nebyli dříve v království přijímáni, než až by česky uměli, a jejich děti do*

⁴⁷ [Srov.] MAYSL, Albert. *Třicet let činnosti Matice školské v Č. Budějovicích: 1872-1902*. Č. Budějovice: Albert Maysl, 1902. S. 4.

⁴⁸ AUERHAN, Jan. *Česká politika. Díl pátý, Kulturní, zvláště školské úkoly české politiky*. Praha: Nákladem Jana Laichtera, 1913. Laichterův výbor nejlepších spisů poučných. S. 335-336.

⁴⁹ [Srov.] Tamtéž. S. 347.

*třetího kolena aby nižádných úřadů nezastávaly“.*⁵⁰ Usnesení platilo pouhých dvanáct let než 10. května 1627 vstoupilo v platnost obnovené zřízení zemské, jímž byla v českých zemích němčina zrovnoprávněna s češtinou.⁵¹

V roce 1848 dne 8. dubna při obnovení zřízení zemského byla kabinetním listem císaře Ferdinanda Dobrotivého potvrzena rovnost českého a německého jazyka. V prvním paragrafu kabinetního listu bylo psáno, že české národnosti musí být položen základ a toho lze dosáhnout používáním českého jazyka jak ve všech odvětví státní správy, tak ve veřejném vyučování. Paragraf 9 stanovoval, že veškeré veřejné úřady a soudy měly být obsazovány úředníky mluvícími oběma zemskými jazyky. Nedlouho po 8. dubnu, dne 25. dubna 1848, císař Ferdinand Dobrotivý uznal první novou ústavu, tzv. oktrojovanou, která však byla záhy odvolána. Oktrojovaná ústava v podstatě potvrzovala dřívější usnesení, jak z roku 1615, tak z roku 1827. V ústavě se psalo, že všem národnostem má být zajištěna neporušitelnost jejich jazyka a národnosti. Pozdější návrhy ústav vycházely z tohoto článku ústavy, též článek 19 prosincové ústavy vycházel z těchto předešlých návrhů.⁵²

Zákony vztahující se k menšinovému školství jsou tytéž zákony, jež se vztahují i k jiným oblastem školství. Jedná se o dva zákony, prvním, z nichž je říšský zákon o školách obecných, který je bez zvláštních ustanovení o národních školách. Druhým je zákon zemský o zřizování a organizaci škol národních. Zmíněný říšský zákon školní stanovoval podmínky pro zakládání obecních škol. Např. určoval, že obecná škola má být založena tam, kde není dětem škola dostupná v časovém rozpětí nejméně jedné hodiny chůze, a nejbližší škola se nenachází více než 4 kilometry od jejich bydliště. Dále se musí splňovat, že v průběhu pěti let není škola dostupná nejméně 40 dětem školou povinných. Zemský zákon, podřízen říšskému zákonu, ustanovuje podmínky podrobněji. V zemském zákoně se píše za jakých podmínek, kdy a jak je možné takovou školu zřídit. O tom, v jakém jazyce se na obecné škole bude učit, hovoří článek 6 říšského školního zákona, a to tak, že ponechává rozhodnutí na zemském úřadu, jenž má o vyučovacím jazyku

⁵⁰ Tamtéž. S. 337.

⁵¹ [Srov.] Tamtéž. S. 337.

⁵² [Srov.] Tamtéž. S. 337-338.

rozhodnout podle zakladatele obecné školy, který ji financuje. Zemský zákon přejal článek 59 říšského zákona do svých zákonů. Podle tohoto přejatého zákona se v českých zemích od roku 1870 zakládaly obecné školy, ale jen na teritoriálním základě. Děti byly přidělovány do škol určité školní obce, která nedbala na vyučovací jazyk dané školy a potřeby žáka. Jednalo se o školy, jejímž zřizovatelem byla především obec, okres či zem. Na školy se vztahoval zákon o financování školy, a proto zemská školní rada snadno rozhodovala o vyučovacím jazyce. Ve většině případů tato zemská školní rada rozhodla ve prospěch jazyka německého. Často se stávalo, že se děti určité národnosti dávaly do škol s jiným zemským jazykem, než jakým se dorozuměly. Existoval ale zákon o národní rovnoprávnosti, který tento teritoriální zákon zakládání škol alespoň reguloval. Jednalo se zejména o článek 19 základních zákonů státních, který povoloval zakládání národnostních škol. Tato snaha pramenila jak z české, tak i německé strany.⁵³

Pro menšinové školství měl článek 19 prosincové ústavy podstatný význam. Článek zní následovně: „*Všichni národní kmenové v státě mají rovné právo a každý národní kmen má neporušitelné právo chovati a vzdělávati svou národnost a řeč. Rovné právo všech zemí obvyklých řečí, ve školách, v úřadě a v životě veřejném uznává se od státu. V zemích, ve kterých bydlí několik kmenů národních, buď též veřejná učiliště tak zřízena, aby každý z těchto národních kmenů obdržel žádoucí prostředky vzdělávati se ve své řeči, aniž by byl nucen učiti se druhému jazyku zemskému*“⁵⁴. Toto znění článku z prvních dob Rakousko-Uherského království představuje tolerantní přístup v oblasti vzdělávání.⁵⁵

Právní zakotvení a postavení menšinových škol vycházelo z prosincové ústavy, konkrétně z článku 19 zákona č. 142 z 21. prosince 1867 ve třetím odstavci, kde bylo stanoveno, že „*v zemích, kde bydlí více národností, jest veřejné ústavy vyučovací zaříditi tak, aby příslušníkům každé z těchto národností poskytnuta byla možnost dojiti vzdělání v řeči mateřské, aniž by při tom byli nuceni učiti se jinému jazyku*“. Kořeny tohoto článku lze spatřovat již v roce 1864, kdy se v českém zemském sněmu projednával návrh tzv. Wenzigova zákona o jazykové rovnoprávnosti ve školách. Wenzigův zákon,

⁵³ [Srov.] Tamtéž. S. 348-349.

⁵⁴ Tamtéž. S. 337

⁵⁵ [Srov.] Tamtéž. S. 337.

konkrétně jeho čtvrtý paragraf, vyvolal nevoli u německých poslanců, poněvadž stanovoval na gymnáziích druhý zemský jazyk. V praxi tento zákon určoval na českých gymnáziích druhý jazyk německý a naopak, na německých gymnáziích byl stanoven jako druhý jazyk čeština. S tímto uzákoněním se nemohli němečtí politici srovnat a nazývali ho „Sprachenzwagesetz“, tj. zákon jazykového donucení. Po přijetí zákona v roce 1866 byl pro odpor německých poslanců za dva roky zrušen.⁵⁶ Zákon nařizoval, aby na českých středních školách byl vyučován povinný německý jazyk a na německých středních školách byl povinný jazyk český. Pro německou část obyvatelstva tento zákon představoval hrozbu, co do jejich národnostního citění.⁵⁷ Proto z obav, že se v dalších zákonech bude vyskytovat podobné ohrožení německého národního hnutí, schválili již zmíněný článek 19 ústavního zákona č. 142. Ten zavedl právo nevyučovat se cizímu jazyku, což platilo nejen pro německé soukmenovce, ale i pro jiné, a tedy i pro české obyvatele zemí Koruny české. Tento zákon poté vedl k zákonu ze 14. května roku 1869, v němž článek 59 uváděl, že „na hodinu dokola jest více než 40 dětí (v pětiletém průměru), které musejí chodit do školy půl míle vzdálené... má být zřízena škola, ve které by mohly dojít vzdělání ve svém mateřském jazyku.“⁵⁸ Článek 59 říšského školního zákona tedy ustanovil, že je obec povinna zřídit školu pro děti v jejich mateřském jazyce, pokud obec prokázala, že v okruhu čtyř kilometrů nebyla škola s vyučovacím mateřským jazykem, a dále splnila-li se podmínka, že v tomto okruhu bylo nejméně čtyřicet dětí se stejnou potřebou jazyka.⁵⁹ Tímto článkem se německá národnost řídila a zakládala si v tomto okruhu své menšinové školy. Když němečtí politici dosáhli odvolání onoho zákona z roku 1866, který zaručoval ve vícejazyčných zemích ochranu těm, kteří byli v menšině (tedy Němcům na českém území), podkopali si svůj vlastní záměr. V podstatě německá menšina na českém území tehdy přišla o jazykovou ochranu, a navíc zákon

⁵⁶ [Srov.] KÁRNÍK, Zdeněk. (ed.) *Sborník k problematice multietnicity. České země jako multietnická společnost. Češi, Němci a Židé ve společenském životě českých zemí 1848-1918*. Filozofická fakulta Univerzity Karlovy. Praha. 1996. S. 68-69.

⁵⁷ [Srov.] AUERHAN, Jan. *Česká politika. Díl pátý, Kulturní, zvláště školské úkoly české politiky*. Praha: Nákladem Jana Laichtera, 1913. Laichterův výbor nejlepších spisů poučných. S. 339.

⁵⁸ KÁRNÍK, Zdeněk. (ed.) *Sborník k problematice multietnicity. České země jako multietnická společnost. Češi, Němci a Židé ve společenském životě českých zemí 1848-1918*. Filozofická fakulta Univerzity Karlovy. Praha. 1996. S. 68-69.

⁵⁹ [Srov.] Tamtéž. S. 68-69.

přijatý poté napomohl či vedl k nespokojenosti z české strany obyvatelstva a později k úspěšnému sebeobhájení.⁶⁰

V praxi byl s tímto zákonem značný problém, jelikož o zřízení škol rozhodovaly obecní zastupitelstva a jiné instituce, ve kterých převažovali německy mluvící obyvatelé. Ti zřizování jinojazyčných škol považovali za ohrožení svých národnostních práv. Zřizování menšinových škol bylo proto Čechům různými způsoby ztěžováno.⁶¹ Podle již zmíněného článku 59 říšského školského zákona si německá strana zakládala mnoho německých škol, příkladem mohou být německé školy založeny v roce 1878 v Kladně, v Praze či v Žižkově. Školy zakládané podle článku 59 říšského školského zákona byly školami soukromými.⁶²

Po nezdařilých pokusech o zřízení českých národních veřejných škol se Češi pokusili problém vyřešit jiným způsobem. Tím bylo zakládání soukromých škol, nám již známých jako tzv. školy mateční. Zakládání tohoto typu škol umožnil článek 17 z tzv. prosincové ústavy, v níž bylo psáno „*svoboda vědy a vyučování*“.^{63 64}

Soukromému školství se věnoval říšský zákon, který reguloval starší předpisy v této oblasti. Zákon určoval, že zřizovat školu může každý, kdo je k tomu dle zákona způsobilý, ať se jedná o jednotlivce či spolky. Školy menšinové mohly být zakládány ze dvou důvodů, buď náboženského, nebo národnostního, tudíž vznikaly školy menšinové konfesijní nebo školy menšinové národnostní. Škola pro menšiny mohla být zřízena tam, kde se ve smíšené obci dětem menšiny nedostává veřejného vzdělání. Říšský zákon sice právně určoval možnost vzniku menšinových škol, ale v praxi byl vznik menšinových škol ovlivňován rakouskou orientací na němectví. Příklon k němectví se projevoval potlačováním jiných národností a často se stávalo, že zřízení českých

⁶⁰ [Srov.] AUERHAN, Jan. *Česká politika. Díl pátý, Kulturní, zvláště školské úkoly české politiky*. Praha: Nákladem Jana Laichtera, 1913. Laichterův výbor nejlepších spisů poučných. S. 341.

⁶¹ [Srov.] KÁRNÍK, Zdeněk. (ed.) *Sborník k problematice multietnicity. České země jako multietnická společnost. Češi, Němci a Židé ve společenském životě českých zemí 1848-1918*. Filozofická fakulta Univerzity Karlovy. Praha. 1996. S. 69.

⁶² [Srov.] AUERHAN, Jan. *Česká politika. Díl pátý, Kulturní, zvláště školské úkoly české politiky*. Praha: Nákladem Jana Laichtera, 1913. Laichterův výbor nejlepších spisů poučných. S. 344-345.

⁶³ KÁRNÍK, Zdeněk. (ed.) *Sborník k problematice multietnicity. České země jako multietnická společnost. Češi, Němci a Židé ve společenském životě českých zemí 1848-1918*. Filozofická fakulta Univerzity Karlovy. Praha. 1996. S. 70.

⁶⁴ [Srov.] Tamtéž. S. 70.

menšinových škol bylo uznáno až na základě souhlasu německého obyvatelstva v obci a za předpokladu, že česká škola nijak neuškodí německé straně.⁶⁵

Na Moravě byly výsledky jednání o úpravě zákonů o školství národnostním úspěšnější než v Čechách. Jednalo se o doplňky moravských a slezských zákonů. Po neúspěšném přesvědčování úřadů o potřebnosti nápravy se poslanec Dr. Jan Kvíčala rozhodl dne 13. října 1884 podat návrh zákona. Ten dítěti předepisoval školní docházku v té škole, jejíž jazyk mu byl bližší. Pokud by se v dané obci vyskytovala česká i německá veřejná či soukromá škola, dítě má být posláno do školy, v níž je vyučovací jazyk shodný s rodným jazykem dítěte. Po vleklých poradách ve sněmu byl dne 16. listopadu 1889 nově podán návrh, který byl značně kompromisně přeměněn a věnoval se minoritním školám. Podle tohoto návrhu zákona měly být zřizovány minoritní školy v místech, kde je alespoň 40 dětí, jejichž mateřský jazyk je jiný než jazyk na stávajících školách. K tomuto se vztahovala podmínka, jež určovala, že rodiče těch dětí, kteří žádají o nástup na minoritní školu, žili v dané obci nejméně dva roky. Tyto minoritní školy měly být zřizovány jen provizorně a ani jeden z uvedených návrhů se nestal zákonem. Tato otázka se znovu projednávala při národnostním vyrovnání v roce 1890. Vláda tehdy podala předlohu zákona řešící tuto otázku, jímž byl zákon ze 14. května 1890. Podle něj se určovala potřebnost národnostní školy dle následujících podmínek: V obci muselo být více než 40 školou povinných dětí, jejichž rodiče mají jinou národnost než škola v obci již zřízená. Rodiče s dětmi také museli v obci bydlet nejméně pět let. O dva roky později vláda doplnila zákon ustanovením, které změnilo časovou podmínku pobytu. Nová podmínka stanovovala, že pokud v obci bylo takových dětí více než 80, stačilo, pokud v obci žadatelé bydleli po dobu tří let. Oblast financí byla v tomto případě ošetřena čerpáním ze zemských fondů. Tyto fondy byly využity, pokud by byly náklady na minoritní školu značně vyšší.⁶⁶

Později se místo pojmenování „soukromá škola“ ujal pojem „matiční škola“, k čemuž došlo v roce 1880 v Praze, kdy se ustanovil spolek na podporu českého školství

⁶⁵ [Srov.] DROBIL, Emanuel. *Národní školství v pohraničních okresech jihočeských: historicko-statistický nástin*. Č. Budějovice: E. Drobil, 1928. S. 79-81.

⁶⁶ [Srov.] AUERHAN, Jan. *Česká politika. Díl pátý, Kulturní, zvláště školské úkoly české politiky*. Praha: Nákladem Jana Laichtera, 1913. Laichterův výbor nejlepších spisů poučných. S. 380-382.

na německém území – tzv. Ústřední matice školská. Spolek nebyl ve společnosti ničím novým, ba naopak. Již po Stremayerově jazykovém nařízení se Němci začali obávat svého postavení a zesílili národní aktivitu. Jedním z projevů zvýšení národní aktivity (pro Čechy projev nejvýznamnější), byl vznik německého školského spolku, tzv. Deutscher Schulverein. Činnost německého spolku spočívala v hájení zájmů německých škol v multinacionálních oblastech. Na tento čin německé strany reagovali čeští zástupci právě ustanovením již zmíněné Ústřední Matice školské, jež převzala část stanov německého spolku.⁶⁷ Cíle Ústřední Matice školské byly v podstatě stejné jako u spolku Schulverein, tedy hájení svých zájmů. Spolek svými příspěvky podporoval zřizování českých soukromých škol na německém území. Během několika let počínání spolku Ústřední matice školské vzniklo na českém území celkem 152 ústavů.⁶⁸

2.2 Školy vzniklé jako menšinové

Při zakládání národních škol menšinových se musel brát zřetel na šest bodů. První bod obsahoval tvrzení, že zřizování národnostních škol menšinových je možné jen tehdy, pokud se v dané oblasti vyskytuje více národních kmenů. Kdyby v zemi žila pouze jedna národnost, článek 19 základních zákonů státních by se nemohl na tento případ vztahovat. Pokud byla země více národnostní, musela být dvojjazyčnost právoplatně uznávána, přičemž muselo být známo, v jakém rozsahu se vyskytovala. Druhý bod se týkal samotného zřízení. Národnostní škola mohla být zřízena pouze za předpokladu, že žádost na zřízení podali rodiče dětí či jejich zástupci určením zákonem, například poručík. Dalším předpokladem bylo rakouské státní občanství. Třetí bod se týkal článku 59 říšského školního zákona. Zda je potřebný počet dětí splněn, se počítalo pouze z podaných žádostí. Čtvrtý bod se týkal výpočtu průměru, který se počítal z povinnosti školní docházky dětí žijících v obci. V neposlední řadě, pátý bod bral v úvahu 4 km vzdálenost, ve které se

⁶⁷ [Srov.] KÁRNÍK, Zdeněk. (ed.) *Sborník k problematice multiethnicity. České země jako multietnická společnost. Češi, Němci a Židé ve společenském životě českých zemí 1848-1918*. Filozofická fakulta Univerzity Karlovy. Praha. 1996. S. 70.

⁶⁸ [Srov.] Tamtéž. S. 70.

mohly vyskytovat i jiné obce. Obec tedy v tomto případě měla jednat s jinou obcí, kde se požadovaná škola dané národnosti vyskytuje. Poslední bod se věnoval nákladům na školu. Muselo se jednat se stejnými konkurenčními činiteli jako při ostatních školách národních.⁶⁹

2.3 Postavení českého učitele a jeho právní vymezení

Učitelskou přípravu na konci 18. století charakterizovala systematická. Učitelskou profesi vymezovala zkouška, bez které by nebylo možné učitelství vykonávat. Pokud se chtěl někdo stát učitelem, musel projít přípravou v kurzech. Pro absolvování kurzu bylo nutné se podrobit přijímací zkoušce a po jejím zdárném vykonání se studenti učili pedagogice a didaktice. Zároveň studenti vykonávali praktickou část, absolvovali hospitace a vlastní výstupy. Kandidát na učitele si mohl vybrat ze dvou typů kurzů. Prvním byl kurz tříměsíční na hlavní škole a byl určen pro pomocníky na venkovské škole. Druhý – šestiměsíční kurz na normální škole – byl určen pro pomocníky městských škol. Studium se ukončovalo veřejnou zkouškou pod školním dozorem. Pro funkci samostatného učitele musel nadále kandidát po dobu nejméně jednoho roku řádně plnit svou funkci pomocníka a po dosažení dvaceti let věku se hlásit ke zkoušce učitelské způsobilosti u svého školního dozorce. Po vykonání zkoušky se již mohl stát samostatným učitelem. Učitelé v českých zemích se ke své profesi věnovali i řemeslům a vykonávali různé služby, buď pro faráře, nebo sedláky. Ustanovení samostatného učitele záviselo na vrchnosti, která učitelům určovala i výši platu. Z vrchnosti měli právo ustanovit funkci učitele obec nebo farář.^{70 71}

⁶⁹ [Srov.] AUERHAN, Jan. *Česká politika. Díl pátý, Kulturní, zvláště školské úkoly české politiky*. Praha: Nákladem Jana Laichtera, 1913. Laichterův výbor nejlepších spisů poučných. S. 350-351.

⁷⁰ [Srov.] ŠTVERÁK, Vladimír. *Dějiny pedagogiky II. díl*. Vyd. 2. v SPN 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1983. S. 82-83.

⁷¹ [Srov.] MRZENA, Jan. *Počátky povinného všeobecně vzdělávacího školství v jižních Čechách*. Vyd. 1. České Budějovice: Pedagogická fakulta, 1980. S. 63-64.

Postavení českých učitelů v té době, a především po vyhlášení nařízení o školské službě roku 1777, bylo na velice nízké úrovni a učitelé často museli bojovat o svou existenci. Na našem území stěží deset učitelů ze sta mohlo ze svých výdělků solidně vyžít.⁷² I přes svou závislost na vrchnosti se učitelé věnovali vlasteneckým otázkám. Ti obrozenečtí si kladli za úkol vymanit lid z církevního tmářství a učit (či rozvíjet) jej v českém jazyce. Využívali všech možností pro uplatnění českého jazyka při výuce.⁷³ Především tito národní učitelé se zasloužili o zlepšení úrovně vzdělanosti v českých zemích.⁷⁴ Přesto v našich školách učili převážně nedostatečně vzdělaní učitelé.⁷⁵

S revolučním rokem 1848 přišla změna i do školství, která se netýkala pouze obecného školství, ale i vzdělávání učitelů, a o níž jsem se již v této kapitole zmínila. Původní příprava učitelů spočívala v přípravných kurzech, které se dělily podle typů škol, na než byly zaměřené. Tato příprava učitelů probíhala i při hlavní škole v Českých Budějovicích v letech 1813 až 1850. Roku 1848 začaly být kurzy při školách rušeny a nahrazovány tzv. preparandami. Podstatný rozdíl však mezi kurzy a preparandami nebyl. Příprava učitelů nadále připadala hlavním školám, změnila se ovšem doba trvání studia. Zatímco kurzy byly několikaměsíční, příprava na preparandách trvala zprvu rok a po usnesení z roku 1849 se prodloužila na roky dva. Z dvouletých preparand se později vyvinuly učitelské ústavy. Obsah učiva budoucích učitelů vycházel z potřeb národních škol a z knih, které byly na těchto školách předepsány. Při přípravě učitelů se kladl důraz na rozvíjení jejich schopností ve všech směrech, na dovednost praktickým způsobem vyučovat a dovednost být dobrým vychovatelem. Pro to, aby kandidáti učitelství zvládli zkoušku, museli prokázat, že dokážou vyučovat v obou zemských jazycích. Probíhala také příprava odborných učitelů, která trvala opět dva roky, ale na vyšších reálných školách.⁷⁶

⁷² [Srov.] ŠTVERÁK, Vladimír. *Dějiny pedagogiky II. díl*. Vyd. 2. v SPN 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1983. S. 83.

⁷³ [Srov.] Tamtéž. S. 100.

⁷⁴ [Srov.] Tamtéž. S. 134-135.

⁷⁵ [Srov.] MRZENA, Jan. *Počátky povinného všeobecně vzdělávacího školství v jižních Čechách*. Vyd. 1. České Budějovice: Pedagogická fakulta, 1980. S. 64.

⁷⁶ [Srov.] DROBIL, Emanuel. *Národní školství v pohraničních okresech jihočeských: historicko-statistický nástin*. Č. Budějovice: E. Drobil, 1928. S. 57- 58.

Pro působící učitele bylo zavazující ministerské nařízení z roku 1858, které určovalo, za jakých podmínek učitel porušoval své povinnosti. Učitel na nižších typech škol nesměl při výkladu přesáhnout rámec předepsaných učebnic, jinak se jednalo o porušení povinností.⁷⁷

Vydání Hasnerova zákona roku 1869 upravovalo podobu učitelské profese, konkrétně například míru úvazku, maximální počet žáků ve třídě, předepsání učitelské zkoušky způsobilosti a vyplácení služného. Učitelský úvazek tento zákon stanovil na 30 hodin týdně. Učitel mohl mít ve třídě nanejvýš 80 žáků a nově bylo učitelům uznáno právo na penzi. Změna nastala i v organizaci učitelů – zákon určoval svolávání zemských konferencí vždy po třech letech. Dále uzákonil výstavbu okresních učitelských knihoven.⁷⁸ Hasnerův zákon, kladoucí vyšší důraz na cíle obecných a měšťanských škol, musel uzpůsobit i vzdělání učitelů⁷⁹, kterým se mělo dostávat jednotného vzdělávání na čtyřletých ústavech. Čtyřleté učitelské ústavy byly zakládány na místech bývalých preparand a řadily se ke středním školám. Studenty na těchto školách vyučovali středoškolské profesoři, kteří byli později označováni jako hlavní učitelé, a vedle nich také cviční učitelé a katecheta. Studenti byli absolvováním zkoušky dospělosti oprávněni vykonávat funkci podučitele.⁸⁰ Příprava učitelů se zaměřila na vyšší míru teoretických poznatků a prakticko-metodické zkušenosti studenti získávali na cvičných nebo vzorných školách, jež byly přiřazeny k obecným školám.⁸¹ Habsburská politika učinila pro Čechy důležitý krok až roku 1914, kdy se poprvé vydaly zvláštní osnovy pro školy s českým vyučovacím jazykem.⁸²

⁷⁷ [Srov.] Tamtéž. S. 61-62.

⁷⁸ [Srov.] ŠTVERÁK, Vladimír. *Dějiny pedagogiky II. díl*. Vyd. 2. v SPN 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1983. S. 124.

⁷⁹ [Srov.] DROBIL, Emanuel. *Národní školství v pohraničních okresech jihočeských: historicko-statistický nástin*. Č. Budějovice: E. Drobil, 1928. S. 73-74.

⁸⁰ [Srov.] ŠTVERÁK, Vladimír. *Dějiny pedagogiky II. díl*. Vyd. 2. v SPN 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1983. S. 124.

⁸¹ [Srov.] DROBIL, Emanuel. *Národní školství v pohraničních okresech jihočeských: historicko-statistický nástin*. Č. Budějovice: E. Drobil, 1928. S. 73-74.

⁸² [Srov.] ŠTVERÁK, Vladimír. *Dějiny pedagogiky II. díl*. Vyd. 2. v SPN 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1983. S. 135.

3 Ústřední matice školská

Ačkoliv Ústřední matice školská vznikla až osm let po Matici českobudějovické, její přítomnost hrála významnou roli v podpoře českého školství. Ústřední matice školská byla založena v prosinci roku 1880 z iniciativy českých pedagogů a žurnalistů jako reakce na založení německého spolku Schulverein. Jednalo se o německý spolek vzniklý v květnu roku 1880, jako reakce na obavu z nerespektování takzvané německé državy. Obavy německého národa začaly po vstupu českých poslanců na říšskou radu v roce 1879. Němci se domnívali, že nastane změna ve výkladu zákonodárství pro ně nepříznivá. Obavy německé strany pravděpodobně posílila Taaffova vláda, která slibovala útočiště všem rovnoprávným národům žijícím v Rakousku. Funkce spolku Matice školské spočívala v obraných snahách vůči tomuto německému spolku.⁸³ Přesněji se vznik Ústřední matice školské datuje k 24. říjnu 1880, kdy proběhla schůze pořizovacího organizačního výboru. Pro zajímavost, této schůze se zúčastnilo zastoupení všech tehdejších politických stran. Dále se schůze zúčastnilo několik osobností, které na spolku měly dílčí zásluhy. Za zmínku stojí Václav Kredba, který navrhl název spolku, a Josef J. Kořán, jenž sepsal stanovy spolku. Tyto stanovy byly potvrzeny 15. listopadu. Ustavující schůze valné hromady se konala 5. prosince téhož roku, kde byl do čela spolku zvolen Dr. František Ladislav Rieger.⁸⁴

Původní stanovy spolku se zaměřovaly pouze na obecné školy a opatrovny. S vývojem spolku souviselo postupné zdokonalování a rozšiřování stávajících stanov. Poslední podoba stanov vykreslovala organizaci spolku. Tvořil jej starosta v čele spolku a 45členný výbor. Členský výbor se dělil na odbory, ve kterých stáli starostovi náměstkové. Ústřední matice školská se dle stanov držela zásady zastoupení všech směrů týkajících se veřejného života. Zmíněný výbor byl rozdělen do odborů, které se zaměřovali na určitou stránku fungování spolku, například odbor hospodářský či odbor školní. Jednou z prací, kterou vykonávaly jednotlivé odbory, byla příprava návrhů pro plenární schůze. Jedním z důležitých cílů a prací spolku bylo zajištění dostatečných

⁸³ [Srov.] AUERHAN, Jan. *Česká politika. Díl pátý, Kulturní, zvláště školské úkoly české politiky*. Praha: Nákladem Jana Laichtera, 1913. Laichterův výbor nejlepších spisů poučných. S. 403.

⁸⁴ [Srov.] Tamtéž. S. 403-404.

příjmu pro vlastní fungování a pro zřizování a podporu škol. Stanovy určovaly příjmy spolku formou darů, členských příspěvků, odkazů či výtěžků ze společenských akcí, jako například přednášek, divadelních představení či výstav. Zvláštním způsobem příjmů byly i národní obětiny. Značná finanční podpora přicházela ze samotných odborů spolku, které měly ze svého hospodaření odvádět ústředí výtěžky. Ústředí posléze těmito zdroji financovalo školství. Je nutné zmínit, že matiční školy nebyly finančně podporovány ze strany státu, český národ si tyto školy musel financovat sám.⁸⁵

3.1 Vývoj spolku Ústřední matice školské a jeho podpůrná činnost

Vývoj spolku je možné shrnout do tří období. První období představovalo přesvědčování, což spadá do první dekády působení spolku. Spolek si kladl za úkol přesvědčovat o důležitosti českého vyučování ve smíšených oblastech, tedy vyučování v mateřském jazyce. Matice školská se v tomto období zaměřila na vznik a podporu obecných škol, opatroven a na opavské gymnázium. Již v tomto období byly matiční školy přeplněny českými dětmi, což vedení spolku utvrzovalo o způsobilosti jeho práce. Pozitivní začátky jejich práce naznačovaly, že spolupráce s úřady bude snadná. Bylo tomu ovšem naopak; úřady spolku různými způsoby práci ztěžovaly. Cílem spolku bylo matiční školy posléze přeměnit na školy veřejné a v prvním desetiletí fungování spolku byl tento cíl těžko splnitelný, spíše nesplnitelný.

Starostou pro druhé období Ústřední Matice školské byl dvorní rada Dr. Jaromír Čelakovský, jehož hlavním cílem bylo usilování o prosazení podnětných návrhů v zákonodárství. Ve druhém období již bylo zjevné, že si spolek upevnil svou pozici a není jen dočasnou institucí. Přeměna matičních škol ve školy veřejné byla nadále složitá, ale již se nesetkávala s vlnou persekuce rodičů dávajících své děti do matičních škol. V tomto období se Ústřední matice školská snažila postarat o své učitele založením fondu obytného, jelikož ekonomické postavení tehdejších učitelů nebylo na dobré úrovni.

⁸⁵ [Srov.] Tamtéž. S. 403-408.

Pro případ, že by učitel nebyl přijat do veřejného školství, byly zřízeny ony obytné fondy, což učitelům usnadnilo překonat dobu bez zaměstnání. Působnost Ústřední matice školské se rozšířila i na školy střední na území Moravy. Zde byla matiční činnost v oblasti středního školství zdárnější než u zakládání obecných škol. Její působení mělo pozitivní vliv na hojnost a zdokonalení středního školství na Moravě. Dále si kladla za cíl prosazovat návrhy v zákonodárství u tématu obecného školství.

Třetí období fungování spolku bylo velice napjaté, jelikož byl utvářen nátlak jak na rodiče dávající své děti do veřejných škol, tak už i na ty, kteří posílali děti do škol matičních. Nespokojenost a nenávisť ze strany odpůrců v národnostně smíšených oblastech se již nezakrývala za zákonodárství, ale otevřeně se projevovala. Němečtí obyvatelé se shromažďovali v organizacích a snažili se získat co nejvíce Čechů pro německou věc. Neobávali se hlásat zásadu čirého násilí. Jejich cílem bylo znesnadňovat zřizování českých škol matičních a národnostních škol veřejných. Činnost spolku se v tomto období rozšířila i na záchranu škol měšťanských.⁸⁶

Formy činnosti Ústřední matice školské bylo možno rozdělit do dvou skupin, jednou byla forma direktivní a druhou forma nepřímá, například prostřednictvím místních Matic či spolků. Pod tuto formu činnosti spadaly jen školy (ústavy), které spolek podporoval. Ústřední matice školská pomáhala školám buď finančně, či právně, a to jen v případech, kdy spolek převzal zodpovědnost školy vůči úřadům. Podpůrná činnost spolku se zakládala na právním základě, který byl ukotven v článku 17 základních zákonů státních, schválených dne 21. prosince roku 1867, a dále na základě paragrafů 68 a 73 zákona ze dne 14. května 1869, zabývajících se soukromým školstvím a učitelskou způsobilostí. V zákoně z roku 1869 se stanovovalo, že učitelé ze soukromých ústavů mají mít stejnou způsobilost jako učitelé veřejných škol. Stejnou způsobilostí se rozumělo rakouské státní občanství, náležité odborné vzdělání a mravní bezúhonnost. Jedinou institucí, která mohla poskytnout učitelům výjimku, bylo ministerstvo.⁸⁷

⁸⁶ [Srov.] Tamtéž. S. 404-407.

⁸⁷ [Srov.] Tamtéž. S. 411-412.

3.2 Jednotlivé spolky Ústřední matice školské

Spolky byly zakládány jednotlivě a řídily se podle zákona spolkového a zákona čl. 17. První Matice školská vznikla v Prostějově. Tato první Matice školská byla vzorem dalším městům, v nichž vznikaly další Matice. Za vznikem prostějovské Matice stál tamější ředitel reálky František Martínek. Martínek hledal způsob, jak by onu reálku mohl udržet. Později reálka přešla do veřejné správy. Zanedlouho po prostějovské Matici vznikaly další, z nichž se mezi první řadí olomoucká, českobudějovická či brněnská Matice školská.⁸⁸

Posléze byla roku 1872 založena Matice školská v Olomouci, jejíž činnost měla větší rozsah. Olomoucká Matice zaměřila svou zřizovatelskou a podporovatelskou činnost na různé typy škol a jiná zařízení. Starala se jak o nejnižší stupeň vzdělávání, tedy školy mateřské, tak školy obecné, ale i školy obchodní či průmyslové. Dále se její činnost zaměřovala na opatrovny. Po dvou letech působení se olomouckému spolku podařilo otevřít první třídu obecné školy, která se posléze rozrůstala, až ji nahradil veřejnou školou. Po roce 1880 s pomocí Ústřední matice školské se olomoucké Matici povedlo založit další školu, českou vyšší reálku v Olomouci. I tato škola vešla po určité době do veřejné správy. Rok po založení olomoucké Matice školské byla zřízena i v Českých Budějovicích. Stalo se tak na popud Augusta Zátky. Činnost českobudějovického spolku se zaměřila speciálně na menšinové školství. Českobudějovická Matice pomáhala i školám v okolí města. V roce 1878 vznikla brněnská Matice školská, která podporovala tamější soukromou obecnou školu do doby, než vešla do veřejné správy. Její působení jako u olomoucké Matice školské se posléze zaměřilo i na opatrovny. V následujících letech byly zakládány další Matice. Roku 1880 byly založeny dvě Matice školské, jedna v Litoměřicích a druhá v Opavě. O rok později následovalo Znojmo. Největší rozmach v zakládání Matic přišel po roce 1890, kdy vznikla na celém území Českých zemí.

⁸⁸ [Srov.] Tamtéž. S. 394-400.

Příkladem jsou Matice Hodonská, Matice Zábřežská, Matice Vyškovská, Matice Liberecká, Matice Palackého v Novém Jičíně či Matice Jihlavská.⁸⁹

Vznik spolků se neomezil jen na české země. Ve Vídni byl roku 1871 založen spolek Komenský, který kladl důraz na obranu českého školství v Dolních Rakousích. Podařilo se mu otevřít soukromou školu, která měla necelých 450 žáků. Škola se ale již dále nerozšiřovala, jelikož odpor okresní školské rady a magistrátu města byl silnější než snažení spolku. Další organizace podporující školství byly tzv. Národní jednoty, např. Národní Jednota Pošumavská či Národní Jednota Severočeská a jiné. Úkolem Národních jednot bylo šíření národního vědomí, udržování styku s českými menšinami a též jako u spolků Matic podpora rozvoje menšinového školství. Další organizací, která se zasloužila o rozvoj českých humanitních ideálů dětí a mládeže, byla Česká zemská komise pro ochranu dítek a péči o mládež v království Českém. Činnosti všech zmíněných spolků a organizací měly společný ideál, ideál rozvoje české společnosti v uplatňující se německé rozpínavosti. Spolky si kladly za cíl ochraňovat českou národnost a vše s ní spojené, tedy rozvoj českého školství a odpor vůči snahám německých spolků. Samotné menšiny se organizovaly do spolků a žily veřejným životem. České menšiny se snažily o potlačení vlivu cizí národnosti. Jedním z typů organizací utvořených českou menšinou byly školské komitěty založené v roce 1908. Jejich hlavním ústředím byla ústřední školská komita v Duchcově. Věnovaly se potřebám vzdělávání. Komitěty se na rozdíl od matečních spolků zaměřovaly na veřejné školství. Komitěty s pomocí odborných zástupců z Ústřední Matice školské jednaly o svých zájmech. Projevy komitět byly radikálnější než u jiných spolků a organizací. Příkladem jsou dva manifestační tábory z 9. srpna 1908 konané na Střeleckém ostrově v Praze a v Dělnickém domě sociálně-demokratické strany též v Praze. Na prvním manifestačním táboře na Střeleckém ostrově byl sepsán pamětní spis *O nedostacích českého školství menšinového v království českém*. Z druhého manifestačního tábora vyšlo usnesení o nápravě českého školství. Komitěty vyvolaly stávkou na školách, na nichž byly

⁸⁹ [Srov.] Tamtéž. S. 394-400.

problémy českých dětí zřetelné. Žádnému z návrhů komitěty nebylo vyhověno, a tak posléze vypukla stávka dětí navštěvujících školy spjaté s komitou.⁹⁰

⁹⁰ [Srov.] Tamtéž. S. 394-400.

4 Spolek Matice školské v Českých Budějovicích

4.1 Českobudějovické národnostní poměry v 19. století

Českobudějovické složení obyvatelstva se profilovalo již od samotného vzniku města. Národnostní poměry v prvních letech města dnes už těžko zjistíme. Jisté ale je, že po vzniku města určitou část obyvatelstva tvořili němečtí přistěhovalci. Jednalo se o prozíravou politiku panovníka, který do nově vzniklého královského města potřeboval přivést německé přistěhovalce z finančních důvodů. Tito Němci tvořili tzv. střed měšťanstva. Čeští příslušníci města do něj byli pravděpodobně vtaženi z bezprostředního okolí města. Přesná data nejsou dochována, jelikož tehdy pro panovníka nemělo národnostní složení obyvatelstva města s ohledem na hospodářskou koncepci informační váhu.⁹¹

Pro lepší pochopení situace v Českých Budějovicích krátce popíši strukturu obyvatelstva města. I když se přesná data nedochovala, z řeči Augusta Zátky z 5. března 1899 je možné národnostní poměry obyvatelstva vyčíst. August Zátka ve své řeči, na schůzi pořádané Národní Jednotou Pošumavskou v Praze dne 5. března 1899, rozdělil českobudějovické občany do čtyř skupin. První skupinou byli Němci, druhou tzv. odrodilci, další němečtí židé a tou poslední Češi. Češi vůči ostatním skupinám byli v opozici, což jim v běžném a politickém životě činilo problémy. Němci zde žijící převážně ničím nevynikali, čistě německý podnik byl pouze pivovar založený roku 1871 a Stegmannova továrna. Odrodilci byla skupina obyvatel, která se zřekla české národnosti ať z donucení těžkou životní situací, nebo dobrovolně. Skupina německých židů se při volbách postavila na německou stranu kvůli strachu ze ztráty svých práv, jestliže by tak neučinila. Rozdělení českobudějovických obyvatel nastiňuje i politickou sílu německých obyvatel, díky níž lze snadněji pochopit tehdejší poměry.⁹²

⁹¹ [Srov.] STRNAD, Rudolf. *Padesát let odboru Národní jednoty pošumavské v Českých Budějovicích: 1884-1934*. Č. Budějovice: Nákladem místního odboru Národní jednoty pošumavské, 1934. S. 18.

⁹² [Srov.] ZÁTKA, August. *Naše postavení na českém jihu, zejména v Č. Budějovicích: řeč, kterou Aug. Zátka měl ve schůzi, pořádané Nár. Jednotou Pošumavskou v Praze dne 5. března 1899*. České Budějovice: Nákladem časopisu Budivoje, 1899. S. 2-6.

Struktura obyvatelstva v Českých Budějovicích je stručně popsána Augustem Zátkou v řeči pronesené na schůzi českého politického spolku a publikované v knize *Jaké jest postavení naší národnosti v Budějovicích a kterými prostředky možno je zlepšiti*. Německé obyvatelstvo se nejvíce drželo ve středu města, kde osidlovalo tři čtvrtiny všech domů, zato na Pražském předměstí Němci tvořili pouze něco přes čtvrtinu vlastníků všech domů. Linecké předměstí směřující směrem k Rakousku bylo převážně německé a Vídeňské předměstí smíšené. Zbytek města, především již zmíněné Pražské předměstí, již bylo české.⁹³

Pro národnostní vývoj v 19. století byla určující léta josefínských reforem a léta následující. V Českých Budějovicích převažovala již od druhé poloviny 18. století německy zaměřená výchova. Tato německá výchova zde působila již od zavedení piaristů. Pro české obyvatelstvo zavedení německé výchovy znamenalo určité nebezpečí, především za vlády Josefa II., kdy se škola stala nástrojem germanizace. Tento fakt dokazuje příklad přímo z Českých Budějovic, kde bylo v roce 1761 zřízeno gymnázium. Ve smlouvě bylo dáno, že na škole budou zaměstnáni jak učitelé německého jazyka, tak i učitelé českého jazyka. Ve skutečnosti tomu tak ale nebylo a výuka se konala pouze v německém jazyce. Německá výuka však měla jeden pozitivní aspekt pro další vývoj, neboť na základě nespokojenosti českých studentů začalo vznikat jejich vlastenecké uvědomění, které vedlo české studenty k založení české knihovny a utváření českého společenského ruchu v Českých Budějovicích. V první polovině 19. století se český živel stal pro město hodnotnou složkou, kterou nebylo možné popřít. A jeho význam neustále rostl, jelikož české obyvatelstvo napomáhalo hospodářskému, průmyslovému a populačnímu růstu města.⁹⁴ I přes tuto skutečnost byly České Budějovice do roku 1848 považovány za čistě německé město.⁹⁵

Soužití Čechů a Němců v Českých Budějovicích nebylo snadné. Soužití obou etnik by se dalo charakterizovat vzájemným soutěžením a rivalitou nejen na politické scéně,

⁹³ [Srov.] ZÁTKA, August. *Jaké jest postavení naší národnosti v Budějovicích a kterými prostředky možno je zlepšiti?*. České Budějovice: Nákladem česk. politického spolku, 1884. S. 6.

⁹⁴ [Srov.] STRNAD, Rudolf. *Padesát let odboru Národní jednoty pošumavské v Českých Budějovicích: 1884-1934*. Č. Budějovice: Nákladem místního odboru Národní jednoty pošumavské, 1934. S. 25.

⁹⁵ [Srov.] Matice školská v Čes. Budějovicích, její vzor a její pokračovatelé. Č. Budějovice: Nákladem Matice školské, 1925. S. 3.

ale i v podnikání. Vznikaly nepříjemné situace, jednou, z nichž bylo donášení na spolkový život českého obyvatelstva. Příkladem může být skutečnost, že místodržitelství království Českého bylo upozorněno na podezřelé chování Vendelína Grünwalda a spolku Besedy. I když v Besedě nebylo shledáno žádné podezřelé chování, němečtí zástupci se obávali protistátního chování a podporování slovanských nálad.⁹⁶ Obavy Němců však byly oprávněné. Po vydání říjnového diplomu roku 1860 se v Českých Budějovicích probudil český duch. Češi si dne 10. října 1862 zřídili spolek Besedu, podle jehož stanov se jednalo o spolek poskytující zábavu. Ve skutečnosti byla záměrem spolku obrana českého národa.⁹⁷ Příkladem strachu a netolerance Němců bylo propuštění profesora Jana Nováka z pobočky při německém gymnáziu za nevhodné výroky a byla mu zakázána učitelská činnost.⁹⁸

4.1.1 Potřeba matičních škol v Českých Budějovicích

V Českých Budějovicích bylo zapotřebí zásahu spolku Matice školské, protože po opuštění správy piaristického řádu na školách zde nebyly žádné školy vyučující v českém jazyce. Výuka v českém jazyce byla potřebná čím dál více kvůli narůstajícímu počtu českých dětí ve městě. Přes rostoucí počet Čechů v Českých Budějovicích ale stále početně převládalo německé obyvatelstvo. Z toho důvodu byly po vydání nového školského zákona v obci všechny obecné školy poněmčeny. Podle tohoto zákona měla školní obec dbát na národnost převažující ve městě. Tato národnost měla v upravování a vedení škol rozhodující postavení. Na vzniklou situaci ve školství na Českobudějovicku reagovali čeští obyvatelé města založením Českého politického spolku roku 1871. Jeho úkolem bylo požadovat nárůst počtu českých škol. Spolupráce spolku se školskými úřady měla neuspokojivé výsledky. Po nezdařilých jednáních trvajících rok a půl se jednatel

⁹⁶ [Srov.] STRNAD, Rudolf. *Padesát let odboru Národní jednoty pošumavské v Českých Budějovicích: 1884-1934*. Č. Budějovice: Nákladem místního odboru Národní jednoty pošumavské, 1934. S. 25-29.

⁹⁷ [Srov.] Matice školská v Čes. Budějovicích, její vzor a její pokračovatelé. Č. Budějovice: Nákladem Matice školské, 1925. S. 3.

⁹⁸ [Srov.] STRNAD, Rudolf. *Padesát let odboru Národní jednoty pošumavské v Českých Budějovicích: 1884-1934*. Č. Budějovice: Nákladem místního odboru Národní jednoty pošumavské, 1934. S. 25-29.

Českého politického spolku August Zátka rozhodl jednat sám. Zátka dal tímto podnět ke vzniku Matice školské v Českých Budějovicích a stanovy sestavil podle prostějovské Matice.⁹⁹

4.1.2 Vznik spolku Matice školské v Českých Budějovicích

Založení spolku Matice školské je nepřímo spojeno se spolkem Beseda, jejíž členové učinili první kroky k založení nového spolku pro podporu školství v Českých Budějovicích a okolí.¹⁰⁰ Ustanovení spolku bylo reakcí na zhoršující se stav škol pro české obyvatelstvo v šedesátých letech 19. století a potřebu situaci řešit. První kroky pro vznik českých škol učinil český politický spolek nejprve podáním žádosti k zemské školní radě, aby na základě zákona z roku 1869 rozhodla o vyučovacím jazyku na obecných školách zde ve městě. Druhou žádost spolek podal k českobudějovické obci a okresní školní radě s odvolání na zákon z roku 1870, který pojednával o zřizování obecných škol, kde by české děti mohly být vyučovány v mateřském jazyce. Žádost však byla 18. září 1871 zamítnuta. Spolek požádal o podporu své věci ministra vyučování, ale opět se setkal s nezdarem. Po několika nezdárných pokusech vyřešit stav českých škol státní cestou musel spolek učinit jiné kroky k dosažení svého cíle. Na schůzi valné hromadě českého politického spolku konané 21. ledna 1872 August Zátka pronesl prohlášení, že by se české obyvatelstvo nemělo marně spoléhat na státní orgány, ale pomoci si vlastní cestou.¹⁰¹ Toto rozhodnutí vedlo k založení nového spolku Matice školské.

⁹⁹ [Srov.] Dvacet let zápasu o školství české: paměti matice školské v Českých Budějovicích: [1872/73-1892]. Č. Budějovice: Matice školská, 1893. S. 3-4.

¹⁰⁰ [Srov.] PROCHÁZKOVÁ, Jaroslava. *České školství v Českých Budějovicích v 2. polovině 19. století*. České Budějovice: s.n., 1993. S. 5.

¹⁰¹ [Srov.] MAYSL, Albert. *Třicet let činnosti Matice školské v Č. Budějovicích: 1872-1902*. Č. Budějovice: Albert Maysl, 1902. S. 3-4.

Přípravy pro ustanovení spolku se ujal August Zátka, který po vzoru prostějovské Matice školské vypracoval stanovy pro vznikající Matici školskou¹⁰², které platily pro obecné školství¹⁰³. Stanovy na schůzi českého politického spolku 10. listopadu na návrh výboru přijala většina spolku, a o den později předali stanovy místodržitelství v Praze¹⁰⁴, které je dne 27. listopadu uznalo.¹⁰⁵ Změna stanov nastala kolem roku 1884, kdy spolek začal podporovat střední školství a do stanov zařadil měšťanské a střední školství.¹⁰⁶ Samotný vznik spolku se datuje ke dni 15. prosince 1872, kdy se konala schůze, která ustanovila Matici školskou v Českých Budějovicích jako nezávislý spolek. Tehdy jako odbor Ústřední matice školské nemohl ani budějovický spolek existovat, jelikož Ústřední matice školská vznikla až v roce 1880.^{107 108} Na ustavující valné hromadě Matice školské se zapsalo 100 členů.¹⁰⁹ Už o dva roky později stoupl počet členů na 345.¹¹⁰ Členem spolku se mohl stát každý, kdo zaplatil jednorázově 200 Kčs nebo ročně 20 Kčs.¹¹¹

Úkolem nově vzniklé českobudějovické Matice bylo založení a vydržování české obecné školy. Následující rok dne 1. října byla díky mnoha darům otevřena chlapecká obecná škola se čtyřmi třídami, kam se přihlásilo 267 žáků.¹¹² Tato první spolkem založená škola byla umístěna do budovy Záložny sídlící v Divadelní ulici. Prvním ředitelem chlapecké obecné školy se stal Václav Novotný. Další školní rok se rozrostla

¹⁰² [Srov.] Tamtéž. S. 4.

¹⁰³ [Srov.] PROCHÁZKOVÁ, Jaroslava. *České školství v Českých Budějovicích v 2. polovině 19. století*. České Budějovice: s.n., 1993. S. 7.

¹⁰⁴ [Srov.] *Ústřední matice školská České Budějovice: 1872-1925*. České Budějovice: 1963. S. 1.

¹⁰⁵ [Srov.] MAYSL, Albert. *Třicet let činnosti Matice školské v Č. Budějovicích: 1872-1902*. Č. Budějovice: Albert Maysl, 1902. S. 4.

¹⁰⁶ [Srov.] PROCHÁZKOVÁ, Jaroslava. *České školství v Českých Budějovicích v 2. polovině 19. století*. České Budějovice: s.n., 1993. S. 7.

¹⁰⁷ [Srov.] Dvacet let zápasu o školství české: paměti matice školské v Českých Budějovicích: [1872/73-1892]. Č. Budějovice: Matice školská, 1893. Str. 4-7.

¹⁰⁸ [Srov.] MAYSL, Albert. *Třicet let činnosti Matice školské v Č. Budějovicích: 1872-1902*. Č. Budějovice: Albert Maysl, 1902. S. 4.

¹⁰⁹ [Srov.] Dvacet let zápasu o školství české: paměti matice školské v Českých Budějovicích: [1872/73-1892]. Č. Budějovice: Matice školská, 1893. S. 4-7.

¹¹⁰ [Srov.] *Dějiny české vyšší reálné školy v Českých Budějovicích a seznam příspěvků na stavbu nové školní budovy*. Č. Budějovice: Nákladem české reálné školy, 1894. S. 7.

¹¹¹ [Srov.] *Ústřední matice školská České Budějovice: 1872-1925*. České Budějovice: 1963. S. 2.

¹¹² [Srov.] Dvacet let zápasu o školství české: paměti matice školské v Českých Budějovicích: [1872/73-1892]. Č. Budějovice: Matice školská, 1893. S. 4-7.

o pátou třídu a celkově o 77 žáků, proto musela být přesunuta do Piaristického kláštera.¹¹³ Chlapecká obecná škola vešla dne 1. ledna 1879 do veřejné správy. Učitelství této školy zůstal v zásadě nezměněn. Dívky zde měly možnost chodit již od roku 1872 do čtyřtřídní¹¹⁴ soukromé školy české kongregace školských sester, zřízené na podnět biskupa Jirsíka. Do této školy se již v roce jejího založení zapsalo 144 dívek. Po převedení chlapecké obecné školy do veřejné správy se spolek ujal vyšší dívčí školy české, kterou připojil jako pátou třídu k již zmíněné soukromé škole české. Spolek zanedlouho poté roku 1880 založil šestou třídu dívčí školy, o kterou se finančně staral až do roku 1884. V Českých Budějovicích práce Matice školské nezhálehala a s její pomocí ve městě vznikala řada škol a jiných školských ústavů (opatroven). Jednou z nich byla i matiční škola na Rudolfově či první opatrovna v Českých Budějovicích (ta byla založena dne 1. června 1882 na Pražském předměstí). V roce 1885 se spolku podařilo otevřít veřejnou dívčí školu o čtyřech třídách. Dále se Matici povedlo mezi lety 1883 až 1886 otevřít další čtyři opatrovny. V neposlední řadě byla roku 1884 spolkem založena nižší reálná škola. Jednou z posledních škol zřízených Maticí spolu s Ústřední maticí školskou byla jednotřídní obecná škola v Boršově.¹¹⁵

Fungování spolku by nebylo možné, kdyby jej od jeho počátku finančně nepodporovalo české obyvatelstvo, ať už se jednalo o drobné dary příznivců či značné příspěvky vlastenecky zaměřených vlastenců. Podpora přicházela formou darů, členských příspěvků, matičních slavností či později subvencí od Ústřední matice školské. Bez finančních zdrojů by spolek nebyl schopen po dobu svého fungování zřizovat a vydržovat tolik škol a opatroven. Od roku 1874 po dobu deseti let vydal spolek na podporu českých škol 3 598 152 zlatých a za dalších deset let vydal částku 150 000 zlatých. Během oněch let byly veškeré dary používány pro chod ústavů, takže se stalo, že roku 1894 pokladna spolku byla prázdná.¹¹⁶

¹¹³ [Srov.] PROCHÁZKOVÁ, Jaroslava. *České školství v Českých Budějovicích v 2. polovině 19. století*. České Budějovice: s.n., 1993. S. 6.

¹¹⁴ [Srov.] *Dějiny české vyšší reálné školy v Českých Budějovicích a seznam příspěvků na stavbu nové školní budovy*. Č. Budějovice: Nákladem české reálné školy, 1894. S. 6.

¹¹⁵ [Srov.] *Dvacet let zápasu o školství české: paměti matice školské v Českých Budějovicích: [1872/73-1892]*. Č. Budějovice: Matices školská, 1893. S. 4-7.

¹¹⁶ [Srov.] *Dějiny české vyšší reálné školy v Českých Budějovicích a seznam příspěvků na stavbu nové školní budovy*. Č. Budějovice: Nákladem české reálné školy, 1894. S. 7.

4.2 Školy a jiná zařízení založené pomocí spolku Matice školské v Českých Budějovicích

4.2.1 Veřejná škola chlapecká

Obecná škola chlapecká, později veřejná, byla první školou založenou českobudějovickou Maticí školskou. Matice měla školu pod svou správou od jejího vzniku roku 1873 po dobu pěti let, než se povedlo úřady přesvědčit, aby škole udělily právo veřejné. V prvopočátcích si výbor vytyčil úkoly nezbytné pro fungování nové školy, zejména zajištění dostatku finančních prostředků pro udržování školy po dobu několika let či opatřit prostory a způsobilé učitele.¹¹⁷ Spolek na darech vybral značnou částku, kterou hned mohl využít pro zřízení obecné chlapecké školy. Stalo se tomu tak dne 1. 10. 1873. Škola byla založena jako čtyřtřídní a přihlásilo se do ní 267 žáků. O rok později se jejich počet navýšil na 353 a byla přidána pátá třída¹¹⁸. Kvůli nedostatku prostorů pro tolik žáků musela být škola přesunuta do piaristického kláštera. Prvním ředitelem školy se stal Václav Novotný.¹¹⁹ Chlapecká škola pak vešla dne 1. ledna 1879 pod městskou správu, ač učitelský sbor byl ponechán bez zásadních změn.¹²⁰

4.2.2 Vyšší dívčí škola

Vyšší škola dívčí byla existujícím ústavem, založeným již v polovině šedesátých let, se zaměřením na vzdělávání mladých dívek. Škola byla vybudována o dvou třídách, do nichž nechodily pouze české dívky. Dokud nebyla o pár let otevřena i německá dívčí

¹¹⁷ [Srov.] MAYSL, Albert. *Tricet let činnosti Matice školské v Č. Budějovicích: 1872-1902*. Č. Budějovice: Albert Maysl, 1902. S. 4.

¹¹⁸ [Srov.] Tamtéž. S. 6.

¹¹⁹ [Srov.] PROCHÁZKOVÁ, Jaroslava. *České školství v Českých Budějovicích v 2. polovině 19. století*. České Budějovice: s.n., 1993. S. 6.

¹²⁰ [Srov.] *Dějiny české vyšší reálné školy v Českých Budějovicích a seznam příspěvků na stavbu nové školní budovy*. Č. Budějovice: Nákladem české reálné školy, 1894. S. 6.

škola, navštěvovaly jí i dívky německé a židovské. Otevřením německé vyšší dívčí školy nastal odsun německých a židovských dívek do nové školy a význam původní vyšší dívčí školy začal klesat. Před touto změnou se jednalo o velmi žádanou školu s přízní obyvatel města. Škola na vzniklou situaci reagovala změnou svého zaměření a roku 1870 se stala měšťanskou školou o jedné třídě, které byla poskytnuta místnost v domě kongregace školských sester. Nějaký čas škola fungovala bez problémů až do doby, kdy jí po roce 1873 přestala být vyplácena hmotná podpora a hrozilo její zániknutí. Školu se podařilo ještě na pár let zachránit intervencí spolku Matice školské na základě přímluvy profesora a kanovníka Skočdopole a Augusta Zátky. S podporou spolku se začalo škole dařit a opět otevřela druhou třídu. Matice ze začátku podporovala pouze první třídu, až po rozhodnutí na valné hromadě roku 1880 se spolek zavázal vydržovat také druhou třídu. I přes pomoc spolku se podmínky existence školy zhoršovaly, jelikož začínala postrádat přízeň obyvatelstva a již nesplňovala požadavky školského zákonodárství, proto jí roku 1883 znovu hrozilo uzavření. Na základě doporučení ředitele školy profesora Skočdopoleho se podařilo školu na jeden rok zachránit, ale tentokrát již naposled, následně byla koncem školního roku 1883-84 škola zrušena. Důvodem, proč se spolek rozhodl nadále školu nepodporovat, byl plán zaměřit svou činnost na založení a vydržování dvou škol, reálné školy a veřejné školy dívčí. Přestože tedy škola zanikla v její původní podobě, byly její dvě třídy přesunuty do školy u sv. Josefa jako pátá a šestá třída a kongregace školských sester obě třídy nadále vydržovala.¹²¹

¹²¹ [Srov.] MAYSL, Albert. *Třicet let činnosti Matice školské v Č. Budějovicích: 1872-1902*. Č. Budějovice: Albert Maysl, 1902. S. 7.

Opatrovny

Pro zřizování a podporu opatroven se spolek rozhodl po devíti letech svého působení. Donutila ho k tomu skutečnost, že do roku 1882 zde nebyla česká opatrovna a děti musely chodit do německých. V první polovině osmdesátých let ve městě stálo osm německých opatroven a ani jedna česká. Děti se od brzkého věku učily německému jazyku a jejich mateřský jazyk se jim odcizoval. Jednání o novém úkolu začalo 3. října 1881, bylo nutné změnit podobu stanov a podat k Ústřední matici školské žádost ročního příspěvku v hodnotě 500 zlatých. Obměna stanov byla schválena a Ústřední matice školská přislíbila příspěvek na 3 roky. Vyřízení prodlužovaly jen školní úřady a opatrovna se otevřela 1. června 1882 v domě č. 369 v Hrnčířské ulici. Spolek sjednal s kongregací školských sester smlouvu o opatrování dětí za 400 zlatých měsíčně. Kapacita opatrovny nemohla uspokojit všechny zájemce a byla přijata pouhá jedna třetina přihlášených dětí. Přes obrovský zájem rodičů, kteří podpořili spolek v jednání s obcí o převedení opatrovny do veřejné správy, obecní zastupitelstvo žádost zamítlo. Spolek nedisponoval mnoha prostředky a ze svých zdrojů opatrovnu těžko podporoval. Zvýšení subvence od Ústřední matice školské bylo také zamítnuto, takže spolek stěží zvládl nadále podporovat opatrovnu.¹²²

I přes finanční potíže se spolek rozhodl o rok později zřídit druhou opatrovnu na Pražském předměstí. Byla umístěna v domě Englových č. 337. Opět nastaly v jednání průtahy, tentokrát ze strany okresního lékaře, který měl schválit přizpůsobení prostorů. Jeho zpráva podala zamítavou odpověď, podle níž byl prostor nevhodný. Spolek z obav velkých zdržení přesunul opatrovnu do jiné místnosti téhož domu. Snaha spolku však byla zbytečná; jednání o opatrovně se protáhlo na rok a až 16. září 1884 okresní školská rada schválila otevření druhé opatrovny. V době, kdy se jednalo o opatrovně na Pražském předměstí, se konal zápis do první opatrovny, který odhalil potřebu nejméně dalších dvou opatroven.¹²³

¹²² [Srov.] Tamtéž. S. 12-13.

¹²³ [Srov.] Tamtéž. S. 12-13.

O těch se začalo jednat 1. dubna 1885 a výbor se usnesl nejprve zřídit opatrovny pouze dvě. Podporu nových opatroven měla částečně zaručovat Ústřední matice školská. Třetí opatrovna byla umístěna na Lineckém předměstí v domě č. 72. V roce 1901 byla opatrovna přestěhována do matiční školy na Lineckém předměstí. Čtvrtá opatrovna byla zřízena v domě č. 46 v Klaudiově ulici a o sedm let později se z důvodu nevyhovění zdravotním podmínkám přestěhovala do domu č. 19 v téže ulici. Pátá opatrovna u sv. Josefa byla založena roku 1886. Od roku 1887 do roku 1902 byly otevřeny další tři. Na přelomu 19. a 20. století zde nakonec existovalo 16 německých opatroven.¹²⁴

4.2.3 Česká měšťanská škola chlapecká a česká měšťanská škola dívčí

Vznik české měšťanské školy v Českých Budějovicích byl nutností. Ještě v roce 1885 se zde nevyskytovala žádná česká měšťanská škola. Od roku 1871 již fungovalo německých měšťanských škol několik. Založení české měšťanské školy nebylo pro české obyvatelstvo snadným úkolem. Spolku se povedlo zřídit školu až po osmi letech průtahů s úřady, které dlouhou dobu nebyly schopny dosáhnout jednotného názoru a tedy povolit založení školy. Práce na zřízení školy začala v říjnu roku 1885, kdy August Zátka sepsal žádost o zřízení české měšťanské školy. Žádost dále podepsalo 160 českých občanů, kteří si její vznik přáli. Vyřízení žádosti nejdříve prošlo sněmem Českého království, který souhlasil a věc předložil zemské školní radě a ta začala o české škole jednat dne 23. 4. 1886, ale na základě nejednotných názorů uvnitř rady vynesla dne 9. 12. téhož roku prohlášení, že se žádost zamítá. Zemská školní rada se při objasňování důvodu, proč žádosti nevyhověla, odvolávala na zákon z roku 1870, který sice stanovuje, že v okrese má být alespoň jedna měšťanská škola, ale dále neurčuje, v jaké obci. Tímto žádost považovala rada za bezpředmětnou, protože nemohou danou obec ke zřízení školy nutit. Když se August Zátka dne 18. 3. 1889 odvolal k ministerstvu vyučování, bylo rozhodnutí zemské školní rady zrušeno a nařízeno v oné věci jednání nové. To trvalo od roku 1990

¹²⁴ [Srov.] Tamtéž. S. 12-13.

do roku 1993, kdy dne 17. 6. školní rada přistoupila k zřízení dvou škol, chlapecké a dívčí. Zřízení škol mohlo začít o rok dříve, jelikož zemská školní rada přistoupila ke zřízení chlapecké a dívčí školy s 1. a 2. třídou již tehdy, ale českobudějovická obec s tímto rozhodnutím nesouhlasila a podala odvolání k ministerstvu vyučování, které odvolání zamítlo. Do chlapecké měšťanské školy se zápis konal ve dnech 13. až 15. září 1893 a do první třídy bylo přijato 84 žáků. Do první třídy dívčí měšťanské školy bylo přijato 95 žákyň. Prozatímním ředitelem nové školy sídlící na rohu ulice Baarovy a Jírovcovy se stal Adolf Štvrtník a roku 1894 ho nahradil Václav Novotný. Jednalo se o dvě školy, i když sídlily v jedné budově. Následující školní rok 1894-95 se otevřely druhé třídy na obou školách. Počet žáků tento rok vzrostl na 105 žáků a 118 žákyň. Další školní rok vzrostl celkový počet na 261 dětí. Také počet učitelského sboru narostl na 11 členů. Školy nadále rostly, takže jim zanedlouho již ona budova na rohu ulic Baarovy a Jírovcovy nestačila a musely být vytvořeny pobočky, sídlící v dnešní poliklinice v ulici Na Sadech. První dva roky v novém století se v měšťanských školách nacházelo dohromady 479 dětí a počet se neustále zvyšoval. Ve školním roce 1902-03 se na oněch školách nacházelo 482 dětí a škola fungovala o šesti třídách a třech pobočkách. Se stále rostoucím počtem žáků nastával problém s kapacitou ústavu a padlo rozhodnutí o postavení nové budovy v Jírovcově ulici, již je dnešní Jírovcovo gymnázium. Nová budova byla dostavěna v roce 1910 a vyučování v ní začalo probíhat ve školním roce 1911-12. Do nové stavby bylo přemístěno šest chlapeckých a šest dívčích tříd s kabinety. Nadále probíhalo vyučování i v původních místnostech budovy na rohu ulic Jírovcovy a Baarovy, kde sídlily čtyři chlapecké a dvě dívčí měšťanské třídy ještě se třídami obecné školy dívčí a chlapecké. Počet žáků obou škol činil 1116. Všechny tyto školy byly až do roku 1912 pod jednou správou a 1. 9. 1912 se správa školy rozdělila.¹²⁵

¹²⁵ [Srov.] PROCHÁZKOVÁ, Jaroslava. *České školství v Českých Budějovicích v 2. polovině 19. století*. České Budějovice: s.n., 1993. S. 9-14.

4.2.4 Obecná škola smíšená pětiletá

V Českých Budějovicích již koncem 19. a začátkem 20. století stálo několik českých škol a z toho fungovaly pouze tři české obecné školy. Ty se nacházely ve vnitřním městě, na Pražském a Vídeňském předměstí. Na Lineckém předměstí se vyskytovala pouze jedna obecná škola, a to německá. České děti měly při výběru školy dvě možnosti – mohly navštěvovat buď německou školu v Hardtmutově ulici, nebo školu českou až v Jírovcově ulici.¹²⁶

Linecké předměstí ze všech částí města obývali především Němci a také se tu soustředily německé podniky. Obava Čechů byla větší o to, že právě zde mají Němci velký vliv a české obyvatelstvo mohou snadněji germanizovat. Naděje pro české děti se objevila, když roku 1897 přešla česká reálná škola ze správy spolku Matice školské do státní správy. Spolek mohl svou podporovatelkou činnost zaměřit opět k obecnému školství, pro které byl zprvu spolek založen. Právě na Lineckém předměstí chyběla česká obecná škola, která byla s přibývajícími českými dětmi stále více zapotřebí. Na schůzi výboru 3. dubna August Zátka projevil o osud lineckých dětí zájem a vyslovil myšlenku o zřízení obecné trojtřídní a smíšené školy na Lineckém předměstí. Zátkův návrh byl výborem jednomyslně přijat, i když mnozí členové pochybovali o možnosti novou školu vydržovat. Vzniku školy na Lineckém předměstí nic nebránilo a v červnu téhož roku zemská školní rada schválila zřízení trojtřídní školy, načež v srpnu dala rada povolení k jejímu otevření. Nařízením okresní školní rady musel výbor spolku dát do názvu školy místo slova „česká“ slovo „soukromá“.¹²⁷ Zanedlouho po prvním zápisu do školy, do níž se přihlásil velký počet dětí, výbor požádal zemskou školní radu o změnu školy na pětiletou, čemuž rada vyhověla. I když rada vyhověla návrhu, nerealizoval se ihned. Jednotlivé třídy byly postupně otevírány ročník za ročníkem a úplným ústavem se škola stala až roku 1901, kdy otevřela pátou třídu.¹²⁸

¹²⁶ [Srov.] SAK, Robert. *Sto let budovy základní školy v ulici Matice školské v Českých Budějovicích 1901-2001*. České Budějovice: Základní škola v ulici Matice školské, 2000. S. 11-12.

¹²⁷ [Srov.] Tamtéž. S. 12.

¹²⁸ [Srov.] MAYSL, Albert. *Třicet let činnosti Matice školské v Č. Budějovicích: 1872-1902*. Č. Budějovice: Albert Maysl, 1902. S. 13-15.

Škola byla v jedné věci výjimečná. Jednalo se totiž o první koedukovanou školu v Českých Budějovicích. Do první třídy se zapsalo 50 dětí, 28 chlapců a 22 dívek. Do školy bylo přihlášeno méně českých dětí, i když jich na Lineckém předměstí žilo více, což zapříčinily obavy německé části obyvatelstva. Ty se projevovaly výhrůžkou propuštění českých zaměstnanců, kteří by dali své děti do nové matiční školy. V té době Němci na Lineckém předměstí zřídili další opatrovnu, která byla určena převážně pro české děti.¹²⁹

Škola v prvních letech svého fungování neměla vlastní prostory a spolek jí pronajímal místnost v domě Pařchy v Moosově ulici, dnešní ulici Komenského. Spolek školu podporoval ve věcech základního provozu, jako např. placení nájmu za místnost a byt pro správce, ale staral se i o ostatní věci spojené se školou a žáky. Do matiční školy chodily převážně děti z chudých rodin, které si nemohly dovolit platit dětem školné a pomůcky, proto rodiče August Zátka ujistil, že od placení budou oprostěni a pomůcky budou dětem poskytnuty zdarma. Těm nejpotřebnějším bude zajištěno i ošacení a boty. Na škole se učilo podle osnov a rozvrhů pro české veřejné školy¹³⁰ a škola se pomalu rozrůstala.¹³¹

V době, kde se Matice rozhodla založit tuto školu, finanční stav spolkové pokladny nebyl utěšující. Během předešlých let se rozpočet spolku vyskytl ve schodku, a proto jeho počínání bylo riskantní, což mu lidé vyčítali. Přesto Matice nadále dokázala subvence z různých zdrojů získat. V devadesátých letech 19. století byla hlavním podporovatelem při stavbě nové budovy českobudějovická Zálůžna. Pro novou budovu pro školu se spolek rozhodl po jejím ročním fungování. Jako místo pro stavbu budovy spolek vybral pozemky pana Gutwirta, které ležely v Mühlfeldově ulici. Matice roku 1898 za pozemek zaplatila 15 088 K. a zároveň si prozíravě rovnou zajistila předkupní právo i na zadní pozemek, který koupila o dva roky později v hodnotě 3236 K. a 40 h. spolu s vedlejším pozemkem určeným pro dvůr školy za částku 2920 K. Tyto peníze šly z úrokového fondu poskytnutého Zálůžnou. Druhým finančním zdrojem pro školu byly

¹²⁹ [Srov.] SAK, Robert. *Sto let budovy základní školy v ulici Matice školské v Českých Budějovicích 1901-2001*. České Budějovice: Základní škola v ulici Matice školské, 2000. S. 12.

¹³⁰ [Srov.] Tamtéž. S. 12.

¹³¹ [Srov.] Tamtéž. S. 14.

národní slavnosti. Národní slavnost se poprvé konala 3. září 1899 a během čtyř ročníků přinesla značné sumy do spolkové pokladny. Dalším opatřením pro zajištění příjmu peněz se staly pokladničky, do kterých českobudějovičtí občané mohli přispívat. Tento nápad taktéž přinesl značný podíl finančních prostředků. Před zahájením stavby byl stav, v němž se škola nacházela, dlouho neutěšený, jelikož škola měla rozmístěné třídy v různých budovách a bylo jasné, že tento stav není dlouhodobě udržitelný. Stavba započala roku 1900 a další rok již nová škola mohla plně sloužit svému účelu. Na její stavbě a výzdobě se podíleli pouze české firmy a vlastenečtí umělci. Spolek školu vydržoval do roku 1902, kdy ministerstvo rozhodlo o převedení školy do veřejné správy.¹³² Pojednání o této škole rozvedu v následující kapitole o Základní škole Matice školské, její historie a současnost.

4.2.5 Zátkova reálka

Podnět k výstavbě nové české reálky vznikl, když si August Zátka uvědomil, že jedinou možností, jak se české obyvatelstvo města ve vzdělání vyrovná německému, bude založení českých škol na stejné úrovni. První návrh na vznik české reálky učinil Zátka dne 23. prosince roku 1883 na schůzi v Řemeslnicko-živnostenské besedě. Zátkova žádost byla ministerstvem školství zamítnuta i přes značnou podporu českých korporací, obchodní a průmyslové komory a okresních i obecních zastupitelstev. Po zamítnutí ministerstvem školství nezbyla jiná možnost, než založit českou reálku jako soukromou, tj. ze soukromých zdrojů. Jednání o návrhu soukromé reálky probíhalo 23. února 1884 na valné hromadě Matice školské, která dospěla k přijetí návrhu o zřízení české nižší reálky.¹³³ Tento den byl pro výbor důležitý zejména jako den výročí úmrtí významné českobudějovické osobnosti, která se zasloužila o vznik soukromé školy české

¹³² [Srov.] MAYSL, Albert. *Třicet let činnosti Matice školské v Č. Budějovicích: 1872-1902*. Č. Budějovice: Albert Maysl, 1902. S. 13-15.

¹³³ [Srov.] BINDER, Milan a Jan SCHINKO. *Zátkova reálka: historie školní budovy v ulici Fráni Šrámka v Českých Budějovicích*. 1. vyd. České Budějovice: Milan Binder, 2013. S. 9-11.

kongregace školských sester či založení prvního českého gymnázia, J. V. Jirsíka.¹³⁴ Jednáním o reálce byl pověřen výbor Matice školské, který měl za úkol zajistit veškeré náležitosti. Výbor spolku podal ke školským úřadům žádost o povolení zřídit školu a o předložení statutu školy, který vypracoval August Zátka s předsedou spolku Gustavem Bozděchem. V žádosti bylo zaznamenáno, že nově vzniklá škola bude nákladem Matice školské. Tříčlenná delegace složená z Augusta Zátky, Adolfa Rodlera a Františka Hromady se 7. června téhož roku odebrala do Vídně, aby u c. k. ministra kultu a vyučování vyřídila zřízení školy, díky čemuž ministerstvo 15. června povolilo založení české nižší reálné školy.¹³⁵

Po získání povolení zřídit školu by se zdálo, že nejtěžší práce byla provedena, ale nebylo tomu tak. Ukázalo se, že pořízení místnosti pro školu ze skromných příspěvků nebude tak snadné, jak se předpokládalo. Další překážkou bylo domáhat se schválení u dalších vysokých úřadů ve městě, v neposlední řadě také najít učitele a učební pomůcky.¹³⁶ Vláda dala 12. června 1884 povolení k otevření české nižší reálky s dodatkem: „*Spolek nemůže se nadíti, že stát reálkou spolkovou do státní správy vezme anebo že kdy státní podpora bude mu poskytnuta.*“¹³⁷ Spolek Matice se však nezalekl a na valné schůzi se členové jednohlasně rozhodli školu zřídit. To vše se spolku Matice školské podařilo v celkem krátké době a první třída nižší reálné školy, do níž přijali 56 žáků, se otevřela 17. září 1884.¹³⁸ Škole se během prvního roku provozu povedlo získat veřejné právo. Stalo se tak po inspekci vys. c. k. úřadů školních, podle níž nižší škola reálná vyšla velmi dobře. Výbor Matice školské si uvědomoval potřebu vyššího stupně již provozované nižší školy reálné. Z této školy museli absolventi, především chlapci, odcházet do jiných měst, jelikož v bližším okolí Českých Budějovic nebyl žádný vyšší stupeň. Výbor Matice proto podal dne 14. ledna 1892 žádost na c. k. ministerstva

¹³⁴ [Srov.] Dvacet let zápasu o školství české: paměti matice školské v Českých Budějovicích: [1872/73-1892]. V Č. Budějovicích: Matice školská, 1893. S. 13-14.

¹³⁵ [Srov.] BINDER, Milan a Jan SCHINKO. *Zátkova reálka: historie školní budovy v ulici Fráni Šrámka v Českých Budějovicích*. 1. vyd. České Budějovice: Milan Binder, 2013. S. 9-11.

¹³⁶ [Srov.] Dvacet let zápasu o školství české: paměti matice školské v Českých Budějovicích: [1872/73-1892]. V Č. Budějovicích: Matice školská, 1893. S. 13-14.

¹³⁷ ZÁTKA, August. *O svépomocném kulturním díle Čechů č.-budějovických: řeč dra Aug. Zátky, promluvená dne 29. června 1906 na Žofíně v Praze*. [S.l.: s.n., 1906.

¹³⁸ [Srov.] Tamtéž.

kultu a vyučování o povolení zřízení vyšší reálné školy. Toto povolení bez problémů výbor dostal.¹³⁹

Po čtyřech letech byla škola doplněna o úplnou nižší reálku a roku 1893 se podařilo otevřít i vyšší oddělení reálné školy. Zásahu o založení školy neměla jen Matice, ale i český sněm, kterému se zdařilo přes odpor Němců roku 1886 získat subvenci 3000 zlatých, a roku 1888 byla subvence zvýšena na 5000 zlatých. Žádost o finanční podporu od státu byla neustále zamítána a až po delším naléhání na říšskou radu vláda pro rok 1891 povolila podporu ve výši 2000 zlatých. Roku 1894 státní subvenci zvýšili na 5000 zlatých. Po rozhodnutí otevřít vyšší oddělení reálky bylo jasné, že novou prací spolku bude starost o zřízení budovy pro školu. Stavba budovy vyšla na částku 100 000 zlatých, z toho polovinu částky uhradili z darů. Reálku spolek nejen zřídil, ale dalších 13 let se o školu i staral, než roku 1896 ministr Gautsch prohlásil, že od příštího roku k 1. září bude škola převedena do státní správy. Během let, kdy škola byla ve správě spolku, byla její budoucnost nejistá. Celých 13 let byla škola financovaná ze soukromých subvencí a spolek nemohl učitelům přislíbit výsluhy. Značnou část práce pro fungování školy měl profesorský sbor, jenž svou práci konal bez záruk. Po převodu ze soukromé na veřejnou školu stát ponechal stávající skladbu profesorského sboru a zavázal se v budoucích letech zaplatit dluh školy. Reálka po celou dobu fungování prospívala a co do počtu žáků česká reálka převyšovala německou.¹⁴⁰ Za prospívání se zasloužil pedagogický sbor, který zdárně své žáky připravoval pro další život, a za určitou dobu se česká reálka vyrovnala českým gymnáziím.¹⁴¹

Nižší reálná škola byla přebudována na úplnou vyšší reálnou školu. Nastala opět otázka o umístění školy, jelikož v původních prostorech již nemohla pobývat. Otázku výbor vyřešil rozhodnutím postavit zcela novou budovu, která ve všem bude vyhovovat požadavkům nového ústavu. Úkolem výboru bylo sehnat dostatek finančních prostředků. Spolek Matice školské se opět mohl spolehnout na štědrost svých podporovatelů z řad českobudějovických obyvatel. Nejštědřejší dar dostala Matice školská od Marie

¹³⁹ [Srov.] Dvacet let zápasu o školství české: paměti matice školské v Českých Budějovicích: [1872/73-1892]. Č. Budějovice: Matice školská, 1893. S. 13-14.

¹⁴⁰ [Srov.] ZÁTKA, August. *O svépomocném kulturním díle Čechů č.-budějovických: řeč dra Aug. Zátky, promluvená dne 29. června 1906 na Žofíně v Praze.* [S.l.: s.n., 1906.]

¹⁴¹ [Srov.] *Roční zpráva české reálné školy "Matice školské" v Českých Budějovicích za školní rok 1897.* S. 4.

Hubsteinové, která spolku darovala 10 200 zlatých. Dar této paní umožnil položit základní kámen nové budovy. Dalším dárce byl František Peško, který se rozhodl svou pozůstalost 5 078 zlatých ponechat spolku. Spolku se postupně podařilo nastřádat 40 000 zlatých. Matici nepomáhala jen finanční podpora, ale i poskytování materiálu na stavbu, který posílaly dokonce i obce kolem Českých Budějovic. Místo pro stavbu nové budovy bylo vybráno na rohu ulice Strandlovy a Hassovy s průčelím uzavírajícím částečně ulici Střelnickou. Plánů a stavby se ujal stavitel Josef Blecha pocházející z Prahy a profesor zdejší reálky P. Rada. Projekt výstavby nové budovy ukázal vlastenecké cítění českobudějovických občanů a okolních obcí.¹⁴² Škola se během svého působení zdárně rozvíjela a rostla tak, že na přelomu století byla jednou z největších reálných škol v Čechách.¹⁴³

Podporování reálné školy nebylo vždy snadné. V době založení reálné školy spolek neměl velké jmění a zároveň finančně zaštiťoval několik opatoven. O to musela být práce jednotlivých členů učitelského sboru a členů spolku, kteří se starali o rozvoj, usilovnější, aby se škola dostala na úroveň, z níž ji spolek předal do veřejné správy. Roku 1896 se jednalo o převedení školy do veřejné správy, konečné rozhodnutí padlo 7. dubna 1896 a požadavek byl přijat. Převedena byla k 1. 1. 1897. Matice školská tak byla zbavena podpory této školy a mohla své působení zaměřit jinak.¹⁴⁴

4.2.6 Učitelský ústav

Neutěšující se stav možnosti studia budoucích učitelů zapříčinil, že spolek Matice školské si dal za úkol zřídit na jihu Čech český učitelský ústav. Jediná možnost, jak mohli

¹⁴² [Srov.] Dvacet let zápasu o školství české: paměti matice školské v Českých Budějovicích: [1872/73-1892]. Č. Budějovice: Matice školská, 1893. S. 14-19.

¹⁴³ [Srov.] PROCHÁZKOVÁ, Jaroslava. *České školství v Českých Budějovicích v 2. polovině 19. století*. České Budějovice: s.n., 1993. S. 7.

¹⁴⁴ [Srov.] *Roční zpráva české reálné školy "Matice školské" v Českých Budějovicích za školní rok 1897*. S. 3.

budoucí učitelé studovat, bylo studium na německém ústavu, ale dle Augusta Zátky¹⁴⁵ se z oněch studentů stali tzv. odrodilci. Ke vzniku českého učitelského ústavu na jihu Čech zavedl příčinu roku 1905 rozpočtový výbor říšské rady. Po uveřejnění rozhodnutí říšské rady se Matice školská rozhodla založit mužské paedagogium. Matice školská otevřela mužský učitelský ústav začátkem školního roku v roce 1905 s kapacitou 40 studentů, která byla zákonem stanovena jako nejvyšší počet. Spolek nejdříve přemýšlel o pomalém růstu ústavu, kdy by se střídaly třídy liché a sudé, ale ambice spolku daly členům odvalu pro vznik úplného ústavu. Pro nový ústav byla ovšem potřeba nová budova, což pro spolek znamenalo velkou starost.¹⁴⁶ Jelikož byl učitelský ústav založen Maticí školskou spjat s vývojem a budovou školy na Lineckém předměstí, budu se mu podrobněji věnovat v další kapitole o Základní škole Matice školské, její historii a současnosti. Spolek Matice školské ke své zřizovací a podpůrné činnosti vlastních, tzv. matičních, škol dále pomáhal i jiným školám.¹⁴⁷ Jednou z těchto škol byla Česká dívčí škola pokračovací neboli vyšší škola dívčí pro dospívající dívky, založena pěveckým spolkem Ludmila v roce 1865. Škola dlouhé trvání neměla, zanikla roku 1884.¹⁴⁸

¹⁴⁵ [Srov.] ZÁTKA, August. *O svépomocném kulturním díle Čechů č.-budějovických: řeč dra Aug. Zátky, promluvená dne 29. června 1906 na Žofíně v Praze.* [S.l.: s.n., 1906.]

¹⁴⁶ [Srov.] Tamtéž.

¹⁴⁷ [Srov.] MAYSL, Albert. *Třicet let činnosti Matice školské v Č. Budějovicích: 1872-1902.* Č. Budějovice: Albert Maysl, 1902. S. 15.

¹⁴⁸ [Srov.] PROCHÁZKOVÁ, Jaroslava. *České školství v Českých Budějovicích v 2. polovině 19. století.* České Budějovice: s.n., 1993. S. 5.

5 Základní škola Matice školské, její historie a současnost

Dnešní Základní škola Matice školské ve stejně pojmenované ulici má za sebou dlouhou historii, delší sta let. Během oněch let si škola prošla různými typy ústavů a ani názvy dvou křižujících ulic nezůstaly stejné. Od svého vzniku roku 1897 až do roku 1911 byla škola provozována Maticí školskou, tehdy pod označením soukromá obecná škola smíšená. Koncem srpna roku 1911 byla matiční škola zrušena a nahrazena městskou školou. Ředitel školy a pedagogický sbor zůstal nezměněn, ale žáci bývalé školy nastoupili do školy podle nově stanovených školních obvodů. Do městské školy se sbíhali žáci ze tří škol, žáci ze zrušené matiční školy, žáci z I. české chlapecké školy a žákyně z I. české obecné dívčí školy. Takto škola působila do roku 1920, kdy nastala další změna na základě výnosu ze dne 14. 12. zemské školní rady, který povolil nový název školy „Škola Dra Augusta Zátky“. Pod tímto názvem škola fungovala do roku 1953, kdy se opět slučovaly školy, a vznikla pozdější Základní škola Matice školské. Tato škola vznikla na základě sloučení se III. střední školou a vznikla 3. střední osmiletá škola.¹⁴⁹

5.1 Česká Obecná škola České Budějovice, Linecké předměstí

První škola založená na místě dnešní školy byla soukromá škola obecná, zřízená roku 1897 – první a v té době jediná smíšená škola v Českých Budějovicích. Zemská školní rada dala spolku bez problémů povolení ke zřízení. Ideou zakladatelů bylo zřídit školu jako úplný ústav, tedy pětiletou školu, ale nestalo se tomu tak, jelikož vyšly najevo informace tvrdící, že matiční škola bude škodit jiné české škole, sídlící v Kailově ulici. Školu tedy zřídili jako trojtřídní ústav, ale do čtyř let se natolik rozrostl, že se stal úplným ústavem pětiletým. Její první název zněl Obecná škola smíšená pětiletá, a i když do

¹⁴⁹ [Srov.] *Inventární seznam, VII. národní škola České Budějovice, (1265) 1897 - 1953 (1958)*. Značka fondu B100. Státní okresní archiv České Budějovice. S. 1-2.

roku 1906 škola byla pod soukromou správou, o názvu rozhodla okresní školní rada. Rada vydala nařízení, podle něhož se v názvu školy nesmělo objevit přídavné jméno česká, takže v názvu zaznělo přídavné jméno soukromá. K základní podpoře školy, kterou poskytoval spolek, bylo nutné i dalších finančních zásahů. Do školy chodili žáci převážně chudých poměrů, jejichž rodiče neměli na zaplacení školného ani pomůcek. Toto vše žákům poskytl zdarma spolek. Škola a spolek se pokoušely všemi prostředky pomoci chudým rodinám, aby žáci nezanedbávali školní docházku. Toho se obával spolek především v zimních měsících, kdy rodiny neměly ani na základní teplé oblečení.^{150 151}

Pro dobře fungující školu bylo nutné sehnat správce školy. Na pozici správce spolek vypsal konkurz, do kterého se přihlásilo kolem sedmnácti uchazečů. Konkurz vyhrál Josef Müller, který funkci správce již vykonával. Za nabídnutý plat a podmínky nebyl Müller ochoten nastoupit, jelikož za vyšší platu by nemohl uživit rodinu. Podmínky zahrnovaly služební byt a funkční přídavek a plat v hodnotě sedmi set zlatých ročně, podmínky však neobsahovaly nárok na penzi. Matice školská o tohoto správce měla zájem, a proto mu nabídla přídavek 150 zlatých, za který již byl ochoten místo správce přijmout.¹⁵² Škola přejala osnovy a rozvrhy z českých veřejných škol.¹⁵³

Na historii školy Matice školské lze nahlížet z pohledu budovy, která se stala dílem českých architektů, stavitelů a řemeslníků. Než padlo rozhodnutí o stavbě nové budovy, spolek pronajímal prostory v místních domech. První roky působení školy takové prostory stačily, jelikož do školy chodilo málo žáků. Škola v prvních letech sídlila v jedné místnosti domu pana Pařchy v Moosově ulici, v dnešní ulici Komenského. Druhý školní rok jedna pronajatá místnost již nestačila a pronajala se další místnost v domě Kouby v Mühlfeldově ulici. Rozhodnutí postavit novou budovu školy padlo již po roce jejího fungování, ale pro nedostatek prostředků se nápad odložil a spolek musel čtyři roky pronajímat prostory v okolních domech. Takové fungování školy bylo dlouhodobě

¹⁵⁰ [Srov.] SAK, Robert. *Sto let budovy základní školy v ulici Matice školské v Českých Budějovicích 1901-2001*. České Budějovice: Základní škola v ulici Matice školské, 2000. S. 12.

¹⁵¹ [Srov.] MAYSL, Albert. *Třicet let činnosti Matice školské v Č. Budějovicích: 1872-1902*. Č. Budějovice: Albert Maysl, 1902. S. 13-15.

¹⁵² [Srov.] SAK, Robert. *Sto let budovy základní školy v ulici Matice školské v Českých Budějovicích 1901-2001*. České Budějovice: Základní škola v ulici Matice školské, 2000. S. 12.

¹⁵³ [Srov.] Tamtéž. S. 12.

nedostačující. Stav se zhoršoval, když začátkem každého školního roku byly otevírány další třídy, které opět sídlily v jiném domě. Mezitím spolek vybral pro stavbu pozemky pana Gutwirta, které ležely v Mühlfeldově ulici. Pozemek Matice školská zakoupila roku 1898 v hodnotě 15 088 K. a předvídavě si zajistila předkupní právo i na zadní pozemek, který o dva roky později koupila v hodnotě 3 236 K. a 40 h. s vedlejším pozemkem určeným pro dvůr školy za částku 2 920 K. Peníze na výkup pozemků propůjčila spolku Záložna. Stavba započala roku 1900 a další rok již nová škola mohla sloužit svému účelu. Ten samý rok, kdy byla postavená nová budova, vznikla i pátá třída a škola se stala úplným ústavem. Na její stavbě a výzdobě se podíleli pouze české firmy a vlastenečtí umělci. Spolek školu vydržoval do roku 1902, kdy v tomto roce ministerstvo rozhodlo o převedení školy do veřejné správy. Na stavbu nemohly postačit peníze poskytnuté Záložnou, a proto spolek Matice školské od roku 1899 pořádal různé slavnosti pro získání finančních prostředků.^{154 155}

Návrhu a rozpočtu školní budovy se zhostil stavitel Blecha, který se spolkem již spolupracoval na stavbě reálné školy. Než započalo jednání o projektu, stavitel zemřel a návrhu školy se ujal Josef Pfefferman, který vyhrál konkurz. Pfefferman musel přislíbit, že školu bude schopen dostavit do konce května dalšího roku. K dohodnutí mezi spolkem a Pfeffermanem došlo 8. října a téhož roku byla stavba skoro hotova. Stavba zabrala prostory v křížení Moosovi a Mühlfeldovi ulici, kde zabrala 345 m čtverečních. V té době se o stavbě přemýšlelo jako o součásti většího celku. Na malířské výzdobě se podílel Ludvík Kouba a František Jouja. Reliéf Augusta Zátky vytvořili dva studenti z Umělecko-průmyslové školy v Praze.¹⁵⁶ Po výstavbě nové budovy začala další etapa školy, do níž se přestěhovala obecná škola, ale také opatrovna.¹⁵⁷ Matiční škola byla roku 1902 převedena do veřejné správy.¹⁵⁸

¹⁵⁴ [Srov.] MAYSL, Albert. *Třicet let činnosti Matice školské v Č. Budějovicích: 1872-1902*. Č. Budějovice: Albert Maysl, 1902. S. 13-15.

¹⁵⁵ [Srov.] SAK, Robert. *Sto let budovy základní školy v ulici Matice školské v Českých Budějovicích 1901-2001*. České Budějovice: Základní škola v ulici Matice školské, 2000. S. 14.

¹⁵⁶ [Srov.] Tamtéž. S. 15-16.

¹⁵⁷ [Srov.] Tamtéž. S. 16.

¹⁵⁸ [Srov.] STRNAD, Rudolf. *Padesát let odboru Národní jednoty pošumavské v Českých Budějovicích: 1884-1934*. Č. Budějovice: Nákladem místního odboru Národní jednoty pošumavské, 1934. S. 37.

5.2 Český státní ústav učitelů v Českých Budějovicích

České Budějovice měly německý učitelův ústav již od roku 1850, který zaručoval vzdělání budoucích učitelů pro českobudějovický okres. Ústav od roku 1851 necelých třicet let poskytoval výuku budoucích učitelů v německém i českém jazyce, tudíž studenti byli připravováni pro německé, české či obě školy. Výuka takto probíhala až do roku 1869, kdy se na základě říšského zákona o školách učitelův ústav stal pouze německým. Místodržitelství v Praze dne 24. listopadu 1869 českým studentům, kteří nechtěli nadále studovat na německém ústavu, doporučilo nastoupit do nově zřízeného učitelův ústavu v Táboře. Tomu se tak nestalo, jelikož ústav nakonec nebyl otevřen a přeložil se do Soběslavi. Od té doby se ve městě Češi pokoušeli založit český učitelův ústav, ale přes třicet let jim to nebylo umožněno. Okres tak na delší dobu ztratil možnost vzdělávat české učitele a byl tak potlačován český živel ve městě. Budějovickým Čechům svítla naděje ke konci 19. století, kdy se začalo proslýchat, že by v Čechách měl být zřízen další český učitelův ústav, a uvažovalo se právě o Českých Budějovicích.¹⁵⁹

Spolek Matice školské začal roku 1896 jednat o zřízení ústavu, ale rozhodnutím vlády se ústav založil ve východních Čechách. Budějovičtí Češi si museli na ústav počkat dalších devět let, kdy jej zřídila Matice. Usilovné jednání zřídit ve městě učitelův ústav vyplýval nejen z národnostních pohnutek. Spolek si dobře uvědomoval potenciál českého učitelův ústavu právě ve městě, kde je silná němčina, byť již v době založení ústavu Němci netvořili většinu obyvatel města. Dalším důvodem bylo, že učitelův ústav v Soběslavi nemohl kapacitně uspokojit poptávku přihlášených. Toto se poté při zápisu do prvního ročníku učitelův ústavu na Lineckém předměstí ukázalo jako oprávněný argument. První kroky učinil výbor spolku 23. června 1905 a téhož roku 11. srpna ministerstvo kultury a vyučování dovolilo zřízení ústavu. První třída byla umístěna v přízemí budovy České obecní matiční školy na Lineckém předměstí. Třída tam byla umístěna jen na půl roku, protože se mezitím začalo jednat o stavbě nové budovy.

¹⁵⁹ [Srov.] *Výroční zpráva českého státního ústavu učitelův ústavu v Č. Budějovicích* [online]. České Budějovice: Český státní ústav učitelův ústav 1927, **1927**(1) [cit. 2017-11-19]. Dostupné z: <http://kramerius.cbvk.cz/search/i.jsp?pid=uuid:ad342a24-bb9f-4e62-aa18-9a9235edf9b0>. S. 3.

S plánovaným rozšířením učitelského ústavu bylo zřejmé, že další místnosti obecná škola nemůže poskytnout. Tímto se chlapecký učitelský ústav stal na krátkou dobu součástí obecné školy a opatrovny, která v ní též byla umístěna. Stanovy ústavu určovaly fungování školy ve dvou alternujících ročnících. Alternující ročníky znamenaly, že se vždy po roce střídaly ročníky první a třetí s druhým a čtvrtým. V začátcích měly být třídy otevřeny postupně podle ročníků, třetím rokem by se otevřela první a třetí třída a následující rok by se škola řídila podle alternujících stanov. V průběhu roku 1906 byl podán podnět na změnu dosavadních alternujících stanov, a to na stanovy úplného ústavu o čtyřech třídách. Návrh byl ministerstvem schválen, otevření dalších tříd však bylo podmíněno tím, že spolek musí obstarat další vhodné místnosti pro výuku. Matice školská i přes značný nedostatek finančních prostředků započala stavbu budovy učitelského ústavu na jaře roku 1907. Ta byla dokončena do začátku školního roku 1907-1908. Učitelský ústav až do doby otevření třetího ročníku postrádal cvičnou školu. Výbor spolku rozhodl, že otevření cvičné školy vyřeší, až jí bude zapotřebí. S otevřením cvičné školy se tedy čekalo až do otevření třetího ročníku. Nejdříve při ústavu byla otevřena pouze jedna třída jako cvičná a postupem času se otevíraly další třídy. Na několik let se smíšená škola stala chlapeckou až do školního roku 1920-1921, kdy se změnilo osnova školy. Po třiceti letech, kdy ve městě chyběl český učitelský ústav, se ukázalo, že byl nejvyšší čas jej zřídit. Do prvního ročníku se zapsalo 79 kandidátů, ale škola mohla přijmout pouhých 40.¹⁶⁰

Učitelský ústav nabyl právo veřejnosti, jakmile byl otevřen čtvrtý ročník roku 1909. S přeměnou ústavu na veřejný se zároveň konaly první zkoušky dospělosti, z kterých vzešel první ročník absolventů podporující české školství. Spolek školu vydržoval od založení až do roku 1910, kdy ministerstvo kultu a vyučování uznalo roční subvenci v hodnotě 3000 K. Subvence stále nestačila k pokrytí nákladů a Matice školská těžko ze svých zdrojů mohl udržovat školu, proto se snažila o převedení pod státní správu. Ministerstvo reagovalo na iniciativu spolku až o tři roky později výnosem č. 25.240, v němž vyjadřovalo ochotu převzetí učitelského ústavu a cvičné školy, ale pouze za podmínek, které by Matice školská splnila. Na základě uznání podmínek

¹⁶⁰ [Srov.] Tamtéž. S. 3-12.

spolkem a šetření bylo spolku přislíbeno převedení školy do státní správy ke dni 1. ledna 1914. Podmínky k převedení školy byly těžké, a i když spolek nebyl nadále správcem a udržovatelem školy, musel plnit v dalších letech podmínky z podepsané smlouvy. Spolek byl zbaven povinností vyplývajících z III. a IV. odstavce smlouvy až roku 1920, kdy se poválečná situace trochu uklidnila. Třetí odstavec smlouvy Matici školskou zavazoval k finanční podpoře základního udržování prostor školy. Spolek se zavázal hradit výlohy za topení, osvětlení, úklid a vodu z vlastních prostředků. Dále III. odstavec spolku ukládal hradit platy školním sluhům, výpomocným sluhům a pojištění proti nemoci ve výši určené zemskou školní radou. Čtvrtý odstavec smlouvy spolek zavazoval, že v případě nedostačujících prostorů pro fungování školy uhradí Matice školská veškeré náklady.¹⁶¹ Matice se zavázala školu podporovat i po zestátnění školy, ale existoval zde problém chudých studentů, který se od vzniku školy řešil zřízením Spolku pro podporu chudých chovanců ústavu. Spolek shromažďoval peníze pro chudé studenty z darů a výtěžků z koncertů. Tento stav podpory trval až do školního roku 1915 až 1916, kdy se po zestátnění školy chudým studentům dostalo podpory od státu ve formě značných stipendií a studentských podpor.¹⁶²

Učitelství ústav se v průběhu let klidně rozvíjel, což dokazuje stav studentů během několika let. Pokles zájemců o studium klesl kolem let první světové války, ale po roce 1920 zájem o školu opět stoupal. Během války se vývoj školy pozastavil. Příčinou stagnace školy bylo zabránění jejích prostorů pro vojenské účely. Ústav se tak střídavě stěhoval do dvou škol a konec chaotickým časům nastal až roku 1919, na základě požadavku učitelského sboru o navrácení budovy podaného na Národní výbor.¹⁶³

Celá léta učitelství ústav poskytoval vzdělání pouze chlapcům, což se změnilo až se školním rokem 1921-1922 a studium bylo zpřístupněno i dívkám. Ústřední odbočka spolku učitelek podala žádost k ministerstvu školství a národní osvěty ke vzniku dívčí pobočky. Ministerstvo školství a národní osvěty dne 23. 7. 1921 schválilo zřízení školy výnosem č. 64.700. Následně se měly otevírat další pobočky při ostatních třídách chlapeckého učitelského ústavu. Na základě dívčích poboček byly prostory ústavu

¹⁶¹ [Srov.] Tamtéž. S. 4-9.

¹⁶² [Srov.] Tamtéž. S. 23-24.

¹⁶³ [Srov.] Tamtéž. S. 13-19.

a měšťanské školy v přízemí a v druhém poschodí propojeny. České Budějovice slíbily zprostředkovat prostory a hradit náklady spojené s provozem poboček.¹⁶⁴ V prvních letech probíhalo vyučování dívek a chlapců odděleně. Dívky byly umístěny do tříd jim určených. Oddělená výuka probíhala do roku 1929, kdy se započalo s výukou smíšenou. S novou formou vyučování se změnilo pojmenování školy na Československý státní koedukační ústav učitelský.¹⁶⁵

Školní rok 1938-1939 zasáhl i učitelský ústav, který musel změnit organizaci výuky. Opět jako za první světové války i v roce 1938 ústav musel poskytnout své prostory vojsku. Vojsko školní prostory vyklidilo 2. října a po vyčištění školy se 4. října mohlo zahájit pravidelné vyučování. Zpočátku návštěvnost školy nebyla velká. Do školy přišlo méně žáků, jelikož větší část žactva byla přesporní a chybělo jim vlakové spojení. Stav ve městě nebyl nějak utěšující. Podle zápisu v kronice ze školního roku 1938-1939 mělo obyvatelstvo Českých Budějovic strach. Píše se zde, že vojsko plnilo celé okolí města a mnoho zdejších rodin s dětmi se uchýlilo na venkov z obav před vojenskou evakuací města. Škola tedy zavedla výuku pouze v dopoledních hodinách, aby měli venkovští žáci usnadněný návrat domů za dne. Od 10. října se už na škole vyučovalo pravidelně.¹⁶⁶ Učitelský ústav fungoval do druhé světové války na Lineckém předměstí. S příchozí válkou byl ústav přesunut do Soběslavi a po válce se vrátil do Českých Budějovic, ale do vyprázdňených prostorů budovy německého učitelského ústavu v Jeronýmově ulici.¹⁶⁷

¹⁶⁴ [Srov.] Tamtéž. S. 10-13.

¹⁶⁵ [Srov.] SAK, Robert. *Sto let budovy základní školy v ulici Matice školské v Českých Budějovicích 1901-2001*. České Budějovice: Základní škola v ulici Matice školské, 2000. S. 21.

¹⁶⁶ [Srov.] *Státní koedukační učitelský ústav České Budějovice*, kronika Českého učitelského ústavu, kniha 2., 1922-1939. Značka fondu B130. Státní okresní archiv České Budějovice.

¹⁶⁷ [Srov.] SAK, Robert. *Sto let budovy základní školy v ulici Matice školské v Českých Budějovicích 1901-2001*. České Budějovice: Základní škola v ulici Matice školské, 2000. S. 21.

5.3 IV. obecná škola na Lineckém předměstí

IV. obecná škola byla tou samou školou jako Česká obecná škola, ale po převedení roku 1911 do obecní správy se název školy změnil. Roku 1910 August Zátka zformuloval návrh na převedení školy. Jednalo se o petici, kterou podepsalo 150 rodičů, ale převedení školy se povedlo až novému správci školy, který připravil podklady, podle nichž mohla být škola převedena. Školu nebylo možné převést do obecní správy běžnou cestou, jelikož zákon toto neumožňoval. Stále platil zákon určující, že se může zřídit veřejná škola, pouze pokud do vzdálenosti čtyř kilometrů není žádná jiná škola, která by mohla převzít péči o žáky. Česká obecná škola nebyla více než čtyři kilometry daleko, takže nebyl důvod, proč tuto školu uvést pod obecní správu. Proto představitel školy Vojtěch Josef Puchnera, který byl výborem spolku jmenován jako nový správce po Josefu Müllerovi, připravil podklady, díky nimž se podařilo jejich cíle dosáhnout. Na základě těchto podkladů místní česká školní rada navrhla v roce 1910 nové rozdělení školních obvodů ve městě tak, aby Linecké předměstí tvořilo samostatný obvod. Jako samostatný obvod by měla škola právo se stát školou obecnou veřejnou. S tímto návrhem neměli problém ani obecní zastupitelstvo a ani zemská školní rada. Školu převzalo město do své správy, a tak se škola přejmenovala na IV. obecnou školu.¹⁶⁸ Do nově ustanoveného školního obvodu patřilo Linecké předměstí, část vnitřního města a část Vídeňského předměstí.¹⁶⁹ Po roce město od spolku odkoupilo budovu, a tak i budova školy byla pod jejich správou. S převzetím školy obecní správou se o žáky z chudých rodin neměl kdo postarat. Převážná většina žáků pocházela z rodin dělníků a drobnějších živnostníků.¹⁷⁰ Pro příklad uvedu čísla z kroniky ze školního roku 1915-1916, která s menším rozdílem zastupuje i ostatní školní roky. Z celkového počtu 237 dětí jich bylo 129 z dělnických rodin, 64 z rodin živnostníků a 31 žáků z rodin zřízců drah a pošty a tabákové továrny. Děti pocházejících z lépe zajištěných rodin,

¹⁶⁸ [Srov.] Tamtéž. S. 21-22.

¹⁶⁹ [Srov.] *Kronika IV. obecné školy na Lineckém předměstí v Čes. Budějovicích, (1897) 1911-1918*. Značka fondu B100/2. Státní okresní archiv České Budějovice.

¹⁷⁰ [Srov.] SAK, Robert. *Sto let budovy základní školy v ulici Matice školské v Českých Budějovicích 1901-2001*. České Budějovice: Základní škola v ulici Matice školské, 2000. S. 21-22.

jako z rodin úředníků, chodilo tento rok do školy 10 a z rodin továrníků pouhé 3 děti.¹⁷¹ Mnohdy rodiče žáků neměli na zaplacení pomůcek a základních věcí, především v zimním období se tento problém zvětšoval. Škola v zimním období měla strach, že žáci nebudou dodržovat školní docházku, protože často rodiče neměli na pořízení teplého oblečení.

Z tohoto důvodu bylo na učitelské konferenci roku 1911 na základě Vojtěcha Jana Puchnera usneseno zřízení spolku na podporu školy a jejích žáků, jenž nesl název Podpůrný fond IV. obecné školy na Lineckém předměstí. Fond byl zřízen po souhlasu c. k. místodržitelstvím roku 1912 a byl určen na zvelebení prostředí školy a sloužil jako podpora chudých žáků.^{172 173} Do jeho podpůrných činností patřily vánoční nadílky, polévkový ústav a zimní útulky. Všeobecně si fond předsevzal naplňovat humánní úkoly, na které však již nestačil, a proto za tímto účelem roku 1915 vznikl Fond Augusta Zátky, který si tento cíl vzal za své.¹⁷⁴ V září roku 1911 se konala manifestační schůze jihočeského učitelstva, na základě které se 3. prosince téhož roku ustanovil Klub učitelstva českobudějovických škol obecných a měšťanských. Spolek si kladl za cíl hájit zájmy učitelů a škol v českých Budějovicích.¹⁷⁵ V roce 1912 se Matice pustila do stavby další české školy v Rožnově, která po otevření nabrala 62 žáků z bývalé mateřské školy na Lineckém předměstí.¹⁷⁶

První světová válka zasáhla obecnou školu stejně jako učitelský ústav a jiné školy ve městě. Jako učitelský ústav se také musela IV. obecná škola potýkat s přerušováním výuky nebo přemísťováním. Mnoho škol nemělo prostory, kde by žáky vzdělávaly, a tak docházelo k případům, že v jedné budově se střídalo škol hned několik. V jedné české budově se střídaly čtyři české školy. Němci na tom v této otázce byli o něco lépe, ti měli k dispozici čtyři budovy pro devět škol. Tři české školy našly místnosti v najatých prostorách, ale IV. obecná škola na Lineckém předměstí nefungovala, protože vedení

¹⁷¹ [Srov.] *Kronika IV. obecné školy na Lineckém předměstí v Čes. Budějovicích, (1897) 1911-1918*. Značka fondu B100/2. Státní okresní archiv České Budějovice.

¹⁷² [Srov.] SAK, Robert. *Sto let budovy základní školy v ulici Matice školské v Českých Budějovicích 1901-2001*. České Budějovice: Základní škola v ulici Matice školské, 2000. S. 21-22.

¹⁷³ [Srov.] *Kronika IV. obecné školy na Lineckém předměstí v Čes. Budějovicích, (1897) 1911-1918*. Značka fondu B100/2. Státní okresní archiv České Budějovice.

¹⁷⁴ [Srov.] Tamtéž.

¹⁷⁵ [Srov.] Tamtéž.

¹⁷⁶ [Srov.] Tamtéž.

školy i přes snahu nesehnalo vhodné prostory. Několikrát za války byla škola zabrána pro účely vojska. V prvním roce války byla budova školy zabrána a vznikla v ní záložní vojenská nemocnice. Válka ovlivnila i životy žáků, jejichž sociální podmínky se zhoršovaly. Mnozí otcové byli odvedeni do války a na jejich ženy zbývala obživa dětí. Tyto děti byly mimo školu bez dohledu. Stávalo se, že dokonce byly děti špatně oblečeny. Tyto dva faktory ovlivňovaly školní docházku dětí, a to především v zimním období.^{177 178} Válka na žáky měla velký vliv a vedení školy se podle toho muselo řídit. Ve školním roce 1916/1917 škola otevřela zimní útulek 26. do 30. března pro své žáky, na které nikdo nemohl doma dohlížet. Do zimního útulku se přihlásilo 91 dětí a vedení nad nimi plnili střídavě učitelé.¹⁷⁹ Také od školního roku 1914/1915 fungovaly prázdninové útulky patřící do oboru ochranné výchovy a péče o mládež. Útulek byl opět určen pro děti, které neměly dozor.¹⁸⁰

S první republikou přišly změny v organizaci školního roku, jenž nově začínal od 1. září a uzavíral se koncem června. Škola se od vzniku Československa rozrůstala a do třicátých let měla již každá třída pobočku. Pobočky I. až III. třídy byly zároveň cvičnými třídami ženského oddělení učitelského ústavu.¹⁸¹ Za první republiky stále fungovalo vyučování ve volné přírodě, které bylo prostředkem o péči a zdraví žáků. Vedení školy se snažilo rozvíjet osobnost žáků ve všech směrech, a proto nepřekvapí zavedená výchova k sociálnímu cítění, která postupovala život školy. Výchova k sociálnímu cítění měla za úkol naučit děti rozumět utrpení druhých a to, aby děti dokázaly druhým pomoci. Prostředkem, jak toho docílit, bylo jednak propojení s vyučováním, ale i praktická stránka věci, do níž patřilo příkladné chování učitelského sboru a školy obecně. Příkladem vzoru, který škola dávala dětem, byly stále školní sbírky určeny pro Českou zemskou komisi pro péči pro mládež. Děti v tomto případě byly vedeny k tomu, aby ze svých vlastních prostředků přispívaly na útulky. Další cestou, jak škola učila děti pomoci druhým, byla akce Děti-dětem. Tuto sbírku uspořádaly děti mezi

¹⁷⁷ [Srov.] SAK, Robert. *Sto let budovy základní školy v ulici Matice školské v Českých Budějovicích 1901-2001*. České Budějovice: Základní škola v ulici Matice školské, 2000. S. 22-24.

¹⁷⁸ [Srov.] *Kronika IV. obecné školy na Lineckém předměstí v Čes. Budějovicích, (1897) 1911-1918*. Značka fondu B100/2. Státní okresní archiv České Budějovice.

¹⁷⁹ [Srov.] Tamtéž.

¹⁸⁰ [Srov.] Tamtéž.

¹⁸¹ [Srov.] SAK, Robert. *Sto let budovy základní školy v ulici Matice školské v Českých Budějovicích 1901-2001*. České Budějovice: Základní škola v ulici Matice školské, 2000. S. 24-25.

sebou za pomoci vedení školy za účelem pomoci dvěma místním rodinám, které tou dobou strádaly. Sbírkou se týkala potravin a obnošeného oblečení. V kronice se lze dále dočíst o výchově k šetrnosti, což podle školy bylo jedním z nejpůsobivějších výchovných prostředků vedoucích k mravnosti. K tomuto účelu byla ve škole zavedena strádovna. Výchova k šetrnosti dostala oporu školních úřadů, které za účelem propagace spořivosti na školách zavedly v roce 1925 Svátek spořivosti, konaný ve dnech 28. až 31. října.¹⁸² Škola celá léta dávala svým žákům příklad, polévkový ústav nahradily stravovací a mléčné akce pořádané převážně v zimním období. Také se nepřestaly pořádat ošacovací akce, kterých se často zúčastnilo mnoho rodin. Příkladem může být školní rok 1935/1936, kdy se této akci zúčastnilo 60 rodin a vybralo se 164 kusů různého oblečení a obuvi. Žákům byl dopřán i samovzdělávací rozhled v dětské čítárně. Pro dětskou čítárnu se předplácely různé časopisy, ze žakovských časopisů to byl Mladý svět po šesti výtiscích a pro učitelský sbor po jednom výtisku časopisu Rodiče a škola a Školský rozhlas. Vedení školy se snažilo co nejlépe zabezpečit nejen rozvoj žáků, ale i pedagogického sboru a školy obecně, jelikož si velice dobře uvědomovalo, že nelze dosáhnout jednoho bez druhého.

Válka znamenala pro školu opět organizační problémy. Opět byly zabírány prostory školy pro vojenské účely. Válka dále ovlivnila životy učitelů a žáků. Učitelé se například museli roku 1942 podrobit povinné zkoušce německého jazyka. V období války dostala škola nový německo-český název Volksschule in Budweis, für Linzervorstadt, tedy Obecná škola v Českých Budějovicích, pro Linecké předměstí. V prvních letech nastal úbytek žactva a ve školním roce 1943-1944 spadl počet žáků na 218. Z těchto důvodů se zrušila pobočka druhé třídy. Školu zasáhla také nařízení okupačních úřadů, které zakázaly používání předválečných map, a posléze se závadné knihy zakázaly a uzamkly. Revize učitelských a žakovských knihoven probíhala od roku 1940 po tři roky. Často takové opatření úřadům nestačilo a zakázané mapy s knihami se přesunuly na policejní ředitelství. Mnohdy museli samotní učitelé o prázdninách v knihách hledat závadný obsah a knihy vyřazovat. Největší zásahy německé okupace přinesly změny ve výuce, kdy byly nařízeny větší hodinové dotace pro německý jazyk spolu s dalšími

¹⁸² [Srov.] *Kronika IV. obecné školy na Lineckém předměstí v Čes. Budějovicích, 1918-1925*. Značka fondu B100/3. Státní okresní archiv České Budějovice.

zásahy do podob jiných předmětů. V zeměpisu bylo povoleno probírat pouze základní pojmy všeobecného zeměpisu a z náboženství byly vypouštěny církevní dějiny. Německá okupace na škole ovlivnila mnoho věcí, ale k těm, co zůstaly z větší části nezměněny, patřily vánoční nadílky.^{183 184} Do vánočních nadílek se projektovalo sociální cítění, které během první republiky škola v žácích rozvíjela, a možná právě proto se vánoční nadílka spojovala s poskytováním pomoci žáků svým kamarádům. Zavedeno bylo i polodenní vyučování, jelikož byly postupně zabírány prostory školy vojskem, až situace dospěla do stavu, kdy škola musela být rozdělena do tří budov. První variantou pro umístění žáků byla škola v Dlouhé ulici na Pražském předměstí, ale jelikož nastaly potíže s docházkou žáků, musela se vymyslet jiná možnost. Újezdní školní radě se podařilo najít vyhovující prostor v restauraci pana Váni na Lineckém předměstí, kde byla umístěna první a druhá třída. Pro třetí až pátou třídu se podařilo sehnat prostory až ve školním roce 1942/1943. III. třída byla umístěna ve školní budově obecné školy chlapecké pro Vnitřní město a pro IV. a V. třídu se našlo místo ve školní budově obecné školy dívčí pro Pražské předměstí.¹⁸⁵

Po válce se jednalo o vrácení školy do její budovy a převzetí druhé budovy v ulici Matice školské. Budova učitelského ústavu zůstala prázdnou, jelikož se po válce ze Soběslavi, kam byl na dobu války přesunut, přestěhoval rovnou do prostor bývalého německého učitelského ústavu. Tehdejší správce IV. obecné školy, která byla za války přejmenovaná, jednal o převzetí budovy obecnou školou. Správce Böhm zabral budovu učitelského ústavu a zahájil úpravy na školní budově, díky kterým později kompetentní orgány rozhodly ve prospěch obecné školy, a budova jí byla předána. Převedení budovy předcházely tahanice. Okresní národní výbor požadoval uvolnění prostorů, které vedení školy zabralo a nemělo v záměru je uvolnit. Vedení školy dokonce svolalo protestní schůzi rodičů. Na základě svolané komise, která se skládala z komise ministerstva školství a osvěty, zemské školní rady, městského národního a okresního výboru, uznala nárok obecné školy na budovu. Přes vybojovanou budovu bylo obecné škole znemožněno

¹⁸³ [Srov.] SAK, Robert. *Sto let budovy základní školy v ulici Matice školské v Českých Budějovicích 1901-2001*. České Budějovice: Základní škola v ulici Matice školské, 2000. S. 27-28.

¹⁸⁴ [Srov.] *Kronika IV. obecné školy na Lineckém předměstí v Čes. Budějovicích, 1940-1945*. Značka fondu B100/6. Státní okresní archiv České Budějovice.

¹⁸⁵ [Srov.] *Kronika IV. obecné školy na Lineckém předměstí v Čes. Budějovicích, 1940-1945*. Značka fondu B100/6. Státní okresní archiv České Budějovice.

zřídit kuchyni a jídelnu, protože městský národní výbor propůjčil čtyři místnosti učňovským školám. Změny, které se děly za doby okupace, se začaly vracet do pořádku. Opět se obecná škola stala ze šestitřídni pětitřídni a vrátila se zpět i pětistupňová klasifikace.^{186 187}

5.4 IV. národní škola v Českých Budějovicích

Škola rok po válce prospívala v takové míře, že byla toho roku prohlášena vzorovou školou. Zajímavost, která školu provázela do roku 1948, kdy se začaly utahovat poměry ve společnosti, byl spřátelený vztah se školou ve městě Cicero ve státě Illinios. Ke spřátelení škol došlo na základě pana Kouby, který na zdejší škole studoval a přestěhoval se po první světové válce do Spojených států amerických a do školy v Cicero chodily jeho děti. Českým dětem byly ze Spojených států amerických posílány balíčky a české děti na oplátku posílaly sušené hříby. První roky po válce se začaly poměry uvolňovat, ve škole opět začal fungovat rozhlas, v jehož provozu se angažovali i sami žáci svými příspěvky v rozhlasových besídkách, a škola vydávala časopis *Rozhled*. Dokonce se v kronice v prvním roce po válce objevila vzpomínka na Roosevelta a až s rokem 1948 přišly známky změny režimu. Časopis byl zakázán a učitelům byla nakázána účast na politické manifestaci pořádané Krajským akčním výborem Národní fronty s Krajskou radou odborů. Život školy se začal pomalu měnit, slavily se svátky a výjimečné dny spojené s osobnostmi socialistického režimu.^{188 189}

Co se týká v obsazenosti školy, počet žáků od války neustále rostl, až se školního roku 1965-1966 vyšplhal na 981 dětí. Během oněch necelých dvaceti let se musela proto

¹⁸⁶ [Srov.] SAK, Robert. *Sto let budovy základní školy v ulici Matice školské v Českých Budějovicích 1901-2001*. České Budějovice: Základní škola v ulici Matice školské, 2000. S. 29-31.

¹⁸⁷ [Srov.] *Kronika IV. obecné školy na Lineckém předměstí v Čes. Budějovicích, 1929-1948*. Značka fondu B100/5. Státní okresní archiv České Budějovice.

¹⁸⁸ [Srov.] SAK, Robert. *Sto let budovy základní školy v ulici Matice školské v Českých Budějovicích 1901-2001*. České Budějovice: Základní škola v ulici Matice školské, 2000. S. 29-31.

¹⁸⁹ [Srov.] *Kronika IV. obecné školy na Lineckém předměstí v Čes. Budějovicích, 1940-1945*. Značka fondu B100/6. Státní okresní archiv České Budějovice.

škola rozrůstat a umisťovat třídy do různých prostor mimo školní budovu. V roce 1955 byla zahájena přístavba tří učeben a kabinetu v budově koncipované v Komenského ulici, ale i přes tuto přístavbu nebylo škole uleveno. Školu zasáhla změna spojená s vydáním zákona z roku 1953, který se zaměřil na vytváření jednotných socialistických škol. Nová škola 3. osmiletá střední škola v českých Budějovicích vznikla sloučením VII. národní školy a III. střední školy.¹⁹⁰

V pedagogickém přístupu učitelů k žákům na konci padesátých let lze nacházet přístupy, jež měly za úkol zlepšovat kvalitu vzdělávání. O tomto se nachází zmínka v kronice školy ze školního roku 1959-1960, kdy předmětem pedagogické rady byl individuální přístup k žákům a nový klasifikační řád. Příklady individuálního přístupu, jak dosáhnout zlepšení, nebyly blíže specifikovány. Tento rok škola přecházela k novému pojetí školy, které charakterizovalo spojení školy se životem. Ač to zní prakticky, jednalo se o zcela socialistickou výchovu, která měla prostupovat každý okamžik žákova života. Kládl se velký důraz na ateistickou výchovu, která měla působit nejen na žáky, ale i na jejich rodiče. Zajímavou výchovnou koncepci zavedla škola formou soutěže. Vedení školy chtělo zabránit úrazům a nevhodnému chování žáků a z toho důvodu vymyslelo soutěž *Kdo do konce školního roku nebude mít žádný úraz*. Současně si žáci třídy 8.A vyhlásili svou soutěž *Slušného chování*. Těžko říci, do jaké míry za nápadem žáků stálo učitelské vedení.¹⁹¹

Školu čekala ve školním roce 1961-1962 změna, která zasáhla do délky vzdělávání, s čímž byla spojena i změna názvu školy. Již od předchozího školního roku 1960-1961 se škola připravovala na prodloužení školní docházky o rok. Z tohoto důvodu musela být škola přebudována, aby vyhovovala novému zvýšenému počtu tříd, kterých již v těchto dobách bylo moc. Problém v přebudování školy činila i pobočka v Mánesově ulici, která byla ustavena v samostatnou národní školu pětiletou.¹⁹²

¹⁹⁰ [Srov.] SAK, Robert. *Sto let budovy základní školy v ulici Matice školské v Českých Budějovicích 1901-2001*. České Budějovice: Základní škola v ulici Matice školské, 2000. S. 29-31.

¹⁹¹ [Srov.] *ZDŠ Matice školské České Budějovice*, kronika, kniha 2., 1957-1970. Značka fondu B261. Státní okresní archiv České Budějovice.

¹⁹² [Srov.] Tamtéž.

5.5 Základní devítiletá škola

Další přejmenování školy nastalo v roce 1961 ve spojitosti s uzákoněním devítileté školní docházky. Tímto se z osmileté střední školy stala základní škola a od té doby se jmenovala Základní devítiletá škola.¹⁹³ Kapacita školy nemohla stačit narůstajícímu počtu žactva, který do školy přicházel z rodin přistěhovaných do nově postavených panelových domů na Lidické ulici. Počet žáků vzrostl do takové míry, že všechny prostory školy i mimo hlavní budovu byly přeplněny a muselo se zavést střídavé vyučování. Ve školním roce 1964-1965 počet žáků vrostl na 1000. Přeplněnost školy lze vidět na počtu tříd, kterých bylo 26, přičemž škola měla k dispozici pouhých 17 třídních prostor.¹⁹⁴ Vrstující počet žáků mohla škola s těžší umístit, a proto pro ni bylo vysvozením, když byla roku 1966 postavena nová škola v Grünwaldově ulici, kam přešlo osm členů učitelského sboru a část žactva. Za následující dva roky klesl počet žáků z necelé tisícovky na 506 žáků. Díky poklesu počtu žáků se škola ze směnného vyučování mohla vrátit ke klasickému průběhu výuky. Chod školy pokračoval ve stejném duchu až do pádu vojsk Varšavské smlouvy roku 1968. Od té doby lze z kronik sledovat měnící se preference školy, což ale nemuselo znamenat nic zásadního. Škola se tímto způsobem mohla projevovat pouze navenek pro uspokojení režimu. Normalizační tlaky se na škole začaly projevovat zanedlouho poté, a to především se změnou vedení školy. Po nástupu pedagožky Aleny Viktůrkové se škola otevírala socialistickému životu. Pro příklad mohu uvést založení pobočky Svazu československo-sovětského přátelství. Kladl se značný důraz na ateistickou výchovu, kterou měli učitelé zprostředkovávat nejen dětem, ale působit i na rodiče.¹⁹⁵ Škola zavedla ve školním roce 1966-1967 pokusně polo odborné vyučování na prvním stupni v předmětech hudební výchovy a ruského jazyka. Na druhém stupni v praktiku přírodopisu zavedla učitelka neobvyklý způsob výuky, kterému se věnoval článek v novinách. V praktikách přírodopisu osmých tříd učitelka žákům rozšiřovala znalosti praktickým způsobem výuky spojený fyzicky s věcmi, o kterých se učí. Nejlépe to vystihuje název článku v novinách

¹⁹³ [Srov.] Tamtéž.

¹⁹⁴ [Srov.] Tamtéž.

¹⁹⁵ [Srov.] SAK, Robert. *Sto let budovy základní školy v ulici Matice školské v Českých Budějovicích 1901-2001*. České Budějovice: Základní škola v ulici Matice školské, 2000. S. 29-31.

Srdce na dlani. Vyučující ze své vlastní iniciativy žákům poskytla orgány z jatek a žáci se učili stavbu orgánů přímo z nich. Zprvu tento způsob výuky financovala vyučující ze svého a později z fondu zřízeného k tomu účelu. Ze zápisu v kronice lze vysledovat záměr vedení školy a pedagogů zprostředkovat žákům výuku zajímavějším způsobem. Žákům byl poskytován rozmanitý výběr nepovinných předmětů a zájmových kroužků. Do výuky se učitelé snažili zavést vnitřní diferenciaci a individuální přístup k žákům.¹⁹⁶

Snahy, které by vedly k zefektivnění výuky, pokračovaly i v osmdesátých letech a postupně postupovaly i do porevoluční doby. Pro školní rok 1988/1989 si škola dala za cíl vytvořit životní prostor pro rozvoj nadaných a talentovaných žáků, podporovat samostatnost žáků a poskytovat podněty pro seberealizaci. Dále škola zaměřila své úsilí na výchovu k základním mravním hodnotám, naučit žáky najít v životě skutečné hodnoty citové, estetické a utvářet v žácích pozitivní postoj k ochraně životního prostředí, dále pak také vytvářet v žácích vzájemnou úctu v lidských vztazích. Zvláštností bylo, že do svých ročních cílů nevkládali žádný ideologický podtext, který se roky před tím objevoval ve všech cílech stanovených pro daný rok. Škola neopírala své cíle pouze o ideje, ale učinila několik kroků, které měly napomoci splnění určených cílů. Na základě změny ve školství se zredukoval obsah a vymezilo se základní a rozšířené učivo. Tato změna měla vést k odstranění přetíženosti žáků a tím zároveň rozšířit prostor pro opakování a procvičování učiva. Podle změn v základním školství se v prvním pololetí prvního ročníku nemělo vůbec klasifikovat a na konci školního roku měli být žáci hodnoceni pouze slovně se zdůrazněním jejich pozitivních stránek osobnosti. V tomto kroku viděli učitelé možnost, jak v žácích vzbudit pozitivní postoje ke vzdělání a neodradit je od školní práce. Pro páté ročníky byly vydané nové učebnice, ve kterých se graficky rozlišovalo základní a rozšířené učivo, a pro šesté až osmé ročníky byly vytvořeny pokyny k úpravám a redukci učiva. O aktivitě školy v této oblasti poslední rok před revolucí a první roky po ní již se v kronice již nijak zvláště nepíše. Škola se vesměs držela stejných cílů jako předcházející roky. Změně režimu nebyla v kronice věnovaná pozornost, projevil se pouze organizační změny ve vedení školy a problémy spojené se

¹⁹⁶ [Srov.] *ZDŠ Matice školské České Budějovice*, kronika, kniha 2., 1957-1970. Značka fondu B261. Státní okresní archiv České Budějovice.

svobodným státem. Škola se již od sedmdesátých let potýkala s nedostatkem finančních prostředků, které potřebovala na udržení dobrého stavu školní budovy. Tento problém se přenesl i do nové doby, jen se změnilo jeho určení. Nově vedení školy chybělo finanční zázemí pro práci pedagogů, kteří se snažili udělat maximum pro kvalitní výuku cizích jazyků, na něž se škola zaměřila. Nedostatek zdrojů na finanční ohodnocení učitelů mělo za následek zhoršující se nálady v pedagogickém sboru.^{197 198}

Po roce 1989 se změnilo vedení školy, které začalo školu profilovat jiným směrem. Škola se zaměřila na rozšířenou výuku jazyků, která byla zavedena ve školním roce 1991¹⁹⁹. Byla otevřena první speciální třída se zaměřením na výuku anglického a německého jazyka. Postupem času se otevíraly další třídy s tímto zaměřením a následovaly i volitelné a nepovinné předměty na zkvalitnění znalosti cizího jazyka. Podpora cizích jazyků nebyla omezena pouze na školní prostředí. Škola se ji snažila žákům zprostředkovat zážitkovou formou a roku 1994 se uskutečnil první školní výlet do Londýna, kde žáci měli možnost procvičit svou znalost v běžných situacích. Pro žáky učící se německý jazyk byl pro změnu určen výlet do německy mluvících zemí.²⁰⁰ Zaměření školy se nezměnilo ani po dvaceti letech a rozšířilo se o ruský jazyk.

Další významný mezník v chodu školy znamenalo prohlášení právní subjektivity z roku 1994, a tak získala škola dispoziční právo s jejím majetkem. Pro tento rok si škola zároveň stanovila program své práce, jenž výstižně popisuje cíle a způsoby jejich dosáhnutí. Program práce si vedení školy stanovovalo do roku 1999. Program lze rozlišit do čtyř bodů, z nichž nejzásadnější je bod věnující se úkolům výchovně vzdělávacím. Výchovně vzdělávací cíle se zakládají na osobních dispozicích pedagoga a platných osnovách, podle kterých by se práce pedagoga měla opírat o jeho osobnost a zakládat na jeho zkušenostech a stálém sebevzdělávání. Vedení školy by mělo zároveň dbát na svobodu tvořivé práce učitele, podporovat jej a sledovat i hodnotit výsledky jeho

¹⁹⁷ [Srov.] SAK, Robert. *Sto let budovy základní školy v ulici Matice školské v Českých Budějovicích 1901-2001*. České Budějovice: Základní škola v ulici Matice školské, 2000. S. 33-35.

¹⁹⁸ [Srov.] *ZDŠ Matice školské České Budějovice*, kronika, kniha 2., 1957-1970. Značka fondu B261. Státní okresní archiv České Budějovice.

¹⁹⁹ [Srov.] RYCHLÍKOVÁ, Jana. *Výroční zpráva o činnosti základní školy za školní rok 2010/2011*. Základní škola, Matice školské 3, České Budějovice. 2011. S. 5.

²⁰⁰ [Srov.] *ZDŠ Matice školské České Budějovice*, kronika, kniha 2., 1957-1970. Značka fondu B261. Státní okresní archiv České Budějovice.

práce. Škola také dbala na spolupráci s rodičovskou veřejností. Do prvního bodu škola zařadila rozšířené vyučování jazyků, což je zároveň zaměření školy, alternativní vyučování a nové formy práce. K dalším bodům patřil organizační program s hospodářskými úkoly, do čehož se zařazuje zajištění podmínek pro fungování školy. Čtvrtý bod se zaměřoval na spolupráci s rodičovskou veřejností. Splněním těchto bodů chtělo vedení školy zajistit lepší podmínky pro vzdělávání žáků.²⁰¹

5.6 Základní škola Matice školské

Historii školy Matice školské zakončuje poslední instituce, vzniklá jako Základní škola Matice školské. Ustavila se na základě rozhodnutí Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy se statutem samostatné státní příspěvkové organizace od roku 1996. V rámci organizačních věcí škola poskytuje základní vzdělání v devíti postupných ročnících, provozuje školní družinu a zajišťuje stravování žáků a zaměstnanců školy. Poskytuje vzdělání dětem z okolí a ze spádových oblastí z přidružených obcí.²⁰²

Do školního roku 2007/2008 se práce pedagogů opírala o školní osnovy, ale se změnou ve školství a zavedením Rámcového vzdělávacího programu škola opřela vzdělávání žáků o Školní vzdělávací program s motivačním názvem, který zní Cestou poznání. Jak vyplývá z názvu, jeho cílem je zájem o společné poznání, prožívání a tvoření v bezpečném prostředí školy i mimo ni. Školní vzdělávací program se opírá o základní myšlenku otevřenosti veřejnosti, ať se jedná o děti, rodiče či veřejnost. V tomto ohledu lze spatřovat paralelu s devadesátými lety, kdy si škola zakládala na dostatečné spolupráci s rodiči žáků. Školní vzdělávací program také klade důraz na jedinečnou osobnost svých žáků a preferuje diferencovaný přístup k dětem. Osobnost učitele zde není jako pouhý nástroj předání vzdělání, ale jako společný aktér, vedle žáků a rodičů, jak na chodu a životu školy, tak i ve veřejném životě. Snaží se o rozvoj

²⁰¹ [Srov.] Tamtéž.

²⁰² [Srov.] RYCHLÍKOVÁ, Jana. *Výroční zpráva o činnosti základní školy za školní rok 2010/2011*. Základní škola, Matice školské 3, České Budějovice. 2011. S. 5.

odpovědnosti vůči životnímu prostředí a občanskému životu.^{203 204} Tyto snahy škola naplňuje pomocí Aktivu žáků, jenž byl zaveden v roce 2000. Žáci se tímto podílejí na řízení a poslání školy. Aktiv žáků funguje na základě jednotlivých zástupců ze všech tříd, kteří se pravidelně scházejí a vyjadřují se k daným problémům školy a také se podílejí na tvorbě měsíčních plánů školy. Žáci se mohou projevovat prostřednictvím školního rádia Traktor či časopisu Šroub. Další možností, jak se žáci mohou zapojit do veřejného dění, je účast na jednání Dětského zastupitelstva Magistrátu města České Budějovice. Pro žáky jsou během školního roku zavedeny mimořádné dny, které mají za úkol oživit školní život a také umožnit žákům uplatnění svých nápadů a jejich organizování. Příkladem mimořádných dnů může být Noční škola, Maškarní karneval nebo Vánoční jarmark.^{205 206} Pro prohlubování žakovských vztahů a sociálního citění je záslužný Vánoční jarmark. Během Vánočního jarmarku má každá třída svůj stánek, kde prodává své výrobky ostatním žákům, rodičům a kolemjdoucím. Výtěžek z jarmarku je určen na školné chlapce Ronnyho, adoptovaného na dálku, a zbytek je určen na další akce Aktivu.²⁰⁷

Co se týká samostatné vzdělávací činnosti, jak jsem se již zmínila, škola je zaměřená na rozšířenou výuku jazyků, která opět navazuje na působení školy v devadesátých letech. Dnes škola nabízí výuku anglického, německého a ruského jazyka. Výuka cizích jazyků se opírá o aprobované učitele, o studijní pobyty a o spolupráci s jazykovou školou Radost od roku 2012. Každoročně se konají na přelomu května a června studijní pobyty v Rakousku a Anglii, kde se žáci v dopoledních hodinách účastní výuky na místní škole a v odpoledních hodinách mají možnost poznávat zemi, kulturu a místní lidi. Žáci si svou jazykovou přípravu mohou posilovat udržováním korespondence s dětmi z Anglie, Německa, Rakouska a Srí Lanky.

²⁰³ [Srov.] *Základní škola, Matice školské 3, České Budějovice: O škole* [online]. České Budějovice, 2013 [cit. 2017-12-10]. Dostupné z: http://www.zsmatice.cz/o_skole.htm

²⁰⁴ [Srov.] *Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání*. Základní škola, Matice školské 3, České Budějovice. Cestou poznání. S. 8.

²⁰⁵ [Srov.] RYCHLÍKOVÁ, Jana. *Výroční zpráva o činnosti základní školy za školní rok 2010/2011*. Základní škola, Matice školské 3, České Budějovice. 2011. S. 5.

²⁰⁶ [Srov.] *Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání*. Základní škola, Matice školské 3, České Budějovice. Cestou poznání. S. 10.

²⁰⁷ [Srov.] RYCHLÍKOVÁ, Jana. *Výroční zpráva o činnosti základní školy za školní rok 2011/2012*. Základní škola, Matice školské 3, České Budějovice. 2012. S. 12.

Žáci jsou připravováni na mezinárodní zkoušky ve všech třech jazycích vyučovaných na škole. S rozšířenou výukou jazyků se začíná již od prvního ročníku, přičemž každý ročník má skupinu, kde se na výuku jazyků žáci zaměřují. Žáci mají možnost se hlásit do jazykových výběrových skupin i z jiných škol na konci pátého ročníku. Škola má možnost propojit anglický jazyk i s jinými předměty, například matematikou, což jí bylo umožněno na základě projektu Global school a CLIL s Katedrou informačních technologií Pedagogické fakulty Jihočeské univerzity.²⁰⁸ CLIL (Content and Language Integrated Learning), což lze přeložit, jako obsahově a jazykově integrované učení, je forma výuky, která je součástí dnešních kurikulárních trendů evropského školství. Patří ke strategiím, jak zprostředkovat dvojjazyčné vzdělávání.²⁰⁹ Výuka CLILU je spojená také s předmětem výtvarné výchovy. Škola dále nabízí v anglickém jazyce volitelné a nepovinné předměty, jako je například volitelná Angličtina hrou, Konverzace Aj a nepovinné předměty Příprava Cambridge tests nebo Games in English, ovšem pouze ve vybraných ročnících.²¹⁰ ²¹¹ Organizačně jsou třídy děleny na skupiny podle nabízených cizích jazyků. Škola se snaží dělit žáky do skupin co nejrovnoměrněji podle jejich možností a také s ohledem na přání žáků a rodičů. Výuka anglického jazyka se zahajuje již od první třídy volitelným předmětem Angličtina hrou, který je nabízen pro první a druhý ročník. Návštěvnost tohoto předmětu dosáhla 100% obsazenosti. V prvních dvou ročnících se výuce anglického jazyka věnovala jedna hodina týdně a od třetího až pátého ročníku se zvýšila hodinová dotace angličtiny na tři hodiny týdně již ve všech třídách. Od druhého stupně se žáci učili dvěma jazykům v jazykových skupinách s hodinovou dotací šest hodin týdně a v běžných třídách zůstala tříhodinová dotace. V osmém ročníku nastává výuka ve dvou cizích jazycích pro všechny třídy podle výběru z anglického, německého a ruského jazyka.²¹²

²⁰⁸ [Srov.] *Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání*. Základní škola, Matice školské 3, České Budějovice. Cestou poznání. S. 14-15.

²⁰⁹ [Srov.] BALADOVÁ, Gabriela. *Výuka metodou CLIL*[online]. Metodický portál RVP, 2009, 12. 2. 2009 [cit. 2017-12-28]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/o/z/2965/vyuka-metodou-clil.html/>

²¹⁰ [Srov.] *Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání*. Základní škola, Matice školské 3, České Budějovice. Cestou poznání. S. 14-15.

²¹¹ [Srov.] RYCHLÍKOVÁ, Jana. *Výroční zpráva o činnosti základní školy za školní rok 2010/2011*. Základní škola, Matice školské 3, České Budějovice. 2011. S. 5.

²¹² [Srov.] RYCHLÍKOVÁ, Jana. *Výroční zpráva o činnosti základní školy*. Základní škola, Matice školské 3, České Budějovice. Z let 2011-2017.

Škola poskytuje žákům rozhled v cizích jazycích a snaží se předat jej žákům v mnoha předmětech i zprvu nesouvisejících přímo s ním. Co je ale neocenitelné, je angažovanost školy a způsob, jakým tak činí v sociálně negativních jevech. Šikana je termín, který je v souvislosti se školou často skloňován, a tvrdit, že na nějaké škole se nikdy neprojevila šikana, je troufalé. Můžeme si být jisti, že škola, která nemá zábrany vyjadřovat se k tomuto negativnímu jevu, je školou řešící tento problém. Základní škola Matice školské se rozhodla tento problém řešit prostřednictvím projektu Vrstevnické vztahy, který ke školnímu roku 2016/2017 trvá druhým rokem. Projekt spočívá na více oblastech práce. Za školní rok probíhá pět celodenních školení a schůze konané každé první úterý v měsíci trávající pětadvacet minut. Celodenní školení mají širší záběr, než jen šikany. Řeší se otázky zapsaných problémů, seznamování s hrami na utužení kolektivu, poznání druhých a komunikace. Každé školení má vždy jeden problém, který se ten den bude řešit. Příkladem problému je již zmíněná šikana, dále vztahy mezi dětmi, kouření, drogy a trestní odpovědnost mladistvých a dětí, ale také jiná témata. V rámci školení je pozván host, který je v daném problému odborníkem. Škola v rámci projektu spolupracuje také se ZŠ Vltava, s kterou absolvuje společná školení podporovatelů, a probíhá mezi nimi vzájemná výměna zkušeností. Do projektu spadá plán práce nazvaný Brambůrky. Pod tímto názvem se skrývají děti a tvoří je 35 členů. Tyto děti mají pravidelné hlídky o velké přestávce. Brambůrky ve třetím poschodí školy jsou oblečeny do červených triček s brambůrkou a jejich úkolem je zapisovat veškeré problémy, se kterými se setkaly nebo jim byly nahlášeny. Těmito problémy se posléze zabývají na schůzích, kde padají návrhy na řešení nebo stav již minulých řešených problémů. Pravidelné akce jsou doplňovány jednorázovými akcemi jako například akce O nejkrásnější bramboru. Jednalo se o akci pořádanou druhým rokem, v níž měly děti z celé školy za úkol vyrobit z jakéhokoliv materiálu nejkrásnější bramboru. Účelem akce je, aby si děti společně hrály, spolupracovaly a poznávaly se. Děti jsou během akce seznamovány s činností Brambůrek a jejich možnostmi pomoci. Další akce se nazývá Bramboriáda, která svou činností zaměřuje na propagaci jejich činností. Také probíhají celodenní akce, besedy s dětmi, kde probírají ukázky, hrají se hry, konají se různé soutěže a vyrábí se drobné předměty. Mezi úspěchy tohoto projektu lze zařadit samostatnou činnost nejstarších Brambůrek, které zorganizovaly skupiny chodící po třídách, kde

s ostatními žáky debatovaly o šikaně a jejich práci, hrály scénky a vysvětlovaly, jak mají děti reagovat na šikanu.²¹³ Škola každoročně v září pořádá adaptační den pro žáky 6. tříd, aby nově příchozí žáci měli možnost snadnějšího poznání a zapadnutí do kolektivů tříd.²¹⁴

Pro žáky prvních tříd se uskutečňuje projekt *Celé Česko čte dětem*. V rámci projektu dětem čtou rodiče, učitelé, ale také významné osobnosti, což pro žáky je zajímavým prostředkem setkání. Školním vzdělávacím program Cestou poznání bylo zavedeno osobní portfolio žáka. Portfolio bylo zavedeno i metodiky cizích jazyků, kteří se zapojili do projektu Evropské jazykové portfolio.²¹⁵

Pro efektivnější vzdělávání jsou učitelé děleni podle svých vzdělávacích oborů do metodických orgánů, které umožňují lepší spolupráci mezi učiteli. Dle hodnocení metodických orgánů v průběhu let od školního roku 2010/2011 až do školního roku 2016/2017 vyplývá, že jejich práce je víceméně na dobré úrovni a některé skupiny jsou na výborné úrovni. Vedení školy nejlépe hodnotilo metodickou skupinu učitelů prvního stupně, kteří žákům poskytovali pro obohacení běžné výuky různé zážitkové akce. Přes dobrou spolupráci učitelů prvního a druhého stupně shledává vedení školy nedostatek v přechodu žáků na druhý stupeň a upozorňuje, že v tomto ohledu by mohla být práce učitelů druhého stupně lepší. Z metodických skupin druhého stupně výborně pracuje skupina v oblasti matematických věd. Tato skupina dosahuje dobrých výsledků, což se projevuje ve výkonech žáků. Žáci dosahují dobrých výsledků v různých matematických soutěžích, jakými jsou například Klokán či Pythagoriáda. Metodický orgán Matematika, její aplikace a informační a komunikační technologie a fyzika ve školním roce 2013/2014 připravil pro 6. až 9. třídy projekt ENVITECH (Rozvoj environmentálních a technických kompetencí žáků základních škol Jihočeského kraje) ve spolupráci s JČU a Jihočeskou agenturou pro podporu inovačního podnikání. Cílem projektu bylo probuzení zájmu žáků o přírodovědné a technické obory a současně o životní prostředí. Ve školním roce

²¹³ [Srov.] RYCHLÍKOVÁ, Jana. *Výroční zpráva o činnosti základní školy za školní rok 2016/2017*. Základní škola, Matice školské 3, České Budějovice. 2017. S. 47-48.

²¹⁴ [Srov.] RYCHLÍKOVÁ, Jana. *Výroční zpráva o činnosti základní školy za školní rok 2015/2016*. Základní škola, Matice školské 3, České Budějovice. 2016. S. 19.

²¹⁵ [Srov.] RYCHLÍKOVÁ, Jana. *Výroční zpráva o činnosti základní školy*. Základní škola, Matice školské 3, České Budějovice. Z let 2011-2017.

2014/2015 se poprvé uskutečnil Matematický tábor pro žáky 7. až 9. tříd. Matematický tábor pořádala Pedagogická fakulta JČU v rámci projektu Science ZOOM2. Velmi dobře je hodnocena metodická skupina pro cizí jazyky. Nejen, že žákům jsou nabízeny studijní pobyty v Anglii a Rakousku, ale připravuje různé akce, jednou z nich je soutěž SUPERSTAR v Aj, kterou připravili ve spolupráci s prvním stupněm. K běžným olympiádám cizích jazyků bylo uskutečněno školní kolo Překladačské olympiády v anglickém jazyce, v níž si nejlépe vedli žáci 9. A, a dokonce dva postoupili do okresního kola, kde se jeden umístil na druhém místě. Vynikající práci učitelů anglického jazyka dokládá i příprava žáků v rámci kroužku Příprava na Cambridge tests, který je mezinárodně uznávanou zkouškou v anglickém jazyce Cambridge Young Learners Tests ve třech znalostních úrovních. Žáci v této zkoušce byli úspěšní a jejich výsledky neklesly pod 95%. Učitelé v tomto ohledu spolupracují s Britskou radou. Během školního roku 2012/2013 byl začleňován anglický jazyk do předmětu matematiky a výtvarné výchovy. Výuka německého jazyka nezůstávala pozadu. Ve stejném roce byl zahájen kroužek Příprava na ÖSD, jenž je mezinárodně uznávanou zkouškou z německého jazyka. Zkoušky se posléze zúčastnili žáci osmých a devátých tříd, z nichž ji úspěšně složilo pět žáků. Od školního roku 2013/2014 byl v anglickém jazyce uskutečněn projekt EDISON, který měl tak velký úspěch, že se od té doby opakuje každý rok. Cílem projektu je, aby byla žákům umožněna komunikace v anglickém jazyce a tím i možnost získat nové informace a zkušenosti, ke kterým by se jinak těžko dostávali. V rámci projektu vystoupili a prezentovali své země studenti ze zemí Malajsie, Jordánska, Panamy, Tajwanu, Ukrajiny a Brazílie. Žáci základní školy Matice školské tyto studenty seznámili s českou kulturou a tradicemi. Práce ostatních metodických skupin nezůstávala pozadu, v rámci předmětových možností byly uskutečňovány různé besedy, prezentace, návštěvy a jiné. Metodický orgán Člověk a společnost v rámci dějepisu uskutečnil zahraniční exkurzi do Osvětimi. V předmětu výchova k občanství se uskutečnily projekty o společenském chování, jejichž součástí byla anketa a prezentace.²¹⁶ Žákům je poskytnutý výběr z mnoha volitelných, nepovinných předmětů a kroužků, které doplňují základní učivo či žákům nabízí něco nového. Viz Tabulka 1.-3. v příloze.

²¹⁶ [Srov.] RYCHLÍKOVÁ, Jana. *Výroční zpráva o činnosti základní školy*. Základní škola, Matice školské 3, České Budějovice. Z let 2011-2017.

Na školní rok 2011/2012 vedení školy uvedlo plán Environmentálního vzdělávání, které má za úkol u žáků rozvíjet citění v ekologické oblasti. Plán obsahuje deset bodů, v nichž jsou rozvedeny akce spjaté s určitým cílem. První bod se zaměřuje na poznání okolního prostředí, čehož chce škola dosáhnout formou vycházek a exkurzí po okolí města. Druhý bod je spojen s ekologizací provozu školy, kdy se žáci a veškerí zaměstnanci školy zapojují do ekologického provozu školy v různých oblastech. Pro příklad mohu uvést šetření energií a vodou, třídění odpadu, péče o zeleň ve školní zahradě a kolem školy, ale jedná se i o drobnosti jako dodržování pořádku ve třídě a péče o květiny. Škola také v rámci projektu Recyklohraní recykluje baterie, akumulátory a drobná elektrická zařízení. Třetí bod se zaměřuje na zajištění vybavení školy učebními pomůckami pro environmentální výchovu. Další bod se věnuje spolupráci s městem České Budějovice a odpovědnými subjekty, které pomáhají u dětí vytvářet pozitivní a odpovědný postoj k životu. Tento bod je spojen s dětským aktivem školy. Pátý bod souvisí se Dnem země, kdy jsou pro žáky organizovány různé besedy, vycházky a scénky. Následující bod je spojen s výtvarnou výchovou. Žáci se v rámci výtvarné výchovy zúčastňují výtvarných soutěží s ekologickou tematikou. Další body jsou propojeny s nějakým předmětem či olympiádou. V rámci výchovy k občanství se uskutečňuje projekt Třídění a recyklace odpadu. Další možností, jak škola takto pracuje se žáky, je nepovinný předmět Přírodovědný a ekologický seminář či účast na biologické olympiádě. V poslední řadě se tomuto tématu věnují exkurze s různým zaměřením.²¹⁷

Při škole funguje Unie rodičů, která s ní úzce spolupracuje. Unie rodičů koná schůze přibližně třikrát až čtyřikrát za rok, kde jsou projednávány organizační, pedagogické a hospodářské záležitosti školy. Zastoupení na schůzkách má také škola prostřednictvím ředitelky školy, která spolupracuje s předsedou Unie rodičů. Díky finanční pomoci Unie rodičů mohla být uskutečněna výuka některých předmětů či zúčastnění žáků na zahraničních zájezdech. Například financovala materiál pro výuku

²¹⁷ [Srov.] RYCHLÍKOVÁ, Jana. *Výroční zpráva o činnosti základní školy za školní rok 2011/2012*. Základní škola, Matice školské 3, České Budějovice. 2012. S. 88.

Tvořivé dílny v přibližné hodnotě 20 000 Kč či přispěla na studijní pobyt v Anglii dvěma vynikajícím žákům anglického jazyka.²¹⁸

Vedení školy nabízí rozvoj i svých pedagogů, kterým umožňuje krátkodobé či dlouhodobé vzdělávání. Vzdělávání nabízí především v oblasti cizích jazyků, ale v některých letech bylo studium učitelů nedostačující vzhledem k omezeným finančním prostředkům. Do nabízeného dlouholetého studia se řadí Brána jazyků angličtina, Funkční studium pro vedoucí pracovníky I. a příprava učitelů k aplikaci metody CLIL ve výuce anglického jazyka. Z krátkodobého průběžného vzdělávání si pedagogové vybírají vzdělávání podle svých zájmů a potřeb z nabídky organizací Národního institutu pro další vzdělávání a ze Zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků a Střediska služeb školám.²¹⁹

²¹⁸ [Srov.] RYCHLÍKOVÁ, Jana. *Výroční zpráva o činnosti základní školy*. Základní škola, Matice školské 3, České Budějovice. Z let 2011-2017.

²¹⁹ [Srov.] RYCHLÍKOVÁ, Jana. *Výroční zpráva o činnosti základní školy*. Základní škola, Matice školské 3, České Budějovice. Z let 2011-2017.

Závěr

Hlavním cílem mé diplomové práce bylo zjistit, zda dnešní Základní škola Matice školské pokračuje v idejích spolku Matice školské či zda je v jejím fungování zřejmý jeho vliv. Během zpracovávání archivních materiálů a relevantních knižních zdrojů jsem si začala pokládat otázku, zda na tento cíl budu moci odpovědět. Uvědomila jsem si, že si pro sebe budu muset nejdříve definovat onen vliv spolku, a to, v čem spočívá. Z první myšlenky, že onen vliv mohu hledat v preferenci českého jazyka, jsem ustoupila. Sice se od druhé poloviny dvacátého století a dnešní školy ve vzdělávacím obsahu objevovaly předměty se zaměřením na český jazyk, ale nejednalo se o hlavní myšlenku spolku. K oné myšlence jsem se dostala až po studiu mnoha materiálů.

Shrnout několika slovy vliv spolku Matice školské, který byl od vzniku určen pro rozvoj českého školství a pro ochranu před germanizací, na školu není možné. Dlouhá historie školy znemožňuje vidět tento vliv jasně, především díky obdobím, která zasáhla celou společnost. Při zpracování historie školy jsem čerpala z kronik školy, ze kterých se lze dozvědět informace té doby zahalené nesvobodným režimem. Tudíž ani kroniky nemohly obsahovat svobodné myšlenky. Těžko říci, zda zapisovatel kroniky sdílel názor režimu nebo pro režim kroniku touto formou psal. Přesto se během studia všech dostupných podkladů začal vynořovat obraz základních idejí školy, které prostupovaly celou její historií.

Myšlenkou či ideou spolku bylo vytvoření škol, které by pokládaly základ vzdělání všem dětem, jež jej postrádají. Zprostředkovat kvalitní a svobodné vzdělání zásadní pro budoucí život svých žáků. Na otázku kvality výuky nelze snadno odpovědět, jelikož během historie do chodu školy zasáhla dvě období, která se na kvalitě podepsala. Prvním je doba nacistické okupace a druhé světové války, kdy výuka byla ztěžována mnoha přesuny školy do různých prostorů a tehdejšími sociálními problémy. Druhým obdobím je období socialismu. Kroniky popisují tehdejší fungování školy pouze okrajově, často s ideami tehdejšího režimu. Přesto některé zápisy z kronik tohoto období dokazují, že i přes určitý nátlak společnosti a doby se našli učitelé, kteří svou vášeň ke svému vyučovacím oboru dokázali předat svým žákům. A tento fakt mi přijde

nejvíce podstatný. Různé zákony, vyhlášky, nařízení a plány nezastoupí ve vyučování osobnost pedagoga. Osobnost pedagoga, na které si zakládali i členové výboru spolku Matice školské při obsazování učitelských míst svých matečních škol. Jednou z takových osobností byla učitelka předmětu praktika přírodopisu, která své hodiny koncipovala zajímavou formou a pomůcky pro výuku zprvu financovala ze svých prostředků. Schopnost a osobní nasazení lze spatřovat i u učitelů dnešní školy Matice školské, ať se jednalo o učitele, kteří po revoluci vykonávali svou práci i nadstandardně při zavádění nového jazykového zaměření školy za ztížených finančních podmínek, tak o současné učitele, kteří ve svých předmětech a mimo ně věnují své úsilí rozvoji žáků. Mezi takovými činnostmi bych vyzdvihla různé akce jako je Spaní ve škole, Vánoční jarmark nebo řada kroužků připravujících žáky na mezinárodní rozdílové zkoušky jazyků. S kvalitou výuky také souvisí svoboda, které se během historie škole také nedostávalo. Pozitivním aspektem bylo, že pokud k tomu byly podmínky, vedení školy a pedagogové se i v době socialismu dokázali zaměřit na nejpodstatnější věc, a to jsou děti. Již v oné době škola zaváděla vnitřní diferenciaci a individuální přístup k žákům a snažila se předat výuku zajímavou formou. Příkladem může být polo odborné vyučování, které se dá přirovnat k současné výuce CLILU. V polo odborném vyučování byla propojena výuka ruského jazyka s hudební výchovou. Současná škola splňuje obě ideje kvality a svobody. Škola svým jazykovým zaměřením nabízí žákům rozšířenou výuku cizích jazyků, kterou doplňuje o mnohé zajímavosti a zkušenosti. I přes její zaměření škola poskytuje kvalitní výuku v matematických vědách, v rámci kterých spolupracuje s pedagogickou fakultou JČU. Do chodu školy pozitivně zasahuje Unie rodičů, díky níž se podařilo uskutečnit zvelebování prostředí školy, výuka některých předmětů či finanční podpora některých žáků.

K hlavnímu cíli jsem si dala za úkol sledovat další cíle, a to popsat historický kontext pro seznámení a ujasnění daného tématu. Před vznikem českobudějovického spolku Matice školské by se našlo jen pár škol pro české děti, ty však byly během druhé poloviny devatenáctého století rušeny. Po vzniku spolku a jeho usilovné práci se podařilo založit několik českých obecných škol pro jednotlivá předměstí a podařilo se zřídit i reálku, která v celých jižních Čechách neměla zastoupení. Mateční školy během svého působení prošly mnoha změnami. Nejprve se po vytvoření pevných základů školy staly

veřejnými a přecházely do správy města. Mnohé takto vzniklé školy byly slučovány a posléze ze sloučených škol vznikaly nové. Tímto příkladem je i současná Základní škola Matice školské. Právě tato základní škola nese odkaz jak ve svém jménu, který dostala po názvu ulice, kde stojí, ale také v samotné budově, která byla vystavěna spolkem a která nese celou historii školy. Největším odkazem, jak jsem již zmínila, je idea kvalitního vzdělání a svobody, čímž se dnešní Základní škola Matice školské může chlubit.

Seznam pramenů a použité literatury

Prameny:

Inventární seznam, VII. národní škola České Budějovice, (1265) 1897 - 1953 (1958). Značka fondu B100. Státní okresní archiv České Budějovice.

Kronika IV. obecné školy na Lineckém předměstí v Čes. Budějovicích, (1897) 1911-1918. Značka fondu B100/2. Státní okresní archiv České Budějovice.

Kronika IV. obecné školy na Lineckém předměstí v Čes. Budějovicích, 1918-1925. Značka fondu B100/3. Státní okresní archiv České Budějovice.

Kronika IV. obecné školy na Lineckém předměstí v Čes. Budějovicích (škola Dr. Aug. Zátky), 1929-1948. Značka fondu B100/5. Státní okresní archiv České Budějovice.

Kronika IV. obecné školy na Lineckém předměstí v Čes. Budějovicích, 1940-1945. Značka fondu B100/6. Státní okresní archiv České Budějovice.

Pamětní kniha České obecné školy v Česk. Budějovicích, Linecké předměstí, (1265) 1897-1911. Značka fondu B100/1. Státní okresní archiv České Budějovice.

RYCHLÍKOVÁ, Jana. *Výroční zpráva o činnosti základní školy za školní rok 2010/2011.* Základní škola, Matice školské 3, České Budějovice. 2011

RYCHLÍKOVÁ, Jana. *Výroční zpráva o činnosti základní školy za školní rok 2011/2012.* Základní škola, Matice školské 3, České Budějovice. 2012

RYCHLÍKOVÁ, Jana. *Výroční zpráva o činnosti základní školy za školní rok 2012/2013.* Základní škola, Matice školské 3, České Budějovice. 2013

RYCHLÍKOVÁ, Jana. *Výroční zpráva o činnosti základní školy za školní rok 2013/2014.* Základní škola, Matice školské 3, České Budějovice. 2014

RYCHLÍKOVÁ, Jana. *Výroční zpráva o činnosti základní školy za školní rok 2014/2015.* Základní škola, Matice školské 3, České Budějovice. 2015

RYCHLÍKOVÁ, Jana. *Výroční zpráva o činnosti základní školy za školní rok 2015/2016.* Základní škola, Matice školské 3, České Budějovice. 2016

RYCHLÍKOVÁ, Jana. *Výroční zpráva o činnosti základní školy za školní rok 2016/2017.* Základní škola, Matice školské 3, České Budějovice. 2017

Státní koedukační učitelský ústav České Budějovice, kronika Českého učitelského ústavu, kniha 2., 1922-1939. Značka fondu B130. Státní okresní archiv České Budějovice.

Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání. Základní škola, Matice školské 3, České Budějovice. Cestou poznání.

ZDŠ Matice školské České Budějovice, kronika, kniha 2., 1957-1970. Značka fondu B261. Státní okresní archiv České Budějovice.

Použitá literatura:

AUERHAN, Jan. *Česká politika. Díl pátý, Kulturní, zvláště školské úkoly české politiky*. Praha: Nákladem Jana Laichtera, 1913. 1 054 s. Laichterův výbor nejlepších spisů poučných; kn. 39.

BINDER, Milan a Jan SCHINKO. *Zátkova reálka: historie školní budovy v ulici Fráni Šrámka v Českých Budějovicích*. 1. vyd. České Budějovice: Milan Binder, 2013, 139 s. Budějovický městopis, 2. ISBN 978-80-87277-04-1.

Dějiny české vyšší reálné školy v Českých Budějovicích a seznam příspěvků na stavbu nové školní budovy. Č. Budějovice: Nákladem české reálné školy, 1894. S. 4-5.

DROBIL, Emanuel. *Národní školství v pohraničních okresech jihočeských: historicko-statistický nástin*. České Budějovice: E. Drobil, 1928.

Dvacet let zápasu o školství české: paměti matice školské v Českých Budějovicích: [1872/73-1892]. Č. Budějovice: Matice školská, 1893. 32 s.

JANDA, Bohumil. *Československá vlastivěda. Díl X. Osvěta*. Pod protektorátem Masarykovy akademie práce, 1931, Praha: Sfinx. S. 28-29.

KÁRNÍK, Zdeněk. *Sborník k problematice multietnicity : české země jako multietnická společnost: Češi, Němci a Židé ve společenském životě českých zemí 1848-1918*. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 1996 tisk. 130 s. ISBN 80-85899-17-5.

KOŘALKA, Jiří. *Češi v habsburské říši a v Evropě 1815-1914 : sociálněhistorické souvislosti vytváření novodobého národa a národnostní otázky v českých zemích*. Historické myšlení; sv. 1. Vyd. 1. Praha: Argo, 1996. 354 s. ISBN 80-7203-022-1.

Matice školská v Čes. Budějovicích, její vzor a její pokračovatelé. Č. Budějovice: Nákladem Matice školské, 1925. 61 s.

MAYSL, Albert. *Třicet let činnosti Matice školské v Č. Budějovicích: 1872-1902.* V Č. Budějovicích: Albert Maysl, 1902.

MRZENA, Jan a Vladimír ŠTVERÁK. *Felbiger a Kindermann: reformátoři lidového školství.* 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, n.p., 1986, 214 s. Z dějin pedagogiky, sv. 26.

MRZENA, Jan. *Počátky povinného všeobecně vzdělávacího školství v jižních Čechách.* Vyd. 1. České Budějovice: Pedagogická fakulta, 1980, 98 s.

NEČESANÝ, Josef, Marie KRÁLÍKOVÁ a Václav SPĚVÁČEK. *Nástin vývoje všeobecného vzdělání v českých zemích.* Vyd. 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1977, 184 s. Dějiny školy a výchovy.

PODLAHOVÁ, Libuše. *1+100 osobností pedagogiky a školství v českých zemích.* 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2001, 254 s. ISBN 80-244-0313-7.

PROCHÁZKOVÁ, Jaroslava. *České školství v Českých Budějovicích v 2. polovině 19. století.* České Budějovice: s.n., 1993. S. 9.

Roční zpráva české realné školy "Matice školské" v Českých Budějovicích za školní rok 1897. S. 3-4.

SAK, Robert. *Sto let budovy základní školy v ulici Matice školské v Českých Budějovicích 1901-2001.* České Budějovice: Základní škola v ulici Matice školské, 2000. S. 11-12.

STRNAD, Rudolf. *Padesát let odboru Národní jednoty pošumavské v Českých Budějovicích: 1884-1934.* Č. Budějovice: Nákladem místního odboru Národní jednoty pošumavské, 1934, 107 s

ŠTVERÁK, Vladimír. *Dějiny pedagogiky II. díl.* Vyd. 2. v SPN 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1983, 331 s.

Ústřední matice školská České Budějovice: 1872-1925. České Budějovice: 1963. S. 1

VONDRA, Václav. *Německo-česká ekonomická konkurence v Českých Budějovicích na přelomu 19. a 20. století.* Výběr. 2005, 42(2), 86-93 ISSN 1212-0596.

ZÁTKA, August. *Jaké jest postavení naší národnosti v Budějovicích a kterými prostředky možno je zlepšiti?.* České Budějovice: Nákladem česk. politického spolku, 1884.

ZÁTKA, August. *Naše postavení na českém jihu, zejména v Č. Budějovicích: řeč, kterou Aug. Zátka měl ve schůzi, pořádané Nár. Jednotou Pošumavskou v Praze dne 5. března 1899.* České Budějovice: Nákladem časopisu Budivoje, 1899.

ZÁTKA, August. *O svépomocném kulturním díle Čechů č.-budějovických: řeč dra Aug. Zátky, promluvená dne 29. června 1906 na Žofině v Praze.* [S.l.: s.n., 1906.]

Webové zdroje:

BALADOVÁ, Gabriela. *Výuka metodou CLIL* [online]. Metodický portál RVP, 2009, 12. 2. 2009 [cit. 2017-12-28]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/o/z/2965/vyuka-metodou-clil.html/>

MORKES, František. *Největší reforma školství v dějinách, 230. výročí Všeobecného školního řádu: 230. výročí Všeobecného školního řádu* [online]. Pedagogické muzeum J. A. Komenského v Praze, **2004**(33) [cit. 2017-12-26]. Dostupné z: <http://www.ucitelskenoviny.cz/?archiv&clanek=4731>

Vídeňský kongres: Historie.cs. *IVysílání* [online]. Česká televize, 2014 [cit. 2017-11-20]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10150778447-historie-cs/214452801400032>

Výroční zpráva českého státního ústavu učitelského v Č. Budějovicích [online]. České Budějovice: Český státní ústav učitelský, 1927, **1927**(1) [cit. 2017-11-19]. Dostupné z: <http://kramerius.cbvk.cz/search/i.jsp?pid=uuid:ad342a24-bb9f-4e62-aa18-9a9235edf9b0>. S. 3.

Základní škola, Matice školské 3, České Budějovice: O škole [online]. České Budějovice, 2013 [cit. 2017-12-10]. Dostupné z: http://www.zsmatice.cz/o_skole.htm

Seznam příloh

Tabulka 1 - Volitelné předměty	83
Tabulka 2 - Nepovinné předměty	85
Tabulka 3 - Kroužky	86

Přílohy

Tabulka 1 - Volitelné předměty (* znamená, že předmět byl v daném školním roce realizován)

Předmět	Školní rok						
	2010/2011	2011/2012	2012/2013	2013/2014	2014/2015	2015/2016	2016/2017
Angličtina hrou	*	*	*	*	*	*	*
Etická výchova	*	*	*	*			
Základy rýsování	*			*	*		
Cvičení z matematiky v angličtině	*	*	*	*	*		*
Zdravotní tělesná výchova	*						
Tvořivá dílna	*	*	*	*	*	*	*
Estetická výchova	*	*	*	*			
Cvičení z českého jazyka	*				*	*	*
Ekonomická a finanční gramotnost	*	*	*				
Technické kreslení	*	*	*	*	*	*	
Anglická konverzace	*	*	*	*	*	*	*

Informační technologie	•						
Dramatická a mediální výchova	•						
Praktika PC		•					
Základy administrativy		•					
Cvičení z matematiky					•	•	•
Zajímavá matematika							•
Technická dílna							•
Cvičení z matematiky a českého jazyka							•
Čtenářská dílna							•
Praktická příprava a práce s PC							•
Technické kreslení a konstrukční rýsování							•

Tabulka 2 - Nepovinné předměty (• znamená, že předmět byl v daném školním roce realizován)

Předmět	Školní rok						
	2010/2011	2011/2012	2012/2013	2013/2014	2014/2015	2015/2016	2016/2017
Cvičení z matematiky v angličtině	•						
Základy rýsování	•						
Zdravotní tělesná výchova	•						
Přírodovědný a ekologický seminář		•					
Dramatická a mediální výchova		•					
Náboženství				•	•	•	•
Německý jazyk							•
Ruský jazyk							•
Matematika v Aj		•	•	•	•	•	•

Tabulka 3 - Kroužky (• znamená, že předmět byl v daném školním roce realizován)

	Školní rok
--	------------

Kroužky	2010/2011	2011/2012	2012/2013	2013/2014	2014/2015	2015/2016	2016/2017
Pohybové hry	•	•	•	•	•		•
Šachy	•	•	•	•	•	•	•
Výtvarný	•	•	•	•	•	•	•
Divadelní a taneční	•						
Keramický	•		•	•	•	•	
Košíková							
Flétna	•						
Výtvarný	•		•	•	•	•	•
Aerobik (O)	•	•	•				
Příprava na Cambridge tests (5.-6. třída)		•	•	•	•	•	•
Příprava na Cambridge tests (8.-9.)		•	•	•		•	•
Akvaristika (1. stupeň)		•					
Games in English (1.-2. třída)		•	•	•			
Příprava na ÖSD			•	•	•	•	•
Basketbal			•	•	•	•	•
Sportovní hry				•			
Minivoljbal				•	•	•	•

Přírodovědný				•			
Fotbal a míčové hry					•		•
Nj pro začátečníky						•	
Badminton							•
Příprava na příjmací zkoušky na SŠ z MAT							•

Zdroje příloh

Tabulka 1 - Volitelné předměty- Tabulka podle dat z Výročních zpráv základní školy Matice školské z let 2011-2017.

Tabulka 2 - Nepovinné předměty- Tabulka podle dat z Výročních zpráv základní školy Matice školské z let 2011-2017.

Tabulka 3 - Kroužky- Tabulka podle dat z Výročních zpráv základní školy Matice školské z let 2011-2017.